

Literature has many places, for you can read anywhere as long as you have light and quiet. That's not how it is for writing, and even listening requires its own places. H. J. Neubauer

Innholdsfortegnelse

1. Innledning.....	5
Problemstilling.....	5
Metodiske overveielser.....	6
2. Prosjektbeskrivelsen for Litteraturhuset i Trondheim.....	8
Formål.....	9
Huset.....	9
Program.....	10
Forfattermiljøet i Midt-Norge	11
Biblioteket og litteraturhuset.....	12
Næringsforeningen.....	13
NTNU – det skapende universitetet.....	13
Øvrige samarbeidspartnere.....	14
Litteraturhuset i Trondheim på Facebook.....	15
Oppsummering.....	15
3. Litteraturhusets historie.....	17
Mitt møte med Berlin LiteraturHaus sommeren 2013.....	17
Et tilbakeblikk på det tyske litteraturhusets opprinnelse.....	17
Tysklands første litteraturhus vokste fram fra en myteomspunnet litterær gruppe.....	18
Tilbake i Litteraturhuset i Berlin, det sentrale litteraturhuset i Europa.....	19
Kommunikasjonen mellom hus styrker litteraturhuskonseptet.....	20
Et forsøk på sammenligne tyske og norske litteraturhus.....	21
Spredning av litteraturhuskonseptet utenfor Tysklands grenser.....	22
Europas litteraturhus viderefører kjerneverdier fra det opprinnelige konseptet.....	23
Ulike modeller for bærekraftige litteraturhus og deres positive ringvirkninger.....	24
Skandinavias første litteraturhus ligger i København.....	24
Opplevelseskultur danner grunnlaget for Københavns litteraturhus.....	25
Litteraturhuset i Oslo – suksessoppskrift og rollemodell.....	26
Debattsituasjonen omkring etableringen av flere litteraturhus i Norge.....	27
Solskinshistorien i Berlin.....	28
4. Folkebibliotekets historie.....	29
Trondheim folkebibliotek.....	29
Sumeriske boklager og opplysningsideologi – et historisk tilbakeblikk.....	30
Bibliotekrevolusjon i regi av Haakon Nyhuus.....	31
Forsterket vektlegging av opplysning i etterkrigstiden.....	32
Utviklingen av biblioteklover på 1900-tallet.....	32
Litteratur som velferdsgode.....	33
Verden i biblioteket, biblioteket i verden.....	34
Dagens fysiske og digitale bibliotek.....	34
Reform 2014 – biblioteksektoren ser framover.....	35
Påvirkning fra amerikanske og danske bibliotek.....	35
Ny biblioteklov i 2013.....	36
Veien videre for landets folkebibliotek.....	38
Litteratur som danningsrom og biblioteket som tredjested.....	39
5. Lokal debatt om etablering av litteraturhus i Trondheim.....	41
Initiativet om et litteraturhus i Trondheim kommer fra forfatterne.....	41
Fredrik Skagens rop om litteraturhus når lokale myndigheter –	42
9. juli 2011 viser kommunepolitikere offentlig interesse og engasjement i saken.....	42
Et felles debattmøte gir litteraturhuskonseptet og -debatten substans og retning.....	42
En erfaren prosjektleder i godt samspill med biblioteksjefen.....	43
Adresseavisen tar klart standpunkt og prosjektet går sakte framover.....	43

Med økonomisk støtte fra Fritt Ord går prosjektet inn i en ny og mer konkret fase.....	43
Kommunal innblanding i litteraturhusprosjektet markerer opptakten til debatten.....	44
Forfatterne minner om hva litteraturhuset vil bety for dem.....	44
Akademikerne engasjeres av litteraturhusprosjektet.....	46
En dramatisk hendelse i styringsgruppa når ikke Adresseavisens kulturdekning.....	46
Utviklingen av litteraturhusprosjektet går parallelt med kommunens arealplan.....	47
Et konfliktfylt vendepunkt i litteraturhussaken.....	47
Motbør for styringsgruppa for Litteraturhus i Trondheim.....	49
Forfatterne kjemper for sitt litteraturhus og definerer biblioteket som et stille sted.....	50
Bibliotek og litteraturhus defineres som ulike størrelser.....	52
Arbeiderpartiets holdning tilfører prosjektet og debatten ytterligere spenning.....	52
Litteraturhuset får tvetydig støtte fra uventet hold.....	53
Ulikhetene mellom biblioteket og litteraturhus er fremdeles uklare.....	54
Alternativet om samlokalisering i Gamle rådhus parkeres.....	54
Førfest for Litteraturhuset i Trondheim skaper blæst om Huitfeldtgården.....	55
En lang og kronglete kulturdebatt.....	56
Førfest til tross, utfallet av Kulturkomitemøtet er ikke festlig for styringsgruppa.....	57
Biblioteksjefen mener et litteraturhus i Huitfeldtgården truer biblioteket.....	57
Litteraturhussaken har moment i Adresseavisen i november og desember 2012	60
Ordfører Ottervik og Nasjonalbibliotekar Skarstein setter sinnene i kok.....	62
Adresseavisens kultureddaktør tilfører debatten et friskt pust i form av kunstprosa.....	63
Debatten trekker ut og det råder uklarhet om årsaken til prosjektets stagnasjon.....	64
Bystyret avgjør kommunens standpunkt i litteraturhussaken – med tvetydig resultat.....	65
Debattantene tar juleferie, før Høyre går offensivt ut om kulturdebatt og –politikk.....	66
Den nasjonale debatten går parallelt med den lokale, og når tidvis Adresseavisen.....	67
Nye muligheter og potensielle samarbeidspartnere for styringsgruppa.....	67
Adresseavisens kommentator gir et tilbakeblikk på litteraturhusdebatten.....	68
Et etterlengtet gjennombrudd gir litteraturhuset en ny vår.....	69
6. Analyse av to artikler for etablering av litteraturhus i Trondheim.....	70
Nærlesning av «Litteraturhus for alle» 4. desember 2012.....	70
Nærlesning av «Tre argumenter for litteraturhus» 6. desember 2012 i Adresseavisen.....	72
7. Analyse av to uttalelser mot etablering av et litteraturhus i Trondheim.....	76
Nærlesning av «- I biblioteket kan vi lage litteraturhus for folk flest».....	76
Nærlesning av «Trondheim folkebibliotek er litteraturhuset i Trondheim».....	78
8. Intervju med Guri Sørungård Botheim og Berit Skillingsaas Nygård.....	82
Representant for Styringsgruppa for Litteraturhus i Trondheim:.....	82
Guri Sørungård Botheim, avdelingsleder Norsk Forfattersentrum Midt-Norge.....	82
Representant for Trondheim Folkebibliotek: Berit Skillingsaas Nygård, biblioteksjef.....	87
9. Sammenfattende analyse av litteraturhusdebatten i Adresseavisen.....	92
Litteraturliste.....	104
Vedlegg A - «Tre argumenter for litteraturhus».....	111
Vedlegg B - «Litteraturhus for alle»	113
Vedlegg C - «-I biblioteket kan vi lage litteraturhus for folk flest».....	115
Vedlegg D - «Trondheim folkebibliotek er litteraturhuset i Trondheim».....	116
Vedlegg E – Intervju med Guri Sørungård Botheim.....	117
Vedlegg F – Intervju med Berit Skillingsaas Nygård.....	120
Sammendrag.....	122

1. Innledning

«Jeg er ikke så sikker på at byens skattebetalere er særlig lysten på å betale for at ei eksklusiv brukergruppe skal få seg egen leikegrind.» Grethe Enlid (FrP)

«Hele biblioteket er et litteraturhus, og den funksjonen kan styrkes.»

Nasjonalbibliotekar Vigdis Skarstein Moe

«Jeg elsker biblioteket. Det er uten tvil et hus for litteratur. Men det er et stille sted. Vi trenger et sted der det er lov å åpne munnen, der våre stemmer kan bli hørt.» Forfatter Kristin Ribe

Problemstilling

I 2013 er tolv litteraturhusprosjekt etablert eller under utredning i Norge. Forfattermiljøet i Trondheim initierte i 2008 tanken om et litteraturhus i byen, og Adresseavisen har fulgt prosjektets utvikling. Litteraturhusprosjektet har engasjert forfattere, politikere, akademikere, bibliotekmiljø og lokalbefolkning, og engasjementet kom til uttrykk i en langstrakt og mangefasettert debatt. Debatten har særlig omhandlet kommunal kulturpolitikk og en spenning mellom folkebiblioteket og litteraturhuset som formidlingsarenaer for litteratur. I denne oppgaven ser jeg nærmere på hvorfor debatten utviklet seg til en konflikt mellom de ulike litterære miljøene i Trondheim.

Prosjektbeskrivelsen *Litteraturhuset i Trondheim* har hentet inspirasjon fra Litteraturhuset i Oslo, som åpnet i 2007 og er Europas største og mest besøkte i sitt slag. Jeg tar for meg prosjektbeskrivelsen for å gi et bilde på hva prosjektet er skissert å innebære for byen og de involverte aktørene. Jeg gir deretter en historisk oversikt over litteraturhusenes opprinnelse i Tyskland, hvor The Literary Colloquium åpnet sine dører i Berlin allerede i 1962. Litteraturhus i ulik størrelse og form spredte seg over hele Europa, hvor de promoterer litteratur på lokalt og nasjonalt nivå. Jeg belyser hva som legitimerer litteraturhus i Tyskland, og om norske litteraturhus skiller seg fra den tyske modellen, som et grunnlag for å forstå debatten om litteraturhus i Trondheim. Her beskriver jeg også mitt besøk hos Ernest Wichner, leder av LiteraturHaus Berlin, og samtalene med ham.

I Tyskland sammenlignes litteraturhusene med teatre og konserthus, som et visningssted for litterær kunst. I Norge har en nasjonal debatt om litteraturhusene sammenlignet dem med folkebiblioteket. Bibliotekloven av 2013 forsterker biblioteket som arena for opplevelse, og gjør debatt og arrangement til to av bibliotekets kjerneområder. For bedre å forstå dagens situasjon tar jeg for meg folkebibliotekets opphav og utvikling, og beskriver Trondheim Folkebiblioteks hovedavdeling. Ved å belyse folkebibliotekets kvaliteter og funksjoner, kan jeg sammenligne det med litteraturhuset, og nærme meg et svar på om de utfordrer hverandre.

I debatten rundt etablering av et litteraturhus i Trondheim diskuteres litteraturhusets og folkebibliotekets kvaliteter som møteplass og arena for meningsutveksling. Jeg gir en detaljert oversikt over utviklingen og dynamikken i debatten slik den utspiller seg i Adresseavisen, fra ideen presenteres i 2008, til debatten når sitt klimaks i 2012. Debatten består av over 150 innlegg i Adresseavisens papir- og nettutgave. Jeg har valgt ut innlegg som styrer debatten med klare budskap og nye momenter.

Med utgangspunkt i situasjonen i Trondheim ser jeg nærmere på de ulike aktørene som ønsker å samarbeide om et litteraturhus. Styringsgruppa for Litteraturhuset i Trondheim består av representanter fra ulike felt. Representanter fra forfattermiljøet, bokhandlerbransjen, NTNU, næringsforeningen, forlag og bibliotek er eller har vært med. Dette brede spekteret vitner om at litteraturhuset er et samarbeidsprosjekt, hvor flere miljø ser behovet for og verdien av en ny institusjon viet litteraturen. Med utgangspunkt i Pierre Bourdieus begrepssett om ulike kapitalformer, diskuterer jeg de ulike aktørenes verdiinnskudd i prosjektet gjennom nærlesning av deres utsagn i debatten. Videre nærleser jeg fire debattinnlegg og to intervju med berørte parter.

Debatten om litteraturhuset i Trondheim går parallelt med en nasjonal debatt om «litteraturhusbølgen» i landet. Samtidig kjører Adresseavisen en artikkelserie om «Kulturbyen» Trondheim i 2013. Jeg ser debatten om litteraturhuset i Trondheim i sammenheng med de to bredere debattene for å komme nærmere kjernen av hva etableringen av litteraturhus i Norge sier om samfunnet og kulturpolitikken vår.

Metodiske overveielser

Mitt utgangspunkt for å skrive denne oppgaven er først og fremst min bakgrunn som bibliotekar ved norske folkebibliotek. Gjennom masterstudiet i Kunstkritikk og kulturformidling har jeg fattet interesse for å se biblioteket i sammenheng med andre kulturinstitusjoner. Videre har jeg engasjert meg i saken om litteraturhus i Trondheim med grunnlag i genuin kjærlighet til litteratur og engasjement for kulturtilbudet i byen jeg bor i. Oppgaven kan med dette ikke påstås å være verdinøytral, da min forståelse i hermeneutisk forstand preger mine valg av tema og innfallsvinkel. Jeg vil dog hevde at mitt verdisyn taler for både bibliotek og litteraturhus.

Jeg forankrer oppgaven i en historisk kontekstualisering av litteraturhus og folkebibliotek. Med grunnlag i bakgrunnshistoriene tar jeg for meg det konkrete eksempelet i Trondheim. Ved å ta for meg ulike syn i forkant av etableringen av et litteraturhus i Trondheim, får jeg et unikt materiale som belyser bakgrunnen for og dynamikken i debatten. Med empirisk grunnlag i avisartikler og debattinnlegg fra de siste fem årene, ønsker jeg å skrive en dagsrelevant oppgave.

Biblioteksektoren i Norge rommer både folkebibliotek og fagbibliotek. I denne oppgaven behandler jeg kun folkebibliotekene. Når jeg refererer til biblioteket, er det folkebiblioteket jeg sikter til. Folkebibliotekets situasjon og framtid debatteres på nasjonalt nivå. Jeg viser til tema i denne debatten som relaterer til den lokale debatten, men gir ingen komplett oversikt.

Jeg gjennomførte vinteren 2012 intervju per e-post med Guri Sørungård Botheim og Berit Skillingsaas Nygård. De representerer henholdsvis Forfattersentrum Midt-Norge og Trondheim folkebibliotek og ga meg sammenligningsgrunnlag for forfattermiljøets og bibliotekmiljøets holdninger i saken. Intervjuene gir meg et klarere innblikk i aktørenes holdninger, utover hvordan de framstilles i journalistenes intervju. Jeg har hatt e-postkontakt med programansvarlig ved Litteraturhuset i Oslo, Silje Riise Næss. Sommeren 2013 gjennomførte jeg også et intervju med lederen av LiteraturHaus Berlin, Ernest Wichner.

Jeg anvender Pierre Bourdieus (1995) terminologi i analysen av aktørenes verdiinnskudd i litteraturhusprosjektet. Jeg gir ingen fullstendig analyse jf. hans teorier, men benytter meg av hans inndeling av ulike verdier i samfunnet: kulturell, økonomisk og sosial kapital. Kulturell kapital er kunnskap om kulturelle uttrykksformer ervervet i oppvekst og utdanning. Høy kulturell kapital kan gi et individ sosial kapital, som omhandler kontakter og sosiale nettverk. Økonomisk kapital er materiell rikdom. Når kapitalformene anerkjennes som legitim verdi blir de til symbolsk kapital. Sammensetningen og mengden av kapital, gir individ og grupper ulike plasseringer som de opererer utifra i det sosiale rommet. Jeg bruker også Bourdieus habitusbegrep, forstått som tankemønster som preger holdninger og handlinger.

Den lokale debatten går parallelt med en nasjonal debatt om litteraturhus. I denne oppgaven trekker jeg inn enkelte tema fra den nasjonale debatten, men gir ingen komplett oversikt over den. Videre har debatten rundt hvert enkelt litteraturhusprosjekt sine særtrekk, eksempelvis en elitedebatt i Oslo, en næringsdebatt i Fredrikstad og en debatt rundt husets forankring i forfattermiljøet i Bergen. Trondheimsdebatten har flere likhetstrekk med disse, men med sin lokale vri. Jeg nevner tema fra den større debatten om litteraturhus hovedsakelig ved tidspunkt hvor den lokale debatten møter den nasjonale, i form av nasjonale aktører som uttaler seg om Trondheimsdebatten, eller lokale aktører som sammenligner Trondheim med andre byer.

Mine kilder i oppgaven er avisartikler og debattinnlegg, intervjuer, tidligere studier, teori, offentlige dokumenter, statistikk og brukerundersøkelser. Summen er ment å gi en «thick description» (Geertz 1973), hvor kildene skal beskrive virkeligheten på bredest mulig måte. Jeg tar utgangspunkt i situasjonen i Trondheim, men ved å se denne casen i sammenheng med en nasjonal debatt belyser jeg situasjonen for litteraturhus og bibliotek både i Trondheim spesielt og Norge generelt. Jeg begynner med et nærmere blikk på Prosjektbeskrivelsen for Litteraturhuset.

2. Prosjektbeskrivelsen for Litteraturhuset i Trondheim

Prosjektbeskrivelsen *Litteraturhuset i Trondheim* ble utgitt som nettbrosjyre mai 2012, og har undergått enkelte endringer siden utgivelsen. Her presenteres forprosjektet for Litteraturhuset i Trondheim, ledet av Silje Engeness, med konkrete planer om lokalisering og visjoner for samarbeid og drift. Innholdsfortegnelsen er som følger:

- Formål
- Huset
- Program
- Forfattermiljøet i Midt-Norge
- Biblioteket
- Næringsforeningen
- NTNU
- Øvrige samarbeidspartnere
- Kart, bilder, plantegninger
- Organisering av forprosjektet

Engeness innleder forordet med appellen «Trondheim fortjener et litteraturhus» og at Huitfeldtgården i Kjøptmannsgata 14 er det beste stedet å realisere dette. «Fortjene» er et bevisst og modig valg av ord, en sjarmoffensiv som skal appellere til selvfølelse hos trønderne. Hun supplerer at byen «trenger» en arena av dette slaget. Først og fremst for litteraturen, men også for debattmiljøet. Litteraturhusets betydning for debattklimaet i landet, og hvorfor nettopp debattklimaet gir plass til flere litteraturhus framheves. Sitatet fra lederplass i Adresseavisen i marginen på samme side forsterker dette: «Litteraturhuset i Oslo [...] rommer ikke bare litterære begivenheter, men er også blitt et kraftsentrum i norsk samfunnsdebatt. Det er ingen grunn til at Oslo skal være alene om et slikt hus.» (Engeness et al. 2012:3) Sitatet antyder prosjektets modellering etter Oslos litteraturhus, men med rom for lokalt perspektiv som motkraft mot den sentraliserte debatten. Videre settes Trondheims litteraturhus i et regionalt perspektiv, hvor etableringen antas å være positiv for litteraturmiljøet i hele landsdelen. En regional appell framstår nødvendig for å gi litteraturhuset størrelsen det trenger, og samarbeid vil kunne styrke regionens stemme. Argumentet fungerer som et strategisk grep for å vinne et større publikum.

«Vi får stadig tilbakemeldinger fra personer som ønsker at Litteraturhuset i Trondheim etableres så snart som mulig.» (ibid.) Sitatet viser til at prosjektet allerede har god støtte, uten at det spesifiseres hvem eller hvor tilbakemeldingene kommer fra. At tilbakemeldingene går på å

få fortgang i etableringen, gir inntrykk av at det er viktig med rask progresjon. Kombinasjonen med sitatet fra kulturredaktør Stein Slettebak Wangen, signaliserer prosjektets aktualitet og legitimitet basert på støtten fra Trondheims innbyggere: «Alt tyder på at et litteraturhus vil bli mottatt med glede, ikke bare av Trondheims litteraturmiljø, men av byens befolkning.» (ibid.) Engeness reklamerer med begrepet «historisk sjanse», delvis som et ordspill på Huitfeldtgårdens historie, og fordi det vil være spektakulært å få i stand landsdelens første litteraturhus.

Formål

Styringsgruppa knytter prosjektet opp mot språkåret og stemmerettsjubileet i 2013, og mener at et nasjonalt fokus på ytringsfrihet og språk taler for et nytt litteraturhus nå. Et nøkkeltema er samarbeid; styringsgruppa vil vise politikere og mulige sponsorer at prosjektet har samlet krefter fra ulike miljø i byen. De ulike partene i samarbeidet tar med seg ulike verdier, men har et felles formål: å skape en møteplass til fordel for alle. Her ser jeg lovnaden om en synergieffekt som vil gagne byen, og oppfordringen om at mulige sponsorer trygt kan støtte prosjektet. Trondheim framstilles som en stor og voksende by med bredt kulturliv. Med andre ord er den *stor nok* for et litteraturhus. På nasjonalt plan debatteres det om mindre byer kan ha litteraturhus.¹ Ordlyden i avsnittet kan derfor leses som en direkte kommentar til skeptikerne. Litteraturhuset i Trondheim presenteres som et tilbud for et nytt og større publikum. Jeg antar de ser for seg å kunne trekke et publikum sammensatt av flere grupper som til nå har oppsøkt ulike arenaer. Det *nye* publikummet betyr da nye konstellasjoner, eller muligens et publikum som ikke deltar på eksisterende tilbud. Litteraturhusets «profesjonelle» scene vil tiltrekke seg nasjonale aktører – en indirekte kritikk av de eksisterende scenenes tilkortkommenhet, folkebibliotek inkludert.

Prosjektbeskrivelsen beskriver en bokbransje i endring, hvor fysiske møter mellom forfatter og publikum får stadig større fokus. Økt interesse for litteraturformidling taler for en fast scene mellom landets mange litteraturfestivaler. Et litteraturhus kan tilby kontinuitet og utvidet kunstnerisk opplevelse i framføring av tekst. Det refereres til forfatterens første utsagn om litteraturhus i Adresseavisen i 2008; at litteraturmiljøets nomadiske tilværelse hindrer vekst.

Huset

Teksten henvender seg direkte til mulige tilskuddsyttere som prosjektet er avhengig av for progresjon, og går i detalj i beskrivelsen av Huitfeldtgårdens «historiske sus».

Fra balkongen i andre etasje holdt Ivar Huitfeldt en flammende tale, der han angrep byens

¹ Se Fossen (2013)

oppkomlinger og bankvesen i 1902. Ifølge historien tiltrakk han seg en stor tilhørerskare som fylte Kjøpmannsgata. Vi ønsker at litteraturhuset kan skape et tilsvarende engasjement – på 2010-tallet! (ibid.:5)

I dette sitatet trekkes Huitfeldtgårdens lokale forankring fram; et viktig aspekt i den tyske litteraturhusmodellen. Byggets fornemme opprinnelse fra 1898 og betydning for jernbanefolket, gir huset et kvalitetsstempel for potensielle arrangører og publikum, samtidig som terskelen skal være lav nok for den gjengse besøkende. Her skal man kunne møtes på tvers av sosiale lag og ta del i et lokalt engasjement. Koteng Eiendom AS tok over Huitfeldtgården i 2009, og har i samspill med styringsgruppa pusset opp store deler av bygget for å bli et fleksibelt lokale med tanke på arrangement og tilgjengelighet. Styringsgruppa fikk tidlig et tilbud fra Koteng om et historisk interessant lokale i Søndre gate, men avslo på grunn av størrelse. (Skagen 2012b) Deretter ble Huitfeldtgården ledig, og styringsgruppa slo til på Kotengs tilbud om rimelig leie. Litteraturhuset kan også leie 2.etasje, pusset opp i opprinnelig stil, med assosiasjoner til borgerskapets salonger. Prosjektbeskrivelsens ønskede stoloppsett vil gi plass til 120 publikummere, 20 mer enn i Rådhusalen i folkebiblioteket. Huitfeldtgården har også god plass til kontorer, møterom o.l. Dette er et viktig argument for å legge litteraturhuset hit, for å samle både skrivende, lesende og ikke minst ledelsen. Styringsgruppa estimerer etableringskostnader til 5 mill. kroner. Prisen inkluderer teknisk utstyr av høyeste kvalitet til for eksempel streaming internt og eksternt, etter modell fra den direktesendte programserien Debatten fra Litteraturhuset i Oslo på NRK.² Årlige driftskostnader er også regnet til 5 mill. kroner, omlag 1/4 av Litteraturhuset i Oslos budsjett.

Prosjektbeskrivelsen ble utgitt på et avgjørende tidspunkt, hvor styringsgruppa ønsket fortgang i prosjektet og søknaden om støtte fra kommunen var under utvikling.³ Lokaliteten i Kjøpmannsgata trekkes fram som sentral og nær folkebiblioteket, et «knutepunkt» mellom relevante områder som Midtbyen, Universitetet på Gløshaugen og Bakklandet. Sistnevnte nevnes sannsynligvis som et område hvor kultur- og litteraturinteresserte gjerne snakker om litteratur over mat og drikke på kafeer, slik styringsgruppa håper de vil gjøre på litteraturhuset.

Program

De ønsker seg et «programmerende hus» som skal «presentere og dyrke det ypperste av norsk og internasjonal litteratur», i tillegg til å fungere som «møteplass for lesere og skrivere». (Engeness et al. 2012:7) Programmet skal favne smalt og bredt, lokalt og eksotisk, og balansere

² Debatten på NRK ble arrangert ved Byscenen i Trondheim, 31.05.2012.

³ Se Botheim (2012)

«faste tilbud» med «overraskende innhold». Det er viktig for styringsgruppa at programmet følger en viss profil, slik at Litteraturhuset får sin egen identitet i mylderet av tilbud. Innholdet må også utfordre publikum med mangfold og brodd. Igjen nevnes debatt, denne gang med grunnlag i det trønderske. Litteraturhuset skal være et møtested for politisk interesserte i regionen, og åpne for «debatt på tvers av politiske skillelinjer.» (ibid.) På samme vis kan litteraturhuset være arena for debatt om livssyn, som i Oslos Litteraturhus. Litteraturhuset skal tilby en trosnøytral og politisk nøytral arena. Dette er i tråd med tysk litteraturhustradisjon, hvor de fleste litteraturhus har grensesprengende program både når det gjelder litteratur, kultur og språk, i stor grad for å motvirke fortidens politiske og kulturelle urettferdighet i regionen. I norsk sammenheng har Litteraturhuset i Oslos samfunnsdebatter og foredrag satt standarden for hva litteraturhus her i landet skal inneholde. Her er et av hovedformålene å skape rom for «folkemøter» og demokratisk dialog. At Litteraturhuset i Trondheim nærmest likestiller samfunnsdebatt og litteratur i sitt program, kan slik sees som fortsettelsen på bølgen av demokratisk bevissthet i Norge, og at styringsgruppa er klar over hvilke verdier de kan hente fra NTNU og «Kunnskapsbyen». Det doble fokuset viser videre at litteratur er mer enn en ren kunstform; den har en sentral rolle for yttringsfrihet, meningsutveksling og demokrati.

Forfattermiljøet i Midt-Norge

Forfattersentrum Midt-Norge framstår som prosjektets hovedpartnere og legger dermed føringer for hva huset skal være. «Forfatterne i Trondheim tok initiativ til å sette i gang prosjektet, og har derfor et sterkt eierskap til ideen og huset. Vi tror dette har mye å si for husets forankring.» (ibid.:8) Dette er et sentralt poeng i prosjektbeskrivelsen, og i prosjektet som helhet. Trondheims litteraturhus er i bunn og grunn forfatternes hjertebarn. Dette til forskjell fra litteraturhusene i Fredrikstad og Oslo, men i likhet med Odda og Tromsø.⁴ Sitatet peker i så måte på to sider ved forholdet mellom forfatterne og litteraturhuset. Forfatterne ønsker å nyte godt av det litteraturhuset bringer med seg av muligheter og verdi, og vil på samme tid være hovedbidragsytere for litteraturhuset. Det ville ikke vært noe litteraturhus uten litteraturen, og forfatterne har dermed en nøkkelrolle i prosjektet. Forfattersentrum bidrar i prosjektet med sitt allerede eksisterende kontaktnett. Styringsgruppa ønsker at forfatterne skal holde liv i huset også når det ikke er arrangement der, slik kan litteraturmiljøet styrkes. Prosjektbeskrivelsen nevner fordeler som rekruttering av nye forfattere gjennom skrivekurs i en by uten forfatterutdanning, og bedre arbeidsvilkår for både etablerte og nye skrivende gjennom økt fokus på honorerte oppdrag for forfattere. Spesielt for byen er det levende lyrikkmiljøet, fribyforfatterordningen, og

⁴ Litteraturhusene i Oslo og Fredrikstad er initiert av henholdsvis Fritt Ord og Fredriksborg Eiendom.

ett av få større forlag utenfor Oslo: Akademika forlag for sakprosa. Et litteraturhus kan sikre og stimulere forlagsvirksomhet i regionen. *Alle* aktører innen det litterære feltet skal få en arena for møter, debatt og skriving, sakprosaforfattere og oversettere inkludert. Prosjektbeskrivelsen nevner også andre relevante litteraturaktører i regionen, blant annet Litteraturhus Nord-Trøndelag, en paraplybetegnelse for formidlingsaktivitet i fylkets ti bibliotek i en treårs prøveperiode fram til 2013.⁵ Lik dette nettverksprosjektet ser styringsgruppa for seg at litteraturhusene i landet med fordel kan samarbeide.

Biblioteket og litteraturhuset

Avsnittet beskriver biblioteket og litteraturhuset i samspill og «tett dialog» om mulig praktisk samarbeid om konkrete idéer. (ibid.:10) Dette gir et positivt inntrykk for mulige sponsorer, men samarbeidet var ikke så uproblematisk som prosjektbeskrivelsen gir inntrykk av. Opprinnelig representerte Berit Skillingsaas Nygård Trondheim Folkebibliotek, og Hildegunn Hestnes Sør-Trøndelag Fylkesbibliotek i styringsgruppa. De var med i arbeidet med prosjektbeskrivelsen og står i oversikten over gruppas sammensetning i mai-utgaven. I juni 2012 går imidlertid både Nygård og Hestnes ut av styringsgruppa, og navnene deres fjernes fra prosjektbeskrivelsen i tillegg til den opprinnelige undertittelen på bibliotekavsnittet: «hånd i hånd». Samarbeidet mellom litteraturhus og bibliotek beskrives likevel som en selvfølge, og det gjøres ingen videre endringer i avsnittet. Bibliotekets ønske om en bedre scene framstilles også som uproblematisk: «Biblioteket vil leie rom i H.gården til enkeltvis arrangement. På samme måte tilbyr biblioteket rimelig leie i Rådhusalen, Magistratsalen og andre formidlingsarenaer på hovedbiblioteket for samarbeidsprosjekt.» (ibid.) Felles programkatalog, en hentehylle for bibliotekbøker i Huitfeldtgården og samarbeid mellom arrangementsansvarlige i begge stab skisseres.

Trondheim folkebibliotek beskrives som en viktig del av det litterære miljøet i byen, basert på økonomi, brukersnitt og arrangementshyppighet. Folke- og Fylkesbiblioteket er både sterke og attraktive selvstendige aktører, og aktive i samarbeid med andre i kulturnettverket. Deres lange tradisjon med formidling, fokus på kvalitet og bredde, relativt stabile kommunale midler og popularitet blant byens innbyggere, gjør dem til gode støttespillere i etableringen av et litteraturhus. Likevel påpekes mangler ved biblioteket: styringsgruppa skriver som på vegne av biblioteket, at de «ønsker at et litteraturhus etableres fordi det er behov for en bedre scene for litteraturarrangement, og fordi tilbudene til biblioteket og litteraturhuset kan utfylle hverandre.» (ibid.) Jeg leser av avsnittet at biblioteket har hatt en aktiv rolle i prosjektet, og at de ikke ser

⁵ Se <http://www.litteraturhus-nt.no/>

litteraturhuset som en konkurrent – dersom det etterlever deres krav om samarbeid og kort avstand mellom husene. Bibliotekets størrelse og status gjør det til en viktig samarbeidspartner, og kan gi bibliotekmiljøet en definerende rolle for arbeidet med litteraturhuset.

Prosjektbeskrivelsen peker på flere fordeler med et samarbeid mellom bibliotek og litteraturhus, deriblant kompetanseheving innen arrangement og formidling. Utgangspunktet for litteraturhusprosjektet er at samarbeid mellom flere aktører med samme målsetting om et godt nettverk og arrangement av høy kvalitet, vil kunne løfte byens kulturliv. Prosjektbeskrivelsen understreker bibliotekets forsterkede mål om aktiv formidling og funksjon som møteplass, jf. Stortingsmelding 23 (2008-2009). Utviklingen henger sammen med «en bransje i endring», beskrevet i formålsavsnittet. Bibliotekets tradisjonelle veiledning er utvidet til å også gjelde formidling over Internett, og en økning av arrangement i bibliotekets lokaler. Det at styringsgruppa har satt av plass til å beskrive bibliotekets praksis og fornyelse, kan leses som innsikt i og respekt for dets funksjoner. Dette ser jeg som et resultat av bibliotekrepresentantenes deltakelse i prosjektet. Bibliotekets funksjon som møteplass og formidler kan samtidig synes å dekke enkelte av litteraturhuset funksjoner, men styringsgruppa hevder byen har plass til og bruk for begge aktører.

Næringsforeningen

Styringsgruppa beskriver litteraturhusets samspill med Næringsforeningen med fire setninger. Der bibliotekets rolle i prosjektet framstilles som *aktiv* i at de «ønsker» et litteraturhus, formuleres næringsforeningen som aktiv i at de «støtter» etableringen. Avsnittet sitaterer administrerende direktør Berit Rian: Litteraturhuset vil bli en «arena for meningsutveksling med litteraturen som utgangspunkt der alle kan møtes[.]» (ibid.) Akademikere tilknyttet NTNU kommer til å benytte dette argumentet i debatten for å fremme demokrati og samfunnsdebatt, mens Rian vektlegger opprettholdelse av Trondheim som attraktiv storbyregion for innbyggere, tilreisende, studenter og arbeidstakere. Status, verdiskapning og vekst er Næringsforeningens verdier og mål for litteraturhuset. De ønsker at litteraturhuset skal legge til rette for synergieffekt mellom aktørene, og bidrar med et næringsfokus litteraturhuset trenger for å utvikle en bærekraftig økonomisk modell. Her inngår leieavtaler, kafedrift og bokhandel.

NTNU – det skapende universitetet

Universitetet nevnes flere ganger, og vies et eget avsnitt i prosjektbeskrivelsen. Her er litteraturhuset den aktive part i retorikken, hvor de «ønsker å trekke veksler på NTNU».

(ibid.:11) Styringsgruppa ser store verdier i NTNUs fagmiljø for teknologi og naturvitenskap, og ikke minst samfunnsfaglige og humanistiske fag som behandler litteratur og kultur. NTNUs posisjon som «universitetet som var med å skape det moderne Norge»(ibid.), og kvaliteten i bredde og tverrfaglighet, er aktuelle ressurser for litteraturhuset. Styringsgruppa ser likhetstrekk mellom fagmiljøets tverrfaglige styrke, og kulturlivets cross-overs, uten å anslå hvem som startet trenden.⁶ De ønsker meningsutveksling som gir nye tanker og perspektiver, og ser at fagmiljøet tilknyttet NTNU kan være en god ressurs og samarbeidspartner.

Informasjonssjef Christian Fossen representerer NTNU i styringsgruppa. Han og flere fra academia vil være aktive i debatten om etableringen av litteraturhuset etter prosjektbeskrivelsen er utgitt og temperaturen i debatten øker. Likevel er avsnittet passivt i sin beskrivelse av NTNUs engasjement i prosjektet, i forhold til de foregående avsnitt om forfattermiljø, bibliotek og næringsforening. Avsnittet lister imidlertid opp fordeler NTNU kan ha av samarbeidet med litteraturhuset, hvor synliggjøring av kunnskapsbasert formidling og tekstproduksjon er sentralt. Deretter gjentas den positive effekten litteraturhuset kan ha på tilreisende, men denne gangen for studenter. Avsnittet siterer NTNUs rektor, Torbjørn Digernes: «Vi støtter tanken om en arena for meningsutveksling med litteraturen som utgangspunkt.» (ibid.) Verdier og visjoner om formidling og deling av kunnskap, er deres bidrag til samarbeidet med litteraturhuset.

Øvrige samarbeidspartnere

Styringsgruppa lister opp en rekke aktører og institusjoner som er interessert i et samarbeid med litteraturhuset, og lar listen være ufullstendig for å vise at det er stor interesse for prosjektet fra ulike hold. Styringsgruppa understreker deretter hvor viktig det er med lokal forankring, og forsikrer at de arbeider målrettet for å skaffe flere partnere og mulige samarbeidsmodeller. Med bakgrunn i dette avslutter prosjektbeskrivelsen med å summere opp at «vi er mange» som vil ha litteraturhus i byen, og at «det er nå det gjelder!» (ibid.) Slik får prosjektet status som hastesak, og gir inntrykk av at det essensielle engasjementet absolutt er tilstede.

Etter syv sider med bilder av Huitfeldtgården, gis det en oversikt over organiseringen av forprosjektet for Litteraturhuset i Trondheim. Her inngikk Nygård og Hestnes i mai-utgaven, men fjernes fra listen i juni. Styringsgruppa består av Erica Löfström fra Trøndersk Forfatterlag, Guri Sørungård Botheim fra Norsk Forfattersentrum Midt-Norge, Christian Fossen for NTNU, Nina Bjørngård for Akademika Forlag, Eileen Brandsegg for Næringsforeningen i Trondheim og Inger Helen Johnsen for bokhandlerbransjen. Det understrekes at selv om styringsgruppa består

6 Se Wormdahl (2011)

av representanter fra ulike felt med interesser i litteraturhuset for egen og felles utbytte, skal det endelige styret være selvstendig for å gi et frittstående, programmerende litteraturhus.

Litteraturhuset i Trondheim på Facebook

Allerede 11. januar 2010 opprettet miljøet som ønsket litteraturhuset i Trondheim, representert ved Guri Sørungård Botheim, Facebookgruppa *Trondheim Litteraturhus. Litteraturhuset i Trondheim* med grunnlag i lokaliseringsplanene i Huitfeldtgården, fikk en egen Facebookside 27. november 2012. På begge sidene profilerer og reklamerer styringsgruppa for saken, og litteraturmiljøet ytrer engasjement i prosjektet. Eksempelvis lyriker Marte Huke:

Det syder og koker i trøndersk litteratur for tiden, la oss få et sted å vise det fram, for svingende! Jeg vil at det skal kobles nye folk til litteraturmiljøet, at vi kan diskutere så fillene fyker, holde skrivekurs, planlegge litteraturfestival, invitere forfattere annenstedsfra, drikke vin, lese dikt, ha åpen mikrofon, debattere, kverulere, frasere, spise suppe og la litteraturen puste og ånde i årene som kommer. (Huke 2012)

Representanter fra Trondheim Folkebibliotek bruker også Facebooksidene for å reklamere for sine egne arrangement. I tiden rundt litteraturhussakens behandling i Bystyret og Kulturkomiteen skrives det hyppige innlegg som taler for litteraturhussaken på Facebooksidene.

Oppsummering

Styringsgruppas prosjektbeskrivelse for Litteraturhuset i Trondheim er et grundig stykke arbeid. Den tegner et flott bilde av deres ideelle litteraturhus, og hvordan det kan få positive ringvirkninger for de fleste. Videre er det enkelte deler av prosjektbeskrivelsen som skiller seg fra planene om litteraturhus andre steder i landet, både grunnet husets spesifikasjoner og situasjonen for de aktuelle miljøene. Styringsgruppa har sett seg ut Huitfeldtgården, og er villige til å kjempe for å realisere planene uten å inngå for store kompromiss.

Det mest interessante for oppgaven min er at biblioteket nevnes som en sentral samarbeidspartner, nummer to etter forfattermiljøet. Biblioteket vies halvparten så mye plass i prosjektbeskrivelsen som forfattermiljøet, dobbelt så mye som NTNU og betydelig mer enn næringsforeningen. Jeg mener dette er en indikator på forholdet mellom partene i samarbeidet. Bibliotekets sentrale posisjon i prosjektbeskrivelsen må sees i sammenheng med den nye bibliotekloven som var under utvikling våren 2012.⁷ Med grunnlag i Stortingsmelding 23 spesifiserer lovforslaget at biblioteket aktivt må forholde seg til arrangement og debatt, og dette

⁷ Se Kulturdepartementet (2013)

forsterker bibliotekets forhold til litteraturhusene, også i Trondheim. NTNU og HIST er nederst i rangeringen over samarbeidspartnere, og beskrives som samfunnsengasjerte aktører til forskjell fra litteraturmiljøets kunstneriske aktører.

Prosjektbeskrivelsen gjentar flere ganger at Trondheim har et rikt litteraturmiljø og kun mangler et samlende lokale å møtes i. Det er i seg selv et beskjedent ønske, og står ikke helt i stil med planene om praktbygget Huitfeldtgården. Men om man følger styringsgruppas argumenter, ligger det mer i begrepet «møteplass» enn kun et lokale for forfattere og litteraturinteresserte å møtes i. Det ideelle er å samle scener, kafe, bokhandel, kontor og skriveplasser i ett bygg, og da må man ha et betydelig areal. Styringsgruppa skriver det ikke eksplisitt i sin beskrivelse av Huitfeldtgården, men det kommer fram i den videre debatten at byggets historiske og arkitektoniske kvaliteter er til fordel for litteraturhusets formål.⁸ En spesiell *atmosfære* kan sette stemningen for samtale og debatt, gi litteraturhuset en egen identitet og stimulere eierskapsfølelse, ikke kun hos forfatterne, men for alle byens innbyggere. Skal modellen være bærekraftig, forutsetter det nettopp eierskapsfølelse og engasjement i byen, hos mulige samarbeidspartnere og sponsorer.

Litteraturhuset i Oslo har satt standarden for landets litteraturhusprosjekt. Styringsgruppas debattfokus er derfor ikke overraskende i og med at de har modellert Trondheims Litteraturhus etter Oslos, men i mindre skala. I mai 2012, når prosjektbeskrivelsen publiseres, er litteraturhuskonseptet fremdeles relativt nytt for mange i Norge. En måte å gjøre Trondheims innbyggere fortrolige med konseptet på, er nettopp å vise til debattfunksjonen som et formende element for litteraturhuset, da flere er kjent med Debatten fra Litteraturhuset i Oslo på NRK. Debatt er imidlertid kun ett av mange innslag programmet deres, som ofte berører andre kunstformer enn litteratur. Debatt er heller ikke kjerneområdet for flertallet av tyske litteraturhus, som jeg skal komme tilbake til.

Den økonomiske modellen styringsgruppa skisserer, krever midler fra kommunalt hold og fra utleie av lokaler og kafédrift. Forprosjektet Litteraturhuset i Trondheim hadde ved prosjektbeskrivelsens utgivelse mottatt prosjektmidler fra Trondheims kommunes kulturfond, Sør-Trøndelag fylkeskommune og Fritt Ord. Lokale, private sponsorer, med unntak av Koteng, lot vente på seg. Styringsgruppa arbeidet med søknader om støtte fra det offentlige og private, og håpet prosjektbeskrivelsen skulle overbevise flere til å engasjere seg i prosjektet. Prosjektbeskrivelsens idylliske bilde av litteraturhuset slår imidlertid sprekker i løpet av den videre debatten om etablering. Det er dette jeg skal ta tak i videre i oppgaven min.

⁸ Se eksempelvis Weisser (2012d)

3. Litteraturhusets historie

Mitt møte med Berlin LiteraturHaus sommeren 2013

En frodig hage rundt en tilbaketrukket, Wilhelminsk villa fra 1889 møtte meg på mitt første besøk i Berlins litteraturhus. Det var folksomt rundt kafeens utebord og i den åpne vinterhagen denne varme junidagen. Bokhandelen i kjellerlokalet lokket med stativer fulle av bøker i alle sjangre i døråpningen. På husets hoveddør hang plakater som fortalte hva som skulle skje på kvelden og resten av uka: forfattermøter, opplesninger og foredrag. Gjennom vinterhagen kom jeg inn i den dypgule kafeen, smakfullt innredet slik den skal ha vært på 1880-tallet. Uniformerte kelnere med lange hvite forklær passerte meg med en aura av hast og profesjonalitet, der jeg satt ved et hjørnebord under et stort vindu vendt mot hagen. Jeg ventet her og nøt atmosfæren før jeg skulle møte litteraturhusets overhode, Ernest Wichner. Mens jeg drakk noe kaldt, priset noe høyere her i det fornemme strøket Kurfürstendamm enn i andre deler av byen, la jeg merke til en fotoutstilling av zeppelin på kafeveggene. Wichner holdt til i et luftig kontor i 3. etasje hvor et salig papirrot regjerte, og bøker var stablet opp langs alle vegger. Han kunne fortelle at kunstneren bak fotoutstillingen også stod for illustrasjonene i husets papirprogram; denne sommeren inneholdt programmet bilder av lesende kjendiser. Fotokunstneren hadde samlet på bilder av zeppelin over flere år og tilslutt samlet disse i en bok som skulle ha lanseringsfest i litteraturhuset samme uke.

Et tilbakeblikk på det tyske litteraturhusets opprinnelse

Litteraturhus er framtidens modell for litteraturformidling og -promotering. Slik lyder direktøren ved Stuttgarts LiteraturHaus, Dr. Florian Höllerers, kamprop i 2007. (Höllerer 2007:215) Fra sitt ståsted i den tyskspråklige delen av Europa, mener han det er uomtvistelig at rollen og formen litteraturhusene har tatt gagnar flere enn den innerste krets av litteraturinteresserte. For å forstå Höllerers entusiasme og sterke tro på Litteraturhusets legitimitet og verdi for individ og samfunn, må en se nærmere på deres historie. Litteraturhuset i Stuttgart åpnet sine dører i 2001, og er ett av flere titalls hus i sitt slag. Litteraturhuset er først og fremst et europeisk fenomen, og har sitt utspring i Tyskland. Høytlesninger holdt i ulike kulturarenaer så vel som skoler og universitet, hadde lenge vært en viktig del av tysk kulturliv. Denne litterære praksisen fikk sitt ideelle forum i Litteraturhusene på 1980-tallet. Siden den gang har fenomenet eskalert, og ført til en oppblomstring av hus hovedsakelig i Tyskland, Østerrike og Sveits. Litteraturhustradisjonen har også bredt seg utover i Europa til land som Italia, Frankrike, Ungarn, Danmark og Norge. I Norge har vi per 2013 sett etableringen og planleggingen av tolv

litteraturhus. Fra Litteraturhuset i Oslo åpnet i 2007, til 2013 da både litteraturhusene i Bergen og Fredrikstad åpnet i januar.

Etableringen av Europas mange litteraturhus har gjort denne kulturelle arenaen til et naturlig element av det urbane kulturlandskapet, og Höllerer sammenligner husene med andre kulturelle institusjoner som teater, museum, konserthaller og kinoer. Han nevner imidlertid ikke biblioteket, som er relevant i norsk sammenheng. Sammenlignet med andre kulturarenaer, er litteraturhuset en relativt ny institusjon. Det er dessuten ikke mange år siden ordet «litteraturhaus» ble introdusert i tyske ordbøker, i følge Höllerer. (Duden 2013) LiteraturHaus Berlin, etablert i 1986, var det første huset som fikk tittelen litteraturhus. (Soltau 2010) Berlins litteraturhus regnes som det første i sitt slag, men Höllerer trekker tradisjonen i den tyskspråklige delen av Europa enda 23 år tilbake i tid. Florian Höllerers far, Walter Höllerer, startet Literary Colloquium Berlin i Wannsee, Berlin. Kollokviet fungerte, og fungerer fremdeles, i høy grad som et litteraturhus og har spilt en sentral rolle for det tyske litteraturmiljøet selv om det ikke går under tittelen LiteraturHaus.

Tysklands første litteraturhus vokste fram fra en myteomspunnet litterær gruppe

Literary Colloquium Berlin holder til i en fornem villa i Am Sandwerder 5, Wannsee, vest for Berlin. Villaens historie er lang og mangfoldig, og fletter seg sammen med historien om den myteomspunnede Gruppe 47. Walter Höllerer, litteraturforsker, forfatter og redaktør, inviterte i 1959 medlemmer fra Gruppe 47 som han selv var med i, til litterære samlinger tilknyttet Berlins tekniske universitet. Gruppen ble formet i 1947 av forfatteren Hans Werner Richter og medarbeidere fra Der Ruf, et sosialistisk og kulturelt tidsskrift. Max Frisch, Günter Grass og Ilse Aichinger skal ha vært med i gruppen. (Frey 1952) Gruppe 47 drev intern kritikk av medlemmenes egne, upubliserte verker og hadde som opprinnelig formål å skape et forum for kritikk og diskusjon og sammen stoke ut kursen for tysk litteratur og filosofi. Litteraturkritikk har hatt en sentral plass i det opprinnelige litteraturhuset, som ser seg selv som et åpent forum og protagonist innen litteraturindustrien. Initiativet fra Gruppe 47 har gjort kollokviet til arena for diskusjon om litteratur, estetikk og litteraturpolitikk. Her har *Sprache im technischen Zeitalter* hatt sine kontorer, et litteraturkritisk tidsskrift opprettet i 1963 av blant andre Höllerer. Tidsskriftet vant Hermann Hesse Prize i 2006 for dets innsats for å holde liv i kulturen rundt litterær diskusjon, og for å inkludere og løfte fram nye stemmer fra den oppvoksende generasjonen. (Neubauer 2013)

Höllerer fortsatte å organisere litterære møter, vest for den splitter nye muren i Berlin. En

usikker tid med Cubakrise og kritiske strømninger forsterket behovet for uformelle møtesteder. Höllerer initierte til bruk av den kommunaleide villaen ved Wannsee, og flyttet Gruppe 47 dit i 1962. (Becker 2013) Han fikk økonomisk støtte fra Henry Ford Foundation, og opprettet Literary Colloquium Berlin i det da relativt nedslitte bygget. Henry Ford Foundations⁹ formål ligner i høy grad på Fritt Ords¹⁰, i at de ønsker å bidra til økt kunnskap, velferd og demokrati. I 1963 grunnla Höllerer offisielt Literary Colloquium som stiftelse, med intensjonen å skape et sentrum i Tysklands litterære landskap. (Becker 2013) Da som nå formidler og promoterer kollokviet litteratur uten offentlig støtte. Utover å representere et viktig møtested for forfattere og lesere fra inn- og utland, anser kollokviet sitt virke i lys av Bourdieu som et senter for det litterære felt, “the force field containing the various individuals and institutions involved in the process of reading and the book.”¹¹

Litteraturprofessor Hans-Joachim Neubauer beskriver Literary Colloquium som en labyrint av roterom, med karakter og unik atmosfære. (Neubauer 2013) Det fungerer som et eventforum og gjestehus, skrivestue og talentfabrikk. De arrangerer store og små tilstillinger, smale som folkelige i følge dem selv; over 100 arrangement årlig gjør villaen i Wannsee til et levende sted for litterær aktivitet og formidling. Stiftelsens hovedoppgave er distribusjon og promotering av tysk og internasjonal litteratur. (Kobek 1999) Promotering innebærer først og fremst å muliggjøre formelle og uformelle møter og dialog mellom forfattere, forleggere, kritikere, journalister og lesere. Stiftelsen markerer seg også som en sentral aktør ved å promotere forfattere gjennom økonomisk drahjelp som internasjonale stipend, og ved å arrangere høyt respekterte litteraturpriser. Oversettere står høyt i kurs hos kollokviet: «Ultimately, contact to the great and the unknown voices of world literature comes mainly through their translators, the true go-betweens of literature.” (Neubauer 2013) Stiftelsen har hatt fokus på oversettelse av litteratur i mange år, og promoterer kontinuerlig internasjonal utveksling av litteratur og oversettelser til og fra tysk.

Tilbake i Litteraturhuset i Berlin, det sentrale litteraturhuset i Europa

Konseptet litteraturhus fant sin form i LiteraturHaus Berlin, og det er her tittelen LiteraturHaus stammer fra. Siden åpningsdagen har dette blitt et populært visningssted for levende litteratur, i følge dem selv.¹² Litteraturhuset representerer en sentral litterær institusjon, hvis hovedoppgaver

9 Se Henry Ford Foundations nettsider: <http://www.fordfoundation.org/about-us/history>

10 Se Fritt Ords nettsider: http://www.fritt-ord.no/no/om_fritt_ord/category/stiftelsens_formal/

11 Se Literary Colloquium Berlins nettsider: <http://www.lcb.de> via <http://www.creative-city-berlin.de/en/institution/literarisches-colloquium-berlin/>. Den opprinnelige nettsideteksten er endret.

12 Se LiteraturHaus Berlins nettsider: <http://www.literaturhaus-berlin.de/>

er promotering av et bredt utvalg av samtidslitteratur og kritisk resepsjon av den.

The 'project of modern literature', its breaks and new starts, deserve our boundless attention, for we want to know how literature develops continuously or rapidly. Our interest focuses equally on poems, poetic essays, narrative prose and novels that do not drown in their contents, essays, notations, diaries and letters, specialized books and scientific examinations, mainly about aesthetic, literary, historical, sociological and even scientific subjects. (LiteraturHaus Berlin 2013)

Under mitt besøk viste Wichner meg rundt i huset, hvor dens tre saler var sentrale. De var svært ulike i karakter, og Wichner foretrakk det største rommet: lyst, nøytralt og stort. Det tekniske utstyret var usynlig plassert, vinduene ga lys men kunne tildekkes, og lite lyd kom inn fra hagen og gaten utenfor. Peisrommet var mørkt grønt med mørkt panel i opprinnelig stil, men i følge Wichner ble dekoren noe dominerende for hans smak. Jeg kunne se poenget hans, da rommet ga meg assosiasjoner til fortidens salongkultur eller jaktlag og røverhistorier, ikke friske samtaler om samtidslitteratur. Etasjene rommet også flere kontorer hvor staben på seks holder til. De hadde laget et rikholdig program av høy kvalitet for sommermånedene, med høytlesninger og debatter med forfattere, oversettere, skuespillere, forskere, kritikere musikere og kunstnere, men ikke et eget program for barn og unge. Ut over å fremme eksisterende litteratur, inspirerer også Wichners hus til produksjon av nye tekster, enkelte publiseres i bokserien *Texte aus dem Literaturhaus Berlin*. Litteraturhuset arrangerer også utstillinger som fotoutstillingen jeg så, med historisk og politisk bakteppe så vel som litterært.

Villaens arkitektur og historie er umiskjennelig lik villaen i Wannsee. Begge var i kommunalt eie før litteraturen flyttet inn og begge har historie i veggene. Berlins villa stod i fare for å bli revet til fordel for ny byplanlegging. Lokale krefter forhindret rivningen, og i dag klassifiseres villaen som et historisk monument. Wichner snakket om sitt litteraturhus med stor selvfølgelighet. Huset, og hans plass i det, framsto som tidløse da jeg ikke kunne se noen tidsmarkører på hans kontor. Likefullt framholdt Wichner villaens kvaliteter som svært urban og tidsriktig.

Kommunikasjonen mellom hus styrker litteraturhuskonseptet

Fra Trondheims forfattermiljø er det flere som leier seg inn i Forfatterforeningens forfatterbolig i Berlin, lokalisert i samme område som litteraturhuset. En titt på programmet for Berlins litteraturhus viser at selv om de fleste arrangementene foregår på tysk, bærer det preg av et internasjonalt miljø. Huset inviterer internasjonale forfattere og kulturpersonligheter og dyrker dialog over landegrenser. Det er også verdt å merke seg at Wichner klippet snoren da

Københavns LiteraturHaus åpnet i 2005, og har stadig vært i dialog med Aslak Sira Myhre og Litteraturhuset i Oslo. Organiserte nettverk mellom litteraturhus innad i Tyskland og over landegrensene gjør husene sterkere. Samarbeidet har økonomiske og identitetsbyggende årsaker, og omhandler program, litteraturpriser og utveksling, samtidig som de står fritt til selv å styre over eget program og fokusområder. Litteraturhusene har dermed kvaliteter som både fysiske sted og digitale nettverk. Se www.literaturhaus.net og www.literaturhport.de.

Et forsøk på sammenligne tyske og norske litteraturhus

Et stykke ut i den hyggelige samtalen vår, ble det tydelig at problemstillingene rundt litteraturhuset i Trondheim ikke engasjerte Wichner. Forholdene i Norge og Trondheim er så ulik situasjonen i Berlin, at han så liten hensikt i å sammenligne dem. Et litteraturhus i Norge vil være ulikt et hus i Tyskland selv om tradisjonen følges til punkt og prikke, slik alle litteaturhus i Europa har måttet finne sin egen form. Jeg har videre forstått at bibliotekenes og dermed litteraturformidlingens stilling i Tyskland vanskelig kan sammenlignes med norske forhold. Skandinaviske bibliotek har en særstilling i Europa, som godt utviklede og brukte velferdstilbud. (Cranfield 2002) Videre har bokbransjen i Tyskland en viktig rolle, hvor lave priser på bøker kan tenkes å ha påvirkning både for litteraturhus og bibliotek.¹³ Lokale litterære, kulturelle, politiske og økonomiske strømninger vil påvirke etableringen av litteraturhus verden over.

På spørsmål om litteraturhusets styre, økonomi, innhold og posisjon i Berlin, gikk det klart fram at Wichner så litteraturhuset som en selvstendig aktør, som ikke ble nevneverdig påvirket av politikk, kommersielle krefter eller presse. Støtten fra kommunen tok han for gitt, samtidig som det var utenkelig at de skulle blande seg i styre og stell. Wichner mente videre at tyske politikere er middelmådige og på ingen måte i stand til å skrive sakprosa verdig for litteraturhuset. For Wichner har skjønnlitteraturen den sentrale plassen i et litteraturhus etter hans smak, mens rene politiske og samfunnsmessige debatter faller utenom programmet, til forskjell fra Literary Colloquium Berlins grunnlag i litteraturkritikk, -politikk og -filosofi. Etter murens fall har Wichners litteraturhus likefullt åpnet for moderne litteraturhistorie og dens skjæringspunkter med politikk. Kjernen i Wichners litteraturhus sprang ut fra en motkultur i det tyske samfunnet og ønsket om et sted for litteraturen, dens skapere og lesere. I 2013 drives huset som en sentral og sterk aktør som opererer med *kvalitet* som hovedkriterium for litteraturen de fronter, uansett hvilket miljø den kommer fra eller hvem som har skrevet den. Wichner brukte begrepet kvalitetslitteratur flere ganger under vår samtale, uten å gå videre inn på temaet. Hans og litteraturhusets autoritet og aura av tidløshet ga begrepet et kulturelitistisk preg.

¹³ Se <https://www.deutschland.de/en/topic/culture/arts-architecture/a-dynamic-creative-sector>

Litteraturkritikeren Rainer Moritz, leder av Hamburg LiteraturHaus, mener litterær kvalitet er sentralt for litteraturhusene, og er bevisst kvalitetsbegrepets elitistiske tone:

What comprises good literature and bad cannot, thankfully, be calculated mathematically or ‘proved’. It is this that renders the work of Literature Houses so appealing and goes some way to explaining the vivid palette of literary offerings in the face of any current general trend. Opinions can differ widely and intelligently as regards the quality of novels and poetry. It is not for the directors of the Literature Houses to dictate answers to questions of aesthetic judgement. They do, however, focus attention and invite their audience to consider what works well and less well in literature.” (Moritz 2007)

Litteraturhusenes ledere sitter ikke med fasiten for “god” litteratur, men har ansvaret for å presentere bredden av både eldre og moderne litteratur, med sine ulike kvaliteter. Ved å formidle mangfold, gjør de publikum i stand til å gjøre opp egne meninger om litteratur.

Spredning av litteraturhuskonseptet utenfor Tysklands grenser

Litteraturhuskonseptet er ikke forbeholdt store, tyske byer. Store og små byer i Europa har åpnet sine litteraturhus, om enn ikke alle bærer tittelen LiteraturHaus. Husene er ulike i form og har innhold som samsvarer med de lokale forholdene, selv om grunnoppskriften er den samme som i Tyskland.¹⁴ Berlin rommer fem ulike hus med samme hovedprofil, mens Tysklands fysiske største litteraturhus ligger i München. Mange forfattere flytter til Berlin for å søke lykken og delta i byens yrende litterære liv, men det er München som publiserer mest litteratur av alle europeiske byer. (Höllerer 2007) Mens enkeltpersonen Walter Höllerer var sentral for dannelsen av det litterære miljøet i Berlin, var det en sterk koalisjon mellom forleggere og bokhandlere som presset fram etableringen av et litteraturhus i München i 1997. Bakgrunnen i bokindustrien gjør LiteraturHaus München mer til et informasjonssenter enn et fristed for forfattere som Höllerers villa i Wannsee. I Frankrike har selvstendige bokhandlere alltid hatt stor innflytelse på litteraturmiljøet. I Italia har edicolaer, aviskiosker, i økende grad aktiv rolle i bokmarkedet. Her har også den veletablerte litteraturfestivalen i Mantova vært med på å sette standarden for litteraturmiljøet i landet. Husene kan også bygge på historiske premisser, som i Praha hvor hovedfokus på kommunikasjon, historiebevissthet og framtidshåp gjennom oversettelse av litteratur, svarer til de mørke årene i Øst-Europa. De lokale forskjellene kommer også til uttrykk i de nasjonale formatene for litteraturarrangement. I tyskspråklige land har det tradisjonelt vært

¹⁴ Uavhengig og parallelt med litteraturhusene eksisterer det også andre typer hus med mange av de samme oppgavene som de rene LiteraturHaus. Øst i Europa representerer forfatterforeninger og deres hus sentrale og aktive scener for litteraturarrangement. I Vest-Europa har litteraturen fått visningssteder som Villa Gillet i Lyon, Maison de la Poésie i Paris, Casa delle Letterature i Roma og Passa Porta i Brussel.

vanlig for en forfatter å holde opplesning i en time eller mer. Dette er en sjeldenhet innen spanske, franske og portugisiske litteraturmiljø, hvor boksignering og samtaler om litteratur er mest utbredt. Florian Höllerer er fascinert av de nasjonale særegenhetene, og mener det ville være feil å presse fram den tyske litteraturhusmodellen i andre land. Det er de uoversettelige aspektene som får fram det unike og interessante ved hvert litteraturhus. (Höllerer 2007)

Europas litteraturhus viderefører kjerneverdier fra det opprinnelige konseptet

Lokale forskjeller til tross er det enkelte kvaliteter, ideologiske så vel som fysiske som forener litteraturhusene. Felles er kjærligheten til litteratur, behovet for et åpent forum, møtested, visningssted for litteratur og arbeidsplass for skrivende. De skal representere det litterære hjertet i byen og søke å nå ut med litteratur nasjonalt og internasjonalt gjennom arrangement. Forfatterne som flokker til litteraturhusene, representerer kulturelt mangfold gjennom sine tilnærminger til moderne litteratur og rolle i litteraturmiljø. Av den grunn ser Moritz debatter om kultur og estetikk som relevant innhold for litteraturhusene, i form av paneldiskusjoner om dagsaktuelle tema, ledet av kvalifiserte talere. (Moritz 2013) Litteraturhusenes grunnmur i kritikk og kvalitet gir en fruktbar kombinasjon av litteratur og debatt. Moritz berømmer videre litteraturhusene som steder hvor “skaldene” kan møtes, utenfor deres private og trygge arbeidsrom: “Here they come into contact with their readers, and it is here that novels and short stories suddenly take on a life not attainable through private reading alone.” (Moritz 2013)

Mange av husene er sentralt anlagte, ærverdige bygg. I Frankfurt holder litteraturhuset til i byens gamle bibliotek, og beskriver seg selv som en av de vakreste bygningene for levende kommunikasjon rundt litteratur i Europa. (LiteraturHaus Frankfurt 2013) Den vanligste formen består av flere rom for arrangement og utstillinger, skriveplasser, en restaurant eller kafe og en bokhandel. Florian Höllerer mener kombinasjonen av funksjoner har gjort husene til urbane møtesteder, og hyller litteraturhusenes rolle som rom for kommunikasjon mellom ulike grupper av samfunnet, hvor lokale initiativ får grobunn. (Höllerer 2007) For Höllerer er samspillet mellom det litterære og gastronomiske essensielt for litteraturhuskonseptet, og gir inntrykk av at huset starter allerede når publikum entrer restauranten eller kafeen, slik jeg opplevde det i Berlin. Publikum inviteres til å bruke god tid, i en atmosfære skapt for møter også mellom arrangement. (Moritz 2013) Videre legger flere av Europas litteraturhus vekt på barn og unge i sine program med arrangement og skriveverksted, til forskjell fra Wichners litteraturhus i Berlin. Moritz styrer Hamburgs litteraturhus i troen på at litteraturen avhenger av de unge. “Anyone who can read should consider a Literature House their natural stomping ground where they can

grapple with what it is that makes literature unique.” (Moritz 2013)

Moritz mener alle litteraturhus må være arenaer for *møter* mellom publikum og litteratur i alle dens former. Balansegangen mellom kultur og kommersialitet utgjør en av de største utfordringene for litteraturhusene. Flere litteraturhus på kontinentet har strevd med å finne restauranteiere som forstår konseptet og klarer å kombinere egenart og profitt på en subtil måte. Kontrasten er det som gjør litteraturhuskonseptet uslåelig og sårbart, mener Höllerer. (Höllerer 2007) Litteraturhusene skal søke å opprettholde en viss distanse fra markedsøkonomi, for å gi plass til litteratur “that places quality above commerce, literature that veers from the mainstream.” (Moritz 2013) Litteraturhusene skal synliggjøre både tradisjonell og marginalisert litteratur, og gi publikum nye opplevelser og perspektiv gjennom eksperimentell og avant garde litteratur, både moderne og eldre. “The more open a Literature House can be, therefore, the less elitist its programme, the greater the chances of convincing people of the necessity of literature. This is what gives Literature Houses their right to exist.” (Moritz 2013)

Ulike modeller for bærekraftige litteraturhus og deres positive ringvirkninger

Et bredt program krever finansiering, og gjør økonomiske spørsmål sentrale for litteraturhusene. Flertallet mottar kommunale støtte, men ikke alltid nok til å dekke alle utgifter med program og vedlikehold. Noen litteraturhus drives av stiftelser, støttes av organisasjoner eller private sponsorer og mesener: “individuals who have recognised that literature is not merely the icing on the everyday cake, but provides fundamental ‘nourishment’ that shapes the weal and woe of a nation’s culture.” (Moritz 2013) Etter 50 år med litteraturhus i Tyskland, går det fram at husene har flere positive ringvirkninger. Florian Höllerer mener det er viktig å utnytte husenes fulle potensiale både som enkeltstående arenaer og som transnasjonalt nettverk. Om konseptet fungerer, står husene sterkt nok til å kunne påvirke byplanlegging. Dette har flere byer opplevd i form av at litteraturhuset har gjenopplivet gamle og nedprioriterte strøk av byen, eller tilført karakter til nye, pregløse bydeler i Tyskland. (Höllerer 2007) De stimulerer eksisterende litterære miljø og foretak i byen ved å representere en aktiv kjerne i byens kulturlandskap, på ukedager så vel som i helgene. Litteraturhusene gir litteraturen en synlig og permanent base, i tillegg til å arbeide aktivt for å få fram litteraturen i media og øke interessen for litteratur.

Skandinavias første litteraturhus ligger i København

Skandinavia fikk sitt første litteraturhus da LiteraturHaus åpnet i København våren 2005. Dette er ett av to hus utenfor Tyskland som bruker den tyske betegnelsen, noe som tydeliggjør kraften

i litteraturhuskonseptet. Etter å ha utviklet seg og fått fotfeste i det tyske kulturlandskapet, har navnet LiteraturHaus blitt en merkevare forbundet med kvalitet. Paul Opstrup initierte etableringen i samråd med representanter fra tyske litteraturhus, og huset drives ved hjelp av frivillig arbeidskraft. (LiteraturHaus København 2013a) Han vektla litteraturens grensesprengende verdi og ønsket seg et aktivt møtested og hjem for litteratur i den bredeste forstand. «Der sker noget med en by, som får et litteraturhus. Det litterære miljø kan opsøges, er let at finde, får et ansigt, kan udfordres og bydes op til dans.» (LiteraturHaus København 2013b) Dette litteraturhuset vektlegger tverrkunstnerisk dialog og publikumsdeltakelse. Slik gjør danskene litteraturhuskonseptet til sitt eget.

Rundt etableringen møtte Opstrup motstand fra kritiske røster som mente litteraturhuset ville bli innadvendt og selvsupplerende, med svake økonomiske forutsetninger. Enkelte fryktet også at litteraturhuset ville overskygge allerede eksisterende litterære scener. (LiteraturHaus 2013b) Opstrup så ikke litteraturhuset som en trussel mot kafeer og bibliotek, men mente det samlede aktivitetstilbudet i byen ville styrke hverandre. Det unike litteraturhuset ville bidra med, er å være et åpent møtested i stor skala. Husets engasjerte frivillige Thomas Bo Thomsen og Marie Starup uttrykker det slik:

LiteraturHaus' fysiske rammer stiller en unik, kreativ platform til rådighet, hvor kunstnere kan komme til orde og møte et nysgjerrigt publikum. Her er et uafhængigt forum, der skaber plads til en åben diskussion på tværs af litterære grupperinger, hvilket kan bringe den litterære dialog ud af dens til tider sluttede cirkler. (Thomsen og Starup 2006)

Opplevelseskultur danner grunnlaget for Københavns litteraturhus

I dansk samfunnsforskning er tanken om opplevelseskultur svært utbredt.¹⁵ Teorien omhandler kulturbrukeres økende krav om opplevelse og underholdning, men også avanserte estetiske opplevelser og tid til fordypning, som åpner for følelser og erfaringer. Kulturinstitusjoner bygges og utvides fordi det lokale publikum ønsker et variert og utfordrende kulturliv. LiteraturHaus København er bevisst denne teorien i sin strategi og drift: «I en tid præget af oplevelses-kulturen er det afgørende, at litteraturen gives nye rammer, der kan understøtte et fælles oplevelsesrum.» (Thomsen og Starup 2006) Der skeptikere mener opplevelseskulturen svekker litteraturens dybdepotensiale, mener Thomsen og Starup at arrangement utvider det litterære «oplevelsesrommet», hvor publikum utfordres og litteraturens grenser utvides gjennom en sanselig totalopplevelse. Litteratur oppsto som muntlig praksis, og er dermed mer enn et personlig og indre anliggende. (Thomsen og Starup 2006) Opplevelsesrommet

¹⁵ Se eksempelvis <http://www.ruc.dk/forskning/forskningscentre/center-for-oplevelsesforskning/>

litteraturhuset representerer, skaper et lyttende fellesskap, ikke ulikt fellesskap man kjenner fra veletablerte kulturformer som konserter og teaterforestillinger. De to frivillige ser for seg at litteraturhusets tilbud kan trekke publikum som normalt ikke leser bøker, men som frekventerer andre typer arrangement i opplevelseskulturfeltet. Opstrup er dog klar på at han ikke står for et litterært sirkus med jålete arrangement hvor forfattere og publikum skal se og bli sett. Derimot framholder han litteraturens unike evne til å åpne for fordypelse og ettertanke, og mener et litteraturhus vil berike sitt publikum ved å styrke deres personlige forhold til litteratur. (LiteraturHaus 2013b)

Litteraturhuset i Oslo – suksessoppskrift og rollemodell

Arbeidet med å etablere et litteraturhus i Norge ble initiert av Stiftelsen Fritt Ord i 2005, og i 2007 åpnet landets første litteraturhus i Oslo. (Litteraturhuset i Oslo 2013a) Stiftelsens formål er å verne om og styrke yringsfriheten, gjennom å stimulere til levende debatt. Fritt Ord finansierte og var byggherre for omgjøringen et staselig bygg i Wergelandsveien 29, bygd i 1932 som lærerskole. Litteraturhuset driftes og styres av den uavhengige, ikkekommersielle Stiftelsen Litteraturhuset, og mottar driftsstøtte fra Fritt Ord til 2014. Oslos litteraturhus følger den tyske tradisjonen i at det fungerer som arbeidssted, visningssted og møteplass for litteratur og lesere.

Det er ikkje sikkert at den som les, vert eit klokare eller betre menneske, men eg er overtydd om at eit samfunn der folk les, anten det er i aviser, bøker eller på nett, er betre enn eit der folk ikkje les. Lesing kan gi innsikt i livet til andre menneske, det kan gi kunnskap, og det er ein føresetnad for debatt og folkestyre. Difor, og ikkje av omsyn til forlag eller forfattarar, er det eit samfunnsproblem når folk i Noreg ser ut til å lese mindre. Når folk les mindre, blir det fort til at dei òg veit mindre. Ikkje minst om kvarandre. (Myhre 2007)

Under etableringen oppsto en kulturdebatt om hvorvidt litteraturhuset ville konkurrere med biblioteket. Daglig leder Aslak Sira Myhre skiller litteraturhuset fra biblioteket ved å fastslå at hans hus ikke skal «samle bøker», men skape kritisk debatt og møter mellom forfattere og publikum. Her skal alle bøker og alle lesere få plass, noe som vil skape flere bibliotekbrukere, flere debatter og flere lesere. (Myhre 2007) Litteraturhuset i Oslo viste seg å være en suksessoppskrift, og samarbeidet med blant annet Deichmanske Bibliotek om ulike arrangement i oppstartfasen. Med sine 3500 kvm er dette Europas største litteraturhus, og samtidig Europas mest aktive og best besøkte med omkring 1500 arrangement og mer enn 250.000 besøkende i året. (Litteraturhuset i Oslo 2012) Sira Myhre, tidligere leder i Rødt og Foreningen !les, tar med seg verdier som har preget Oslos litteraturhus. Debatt er en sentral interesse for ham, yringsfrihet er en kjerneverdi hos initiativtakeren Fritt Ord, og huset har hatt debatt på

programmet siden oppstarten. Dets prosjektbeskrivelse nevner debatt med kun én setning: «Huset skal fremme debatt og hente inn viktige stemmer både fra norsk og internasjonal offentlighet.» (Næss 2012) Mens litteraturen, skjønn- og fag-, lokal og internasjonal, vies to sider. Jeg vil påstå debattaspektet likevel er mest kjent for landets befolkning. Litteraturhusets program dekker politikk, religion, popkultur, historie, kunst og musikk, og er dermed bredere enn hos de tyske litteraturhusene. Til *Bok og Bibliotek* forklarer Fritt Ords leder Erik Rudeng utvidelsen slik:

Da vi etablerte litteraturhuset i Oslo, var det på mange måter et eksperiment, hvor vi gikk langt ut over den tyske tradisjonen, som først og fremst er knyttet til opplesing av skjønnlitteratur, det man kaller "Lesungen". Vi ville prøve ut litteraturhuset som sosialt møtested, debattarena og formidlingsarena, vi utvidet det tyske konseptet ved å åpne for sakprosa, og vi ønsket å utvikle et nært forhold til media og andre aktører i samfunnet. (Letnes 2013)

Huset følger imidlertid den tradisjonelle arkitektoniske formen, og har dessuten en egen avdeling for barn og unge. Litteraturhuset i Oslo trekker ulike brukergrupper. I debatten rundt og etter etablering har det imidlertid blitt beskyldt for å representere et tilbud for eliten, slik som Opstrups LiteraturHaus. Kritikken pågår fremdeles i 2013.¹⁶ Litteraturhuset holder på sin side fram med ønsket om lav terskel og samtidig bredt program av høy kvalitet. «Det passer både for dei som vil lese avisa over ein kopp kaffi, dei som vil ha mat for tanken på eit av arrangementa våre, og dei som vil halde sitt eige møte.» (Litteraturhuset i Oslo 2012a)

Debattsituasjonen omkring etableringen av flere litteraturhus i Norge

I Norge har vi sett en oppblomstring av litteraturhusprosjekt. Totalt finnes det tolv litteraturhusprosjekt som i sine respektive faser av planleggingen innebærer ulike løsninger: egne lokaler, samlokalisering med andre aktører, omfatter flere hus eller fungerer som begrep mer enn et fysisk hus. Samarbeid med folkebibliotek er sentralt hos flere av dem, enkelte folkebibliotek har også tatt navnet litteraturhus og utvidet egne tilbud, eksempelvis Litteraturhuset i Lillehammer. Finansiering av landets litteraturhus er omstridt, og de ulike husene arbeider ut fra ulike økonomiske modeller med eller uten kommunale midler.¹⁷ Fritt Ord er pådriver og/eller støtte for dem alle i oppstartfasen, men vil ikke ha ansvar for drift. Aftenpostens oversikt 28. januar 2013 listet opp litteraturhusprosjekt hvor Tromsø, Moss, Odda, Fredrikstad og Bergen er selvstendige prosjekt, mens Kristiansand, Stavanger, Lillehammer og Skien samarbeider med blant annet folkebibliotek. (Aftenposten 2013) Litteraturhusene har

¹⁶ Se Skotheim og Stavrum (2013)

¹⁷ Georg Arnestad og Aase Horryngmo sammenligner litteraturhusbølgen med etableringen av kulturhus på 2000-tallet. De melder om sprengte budsjetter og tomme saler. Se Horryngmo 2011.

ulike utgangspunkt og initiativtakere, og har alle en unik posisjon i forhold til allerede eksisterende kulturelle aktører i nærmiljøet. Innen samme konsept har alle sin vri på hva et litteraturhus er, hvordan det skal fungere og hva det skal inneholde. Planleggingen og etableringen av husene har ført til engasjement uttrykt i lokale og nasjonale medier, hvor lokale forhold og involverte parter farger debatten.

Høsten 2013 er Litteraturhuset i Oslo igjen et hett tema for kulturdebatten i landets aviser. Finansieringsplanen med Fritt Ord i ryggen løper ut ved årsskiftet, og Oslo kommune har sagt nei til litteraturhusets søknad om økonomisk støtte. (Kulås 2013) Litteraturhuset arrangerte Symposium i oktober 2013, med et seminar hvor politikere og kulturaktører diskuterte tema som “Hva har Litteraturhuset betydd for litteraturen og den offentlige samtalen? For debattklimaet, mediene og forfatterne? Står huset i veien for bibliotekene, eller fungerer det som en berikelse, og er det et offentlig anliggende å sikre slike institusjoner?” (Litteraturhuset i Oslo 2013b) Etter seks år i drift ønsker flere å se litteraturhuset i et større perspektiv og diskutere veien videre.

I det foregående har jeg sett hvordan litteraturhusene vokste fram av initiativ i litterære miljø i Tyskland. Utbredelsen på kontinentet og Skandinavia vitner om at konseptet appellerer til flere, og har funnet en nisje som kulturarena. Sentralt står funksjonen som møtested for å skape, oppleve og diskutere litteratur. I jungelen av kulturtilbud er det videre litteraturhusenes oppgave å holde en viss distanse til markedsøkonomien, slik at litteraturen får stå på egne bein. Jeg merker meg at litteraturhuskonseptet har like mange varianter som det finnes litteraturhus, og at litteraturhuset i Oslo synes å representere en særegen norsk vri på konseptet. Tatt i betraktning at konseptet er relativt ungt sammenlignet med andre kulturarenaer, vil det fortsette å utvikles i samspill med lokale forhold. Symposiumseminaret er da også et tegn på at litteraturhusene må forholde seg til samfunnsstrømninger og andre aktører i kulturfeltet, som folkebiblioteket.

Solskinshistorien i Berlin

I litteraturens villa i Kurfürstendamm gikk besøket mitt mot slutten, og jeg tok avskjed med Wichner. Jeg dro til Berlin med forventninger om en frisk samtale om litteraturhusene i Norge i kontekst med Wichners tradisjonsrike villa. Det var derfor uventet at han var uvillig til å sammenligne forholdene. Jeg gikk derimot derfra med ny inspirasjon og et større perspektiv. Wichner snakket med slik en stolthet og selvfølge om Berlins litteraturhus. Det er klart at litteraturen skal ha sitt eget hus i Trondheim, tenkte jeg da jeg tittet innom den velassorterte bokhandelen på vei ut av husets oase. Men i hvilken form, og til hvilken pris?

4. Folkebibliotekets historie

Trondheim folkebibliotek

Trondheim folkebibliotek er et av Norges 742 folkebibliotek. (Medienorge 2013) Biblioteket styres av Berit Skillingsaas Nygård, og består av en hovedavdeling og fem bydelsbibliotek. Hovedbiblioteket ligger sentralt i midtbyen på Peter Egges Plass 1, med inngang både derfra og fra Kongens gate gjennom Gamle rådhus og Lorckgården. Bibliotekets areal strekker seg med andre ord over svært ulike bygninger med lang historie. (Rædergård 2013) Den nyeste delen ble oppført i 1988 i regi av daværende biblioteksjef, nå nasjonalbibliotekar, Vigdis Moe Skarstein.¹⁸ Fjerde etasje huser Fylkesbiblioteket under Hildegunn Hestnes. Entrer man biblioteket fra Kongens gate, lukter det søtt og godt av nystekte kanelboller fra bibliotekfé Gjest Baardsen. Her sitter ofte studenter, familier, barnehagebarn og venner og nyter kaffe og bakverk. Videre inn kan man ikke unngå å se de blottlagte ruinene fra Olavskirka fra 1100-tallet, før man kommer til informasjonsskranken og myldreområdet med utstillinger og stativ med aktuell litteratur, film og musikk. Plakater viser hva som skal skje på biblioteket de nærmeste dagene: barneteater, språkkafé, nettravn, utstillinger, foredrag, bokslipp og konserter. De største av de 400 årlige arrangementene holdes i salene med servering fra kafeen. Biblioteket trykker også et arrangementprogram for hver sesong, og drifter oppdaterte nettsider. Bibliotekarene finner fram bøker fra hyllene, magasinene, eller bestiller fra andre bibliotek i landet. Den populære ordningen Norsk Digitalt Bibliotek gir fleksibilitet for bibliotek og låner. For fyldig historikk om Trondheim folkebibliotek, se Arnulf Gruts «*Folk kommer og gaar...*» (2003).

Om lag 3500 tar turen innom Trondheim folkebibliotek hver dag. (Trondheim Folkebibliotek 2013a) Noen låner, andre leverer. Noen møter venner, ser på kunst, deltar på arrangement eller bruker lesesalen. Familier bruker timesvis i barneavdelingen. Andre igjen spør bibliotekarene om litteratur, sjekker Facebook eller leser aviser. Bibliotekets beliggenhet gjør det til et attraktivt sted å være, også i helgene. Med et årlig besøk på litt over millionen, er biblioteket byens best besøkte kulturelle arena. (Lundemo 2003) Både besøkstall og utlånstall har imidlertid minnet de siste tre årene. (Trondheim folkebibliotek (2013b) Statistisk sentralbyrås undersøkelse om bibliotekbruk fra 2005, viser at bibliotekene i Trøndelag er hyppigst besøkt i landet med 41% av innbyggerne. (Buskoven 2006:10) Blant disse var hovedbrukergruppene unge kvinner, høyt utdannede og lavt lønnede. 83% av trønderne var fornøyd med biblioteket og mente det er et viktig tilbud. (ibid.:18) Bibliotekets nettsider beskriver biblioteket som byens største kulturhus: «Her møter du en mangfoldig verden av kunnskap og opplevelse og får næring for både hjerte og hjerne. Vi er Trondheims fremste

¹⁸ Grunnsteinen til nybygget inneholder blant annet bøker av Fredrik Skagen og Idar Lind. (Grut 2003)

møtested på tvers av alder, kjønn og sosial tilhørighet[.]» (Trondheim folkebibliotek 2013a) Beskrivelsen støttes av Svanhild Aabøs forskningsresultater som viser at 94% av befolkningen ser biblioteket som en demokratisk rettighet, og 35-40% av bibliotekets verdi begrunnes med kulturelle og sosiale motiver. (Letnes 2008) Interessant for kulturdebatten i Trondheim, er at bibliotekbrukerne i 2005 i høyere grad benyttet seg av andre kulturtilbud enn ikkebrukere. (Buskoven 2006:37)

Sumeriske boklager og opplysningsideologi – et historisk tilbakeblikk

Ordet «bibliotek» kommer av gresk og betyr bok og lagerrom. (Bergh 2006b:30) Det engelske «library» kommer av latin; libraria, bokhandel.¹⁹ De eldste boksamlinger dateres til 2600 f.Kr. og tilhørte det Sumeriske riket. (Casson 2003) Tradisjonen ble videreført av grekere og egyptere og bibliotek ble opprettet verden over, som regel tilknyttet læringssteder. Deres tradisjonelle funksjon har vært å oppbevare bøker og manuskript og ordne samlingene slik at de er tilgjengelige for brukerne. Bruken av biblioteket har endret seg gjennom tidene, men noen kjernepunkt er stadig de samme.

Bibliotekets rolle og bruken av institusjonen slik vi kjenner den i dag, er forankret til opplysningstiden og datidens fokus på fornuft og kunnskap. Religiøs frigjøring ga rom for vitenskapsbasert utdanning, og borgerlig offentlighet åpnet for nye stemmer fra lave posisjoner i samfunnshierarkiet. Adgangen til litteratur ble ansett som utgangspunktet for demokrati, opplysning og framskritt i Europa og U.S.A. på 1700-tallet. (Annaniassen 1999) Norske bibliotekpionerer ville danne en ramme om hele befolkningens adgang til litteratur, kultur og opplysning, og forestillingen om bibliotekets opplysende funksjon dannet den ideologiske bakgrunnen for utbygningen av bibliotekvesenet. I kampen mot åndelig mørke opprettet av folkebevegelser og kirkesamfunn både leseselskap og almuebibliotek i Norge mot slutten av 1700-tallet. I hovedstaden åpnet Deichmanske bibliotek i 1785, som den første offentlige kulturinstitusjonen i byen, basert på donasjonen av Carl Deichmans store boksamling. (Aabø 2002) Deichman ønsket å bidra til at privatpersoner kunne få tilgang til kunnskap uten å måtte kjøpe all litteraturen selv, og så behovet for et offentlig bibliotek med betydelig boksamling til nytte for byens innbyggere. Henrik Wergeland var en sentral kraft i opplysningsarbeidet her i landet, og gjennom å sette opplysningsideologien i sammenheng med arbeidet for demokrati som nasjonalt selvstyre, ble han en viktig pådriver for norske bibliotek. Pionerene Sivert Knutsson Aarflot, Biskop Peder Hansen og Wergeland ønsket å fylle boksamlingene med titler til opplysning og kulturelt påfyll, samt til hjelp for praktisk arbeid og økonomisk veiledning.

¹⁹ Se Oxford: <http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/library?q=library>

Enkelte av lesesirkelene og almuebibliotekene fikk oppgradert status som folkebibliotek, og disse fikk noe statsbidrag fra 1830-tallet. (Annaniassen 1999) Folkebibliotekene opplevde vekst i bokbestand og bruken økte i trinn med forbedringen av leseferdigheter hos folket. Finansieringen besto av innsamlede midler og tilskudd, samt en liten avgift ved lån. «Beviiselig» fattige var unndratt denne låneavgiften, slik at bibliotekene i praksis skulle være tilgjengelig for alle. (ibid.:24) Mot 1900-tallet tilsa den gryende moderne nasjonalstaten at landets felles kulturarv skulle forvaltes, og borgerne måtte kvalifisere seg for deltakelse i samfunnet. Folkebibliotekene utpekte seg som gode kandidater i begge henseende. Den borgerlige offentligheten startet som en motbevegelse til kongelig enevelde, hvor de økonomisk uavhengige borgerne skapte egne *møteplasser* for samtaler om politikk, kultur og kunst. Bibliotek og aviser er to eksempler på nye møtesteder eller forum. Bibliotekforsker Geir Vestheim (1997) klassifiserer biblioteket som basisinstitusjon for den uavhengige kritiske offentligheten. Folkebibliotekene har siden holdt ved sin oppgave som kulturelt oppdragende institusjon og redskap for demokratiet.²⁰

To hundre år inn i folkebibliotekets historie kunne man peke ut tre hovedmål for institusjonen: opplæring til borgerskap, frigjøring og utvikling av det enkelte menneske, og kunnskapstilegnelse i forbindelse med yrke. Kunnskap var også tilgjengelig ved fagbibliotek for de høyere lag av befolkningen, hvis historie går noen lunde parallelt med folkebibliotekets. Til forskjell fra fagbibliotekets funksjon som redskap for faglig fordypning, har folkebiblioteket en klar opplysningsfunksjon til *alle* lag av befolkningen.

Bibliotekrevolusjon i regi av Haakon Nyhuus

Økt bruk grunnet folkebevegelse og etablerte brukergrupper over flere generasjoner, ga folkebibliotekene aktualitet på nasjonalt nivå. (Annaniassen 1999) Arbeidere og håndverkere fikk høyere status i samfunnet, og dermed økt bruk for bibliotekene og krav til boksamlingene. Den økende interessen for folkebibliotek kulminerte i en bibliotekrevolusjon i regi av Haakon Nyhuus, sjefsbibliotekar ved Deichmanske bibliotek fra 1898. (Ringdal 1985) Inspirert av opphold i U.S.A., under mottoet «Det størst mulige antal gode bøger til de fleste mennesker til den billigste pris», la han om organiseringen og daglig drift av biblioteket. (Annaniassen 1999:48) Deichmanske seilte opp som Nord-Europas fremste bibliotek, og revolusjonen fikk ringvirkninger for bibliotekene landet over. Nyhuus, med røtter i Kristianiabohemens nytenkende syn på kultur og politikk, var opptatt av bibliotekets plass i samfunnet og funksjoner i sosial sammenheng. Han opprettet brukervennlige utlånsstasjoner, åpne hyller som ga direkte kontakt mellom bok og leser, egne tilbud til barn og unge og flere små filialer i bydelene.

²⁰ Se Lov om folkebibliotek [folkebibliotekloven] (2013)

Deichmanske ble første bibliotek i Europa som klassifiserte etter Melvin Deweys desimalsystem, et system vi bruker den dag i dag. Utlånet steg fra 30 000 til 300 000 på få år og nye befolkningsgrupper kom i kontakt med biblioteket. (ibid.) Bibliotekreformen av 1902 i regi av Nyhuus, utredet bibliotekvirksomheten i Norge med fokus på kvalitetsbøker og -bibliotek. Samarbeid mellom bibliotek og en nyoppstartet, nasjonal bibliotekaropplæring i 1907 var nok et resultat av Nyhuus' innovative virke. (Aabø 2002) Tidsskriftet *Bok og Bibliotek* ble dannet i 1933, og talte bibliotekets sak. I 2013 er de stadig aktive, også i debatten om etablering av litteraturhus i landet.

Forsterket vektlegging av opplysning i etterkrigstiden

Den positive utviklingen bibliotekene opplevde, stagnerte under trange kår og instrumentalisering grunnet krig. Annaniassen og Vestheim skriver at folkebibliotekene spilte en rolle i kampen mot nazismen under Andre verdenskrig. De arbeidet for å spre frihetens budskap på tross av rasering, sensur og beslag, og ga slik et viktig bidrag til fysisk og åndelig frihet. (Annaniassen 1999:85) Etter krigens herjinger var opplysning og demokrati viktigere enn noen sinne, og folkebibliotekene gikk inn som en del av den offentlige statlige kulturpolitikken. UNESCO fastslo i 1949 at bibliotekene er sentrale i arbeidet mot krigens gjentakelse. (ibid.:119) Fri meningsytring og fri tilgang på kunnskap samt vern mot propaganda stod sentralt hos bibliotekene, og folkeopplysning fikk fornyet verdi som samfunnsborgeropplysning. Her ser jeg en likhet med litteraturhus i tyskspråklige land, som arbeider for å bedre dialog over grensene, øke toleranse, forståelse og kulturutveksling.²¹

Utviklingen av biblioteklover på 1900-tallet

Karl Fischer og Arne Kildal var sentrale støttespillere i debatten om folkebibliotek, som førte fram til Norges første biblioteklov i 1935, etter flere tiår med politisk kamp. (ibid.:61) Loven slo fast at folkebibliotekene hadde folkeopplysning som formål gjennom utlån av bøker, og at kommunene hadde ansvaret for bibliotekene. Gratisprinsippet, som fremdeles regnes som bibliotekets grunnmur, ble lovfestet og ansett som et demokratisk prinsipp. Frafallet av kontingenten enkelte bibliotek hadde innført av nødvendighet ga en massiv oppsving av utlån, og på mange måter stod folkebiblioteket nå nærmere folket enn andre kultur- og kunnskapsinstitusjoner. (ibid.) Revisjonen av bibliotekloven i 1947 stilte strengere krav enn den opprinnelige rammeloven. Aabø skriver at biblioteklovene av 1955 og 1971 økte

21 Se eksempelvis Prager LiteraturHaus: <http://www.prager-literaturhaus.com/>

budsjettrammene og statsgarantiene ytterligere. (Aabø 2002) Hovedpunkter i loven av 1971 var kravet om fagutdannede bibliotekarer i større kommuner, opprettelse av fylkesbibliotek og bibliotek i alle skoler. Loven innebar statsstøtte til bibliotekbygging som ga flere bibliotek i kommunene og rom for utbedringer av biblioteket som *sted*. Innredningen fikk et mykere visuelt inntrykk som oppfordret til bruk av bibliotekets areal som oppholdsrom. (Annaniassen 1999:126) Kulturpolitikken muliggjorde samtidig at lokale kulturtilbud og bibliotek fikk større mulighet til å prøve ut andre aktiviteter enn utlån, som musikkavdeling, utstillinger og barneteater.

Litteratur som velferdsgode

Bibliotekskolen ble etablert i 1940, og omfanget og kvaliteten på bibliotekarutdannelsen økte i takt med befolkningens økning i utdannelsesnivå. (Aabø 2002) Utviklingen nærte opp under en debatt om kulturarven bibliotekene skulle formidle. Konflikter oppsto mellom populærkultur og «godkjent» kvalitetslitteratur. På 1960-tallet ble forestillingen om det gode bibliotek brukt som ledd i strategien for demokratisering av kultur, i et samfunn hvor kultur ble betraktet som et velferdsgode. Utdanningssamfunnet som vokste fram på 1970-tallet, satte høyere krav om faglitteratur og tilrettelegging for egenstudium ved bibliotekene. Bibliotekene skiftet fra *materialorientering* til *brukerorientering*, en videreutvikling av Nyhuus' visjon. Her var strategien å gi folk det de ville ha, gjennom en opplevelsesorientert formidling med inspirasjon fra marked. (Jochumsen og Rasmussen 2005) Kunst og kultur skulle formidles til så mange borgere som mulig, gjennom desentralisering av bibliotekvesenet og tilbud til barn og unge. Bibliotekarene tok i større grad hensyn til brukernes ulike sosiale og kulturelle bakgrunn, og arbeidet for å fjerne barrierer som holdt ulike samfunnsgrupper fra å bruke biblioteket. Som konsekvens steg befolkningens bruk av folkebiblioteket markant. Det virker som den moralistiske og oppdragende siden av biblioteket gradvis ble tonet ned.

Annaniassen og Vestheim skriver at det stod dårlig til med utgivelse av norsk skjønnlitteratur på 60-tallet. Med en felles forståelse av folkebibliotekenes sentrale rolle i formidling av litteratur, kjempet folkebibliotekene og forlagene for opprettelsen av Norsk Kulturfond. (Annaniassen 1999:156) I 1964 fikk de gjennomslag, og Innkjøpsordningen ble etablert under Norsk Kulturfond. (Kulturdepartementet 2013) Gjennom 1970- og 1980-tallet økte antall bokutgivelser og prisen på bøker. Bibliotekene var i høy grad avhengig av lokale myndigheters vilje til å satse for å opprettholde bokbestand og formidlingskvalitet. Innkjøpsordningen har her spilt en sentral rolle for både forfattere, forlag og utviklingen av

boksamlinger, da den blant annet garanterer et minstesalg av nye titler, og sender disse ut til landets folkebibliotek. (Kulturrådet 2013)

Verden i biblioteket, biblioteket i verden

Bibliotekloven av 1985 ga folkebibliotekene større forpliktelse overfor minoriteter. (Vaagan 2005) Lav terskel gjorde biblioteket til en danningsarena som synliggjorde forskjellighet og mangfold. Bibliotekene fungerte som «passive påvirkere» som muliggjorde opplysning om ulike gruppers kultur, ved å legge vekt på sin rolle som nøytrale steder uten underliggende interesser. (Annaniassen 1999) Gjennom å skape engasjement rundt litteratur, ville man redusere fordommer og åpne for diskusjon. Folkebibliotekenes funksjon som forvalter av kulturarv, ble koblet opp mot et kritisk blikk på tradisjon som et viktig aspekt ved danning. (Ricoleur 2002) Framheving av mangfold ga folkebibliotekene en unik posisjon utenfor det kommersielle markedet. Den moralske agenten bak skranken ble dog ikke erstattet av en nøytral «ikkeinvolverende» agent, skriver Karsten Alnes. Bibliotekarene jobbet for et fortsatt fokus på klassikere og smal litteratur, men også alternativ og eksperimentell litteratur. Friheten til å formidle egne favoritter ga dem en troverdighet som formidlere, som i tur kunne gi økt leselyst. (Alnes 2001)

Dagens fysiske og digitale bibliotek

Gjennom 1980- og 1990-tallet har bibliotekene inkorporert nye kulturelle tilbud, og fått en egen post på statsbudsjettet. (Annaniassen 1999) Likevel har antallet filialer landet rundt minket, fra 1247 i 1990 til 742 i 2012. (Medienorge 2013) Med oppfinnelsen og utbredelsen av Internett har bibliotekets brukere hatt lettere tilgang til informasjon utenfor biblioteket, samt debatt og sosialisering uten fysisk nærhet mellom deltakerne. Med etableringen av nye kulturarenaer og utvikling av nye medier, sakkert biblioteket akterut. De siste 20 år har biblioteksektoren derfor gjort konkrete grep for å forankre sin posisjon. Folkebibliotekene låner ut musikk, filmer, lydbøker, noter, musikkinstrument, filmutstyr, fiskestenger og skateboard. De arrangerer spillkvelder, filmvisninger i egne kinosaler, foredrag og kurs i bruk av nye medier. De inviterer til verksted for innvandrerbarn, møter med lokalpolitikere og litterære lunsjer. Utviklingen diskuteres både internt og eksternt, og biblioteksektoren prøver seg fram for å stake ut retningen for biblioteket i framtiden. Ønsket er å følge samfunnsendringer uten å miste bibliotekets tradisjoner og verdier på veien. Eksempelvis har utviklingen av nettbibliotek blitt et populært tilbud, men har samtidig ført til en debatt om hvorvidt man da trenger et fysisk bibliotek. Flere

har satt spørsmålstegn ved om biblioteket er utdatert og mener samfunnet får dekt sine behov for opplysning via andre offentlige og private tilbud. Bibliotekene mener deres rolle som veileder i et uoversiktlig informasjonssamfunn legitimerer deres virke. Videre har globalisering ført til økt innvandring i Norge, og biblioteket fungerer som en sentral institusjon i integreringspolitikken. Innvandrere er storforbrukere av bibliotek tjenester, og får her et vindu inn i samfunnet. Lik nye samfunnslag fikk nye muligheter via bibliotekene på 1700-tallet, gjør folkebibliotekene det mulig for alle å delta aktivt i samfunnet og oppnå kompetanse for å forstå og påvirke samfunnet, også i dag.

Reform 2014 – biblioteksektoren ser framover

Det er nødvendig at biblioteket gjennomgår forandringer, ettersom samfunnet det er en del av stadig endres. For å skaffe oversikt over bibliotekets situasjon og utfordringer i Norge etter tusenårsskiftet, bestilte Kultur- og kirke departementet en utredning. (Bergh 2006a, 2006b) Arbeidet med utredningen startet i 2004, tre år før Oslo fikk sitt Litteraturhus. *Bibliotekreform 2014*, utarbeidet og utgitt av ABM-utvikling i 2006, skisserer bibliotekets rolle i nærmeste framtid og lister opp tiltak som må gjøres for å beholde bibliotekets verdi i samfunnet. (Bergh 2006b) Utredningen legger opp til at biblioteksektoren bør gjennomgå nok en reform for å kunne styrke demokratiske verdier som kunnskapsutvikling, verdiskapning, kulturforståelse og kulturopplevelse. Samfunnsutviklingen gir nye utfordringer og muligheter for bibliotekene, og gjennom et bedre samarbeid innad i sektoren skal bibliotekene bli bedre stilte til å kunne tilby gode, synlige og etterspurte tjenester og tilbud på Internett og i det fysiske biblioteket. Samtidig skal de ha en sentral rolle som kulturell og sosial møteplass, med særlig fokus på unge. De gir lokal inngang til global, nasjonal og lokal kultur og kunnskap, og tilbyr en arena for kulturell tilhørighet, identitet og dialog med andre kulturer. (Bergh 2006a:22) Reformen vektlegger bibliotekets relevans i samfunnet i dag, og viser engasjement og krefter innen sektoren for å beholde denne posisjonen. Reform 2014 er derfor svært relevant for debatten om litteraturhus i 2013, hvor biblioteket i møte med en ny kulturarena er beredt på å kjempe for egne interesser.

Påvirkning fra amerikanske og danske bibliotek

Bibliotekreformen omtaler samfunnet vårt som et kunnskapssamfunn. Det er langt fra den eneste merkelappen samfunnet vårt har fått de siste årene. Den danske kultursosiologen Dorte Skot-Hansen betegner dagens samfunn som et opplevelsessamfunn.²² (Skot-Hansen 2007) Hennes

²² Økonomene Joseph Pine og James Gilmore lanserte begrepet i 1999 i *The Experience Economy*.

teorier omhandler strømninger i kulturpolitikken i Norden, hvor opplevelsesøkonomi og kulturell byutvikling står sentralt.²³ Hun setter folkebiblioteket i spenningsfeltet mellom stat, marked og sivilsamfunn, hvor biblioteket påvirkes av kommersialisering og brukerorientering. (Audunson og Lund 2001) Skot-Hansen skriver at opplevelse preger utforming og innhold i dagens bibliotek i U.S.A., og Danmark. (ibid.) Tanken er sentral innen nordisk bibliotekforskning og har fått konkrete følger for bibliotekplanleggingen også i Norge.²⁴ Lik Nyhuus så til Amerika for hundre år siden, er det igjen amerikansk tanke sett som preger utviklingen av det Nye Deichmanske:

Det nye hovedbiblioteket gir Oslos innbyggere et moderne og dynamisk bygg med innhold som formes av menneskene som bruker det. Deichmans historiske boksamling får sin fortjente plass åpent blant brukerne og det inviteres til å fordype seg i litteraturen på publikums egne premisser. (Deichmanske hovedbibliotek Bjørvika 2013)

Med åpningen av Nye Deichmanske i 2016/2017 kan et norsk bibliotek igjen bli ledende i europeisk sammenheng. Biblioteket framstår som svært brukerorientert, hvor bibliotekets samling nærmest må føye seg etter publikums ønsker. Det etterstreber tilgjengelighet, åpenhet og fleksibilitet som ledd for å fylle folkebibliotekets prinsipp om å nå alle. Samtidig vil det sju etasjer høye praktbygget være svært synlig i bybildet, og dermed virke som en påminnelse om og forankring av bibliotekets sentrale rolle i byen og samfunnet ifølge Stortinget. (Kulturdepartementet 2009) «Deichmanske bibliotek skal møte framtiden gjennom både å bevare det beste av bibliotekets kjernetilbud samtidig som en ny arena for aktivitet skal utvikles rundt de tradisjonelle funksjonene.» (Deichmanske hovedbibliotek Bjørvika 2013) Utviklingen mot opplevelse, aktiv formidling og inkorporering av nye media virker å føre folkebiblioteket vekk fra det sterke opplysningsidealet, men jeg forstår det slik at det nye biblioteket i Bjørvika skal ha plass til både gamle og nye funksjoner. Dette er nok et eksempel på at biblioteksektoren forsøker å forstå og tilpasse seg tidsånden.

Ny biblioteklov i 2013

Nye Deichmanske er et konkret utslag av den nye bibliotekloven som ble vedtatt 17. juni 2013. Til da hadde formålsparagrafen stått uendret siden 1985. Formålsparagrafen sikret bibliotekets samfunnsoppdragende funksjon, men Kulturdepartementet mente den ikke lenger holdt tritt med bibliotekets utvikling: «Formidlingsoppgavene og rollen bibliotekene har som møtested og kulturarena er ikke i tilstrekkelig grad synliggjort i den nåværende folkebibliotekloven.»

²³ Se Rasmussen, Jochumsen og Skot-Hansen (2011) Emerek, Rasmussen og Skot-Hansen (2006).

²⁴ Se eksempelvis Rasmussen, Jochumsen og Skot-Hansen (2012), og Audunson (2011a).

(Kulturdepartement 2012) Endringen er som følger (i kursiv):

Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, *gjennom aktiv formidling* og ved å stille bøker og *andre medier* gratis til disposisjon for alle som bor i landet. *Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.* Det enkelte bibliotek skal i sine tilbud til barn og voksne legge vekt på kvalitet, allsidighet og aktualitet. *Bibliotekenes innhold og tjenester skal gjøres kjent.* Folkebibliotekene er ledd i et nasjonalt biblioteksystem. (Stortinget 2013)

Endringene er i tråd med Skot-Hansens syn på folkebiblioteket som en rammedannende institusjon i sivilsamfunnet, en offentlig sfære for kritisk samtale. (Audunson og Lund 2001) Hun trekker fram at møter mellom lokalpolitikere og -befolkning på biblioteket kan skape engasjement og tilhørighet på tvers av samfunnslag, og bidra til dannelsesprosessen ved å balansere formidling og kritikk. Debatt er en kjernefunksjon ved Litteraturhuset i Oslo, og Odd Letnes, redaktør av *Bok og bibliotek*, mener lovendringen vil gjøre bibliotekene til litteraturhus. Han anser debattaspektet som det eneste som skiller bibliotek og litteraturhus: Gjennom å tilby debatter kan bibliotekene gjøre litteraturhus overflødig. Letnes ser den nye loven i sammenheng med «trenden som nå tar form hvor biblioteket ses på som et sted for kulturelle og pedagogiske opplevelser», hvorpå han mener bibliotekene kan lære mye av litteraturhuskonseptet, og at lovendringen kan styrke biblioteket. (Letnes 2012) Samtidig kan den parallelle utviklingen av de to institusjonene være problematisk for kommunale budsjett, og han oppfordrer til satsning på den mest «stabile og langsiktige institusjonen – biblioteket.» (Letnes 2012) Kommunepolitikere er stadig frampå med forslag om budsjettkutt. (Kristiansen 2011a) Folkebibliotekene har som konsekvens blitt avhengige av inntekter fra overdagspenger, og for å møte ambisjonene i bibliotekloven trenger folkebibliotekene økte midler. (Lie 2011a) Biblioteksjefene i landet ser på litteraturhusutviklingen med interesse og bekymring. (Bok og bibliotek 2011) Bibliotekforsker Ragnar Audunson ser «litteraturhusbølgen» som konsekvens av bibliotekets sene utvikling, og pålagte, «unødvendige» reformer. (Audunson 2011b) Det kan da virke som Reform 2014 kom «for sent», eller representerer «nok en» unødvendig reform.

For å følge den nye formålsparagrafen må biblioteket gjennomgå en kraftig omstilling. Letnes nevner spesielt bibliotekarutdanningen, som «må tilpasse seg ved å legge mindre vekt på kunnskapsorganisasjon og mer på strategiarbeid, markedsføring og formidling. (Letnes 2012) Han synes ikke å motsette seg utviklingen av «opplevelsesbibliotek»:

Det er for lengst slutt på den tida hvor bøker og bokreoler var det som kjennetegnet et bibliotek. Framtidas bibliotek skal i tradisjonell ånd fortsatt gi alle innbyggere lik adgang til informasjon, kunnskap og kulturelle opplevelser. Men i tillegg til bøker og andre medier, skal brukeren finne

et bredt utvalg av aktiviteter[.] (Letnes 2012)

Lovendringen kommer ikke helt uventet på Letnes eller bibliotekmiljøet, da folkebibliotekene i landet har drevet med *aktiv* formidling i flere tiår. I norsk bibliotekforskning er Ragnar Audunson, Svanhild Aabø og Jofrid Karner Smidt sentrale størrelser.²⁵ I sine respektive forskningsprosjekt ser de hvordan folkebibliotekene fungerer og har verdi på ulike nivå, hvor *møtestedet* og *utadrettet virksomhet* står sentralt. Dagens bibliotek er mer imøtekommende enn den opprinnelige kunnskapsinstitusjonen. Biblioteket anses nå som et sted som er åpent for, henvender seg til og har tilbud for alle. Hvem «alle» er, og hvordan biblioteket fungerer i praksis, er grundig undersøkt av de danske bibliotekforskerne Casper Hvenegaard Rasmussen og Henrik Jochumsen. I Bourdieus ånd legger de fram folkebibliotekenes fire virkeområder basert på brukerundersøkelser i *Gør biblioteket en forskel?* (2000): møteplass, kunnskapssenter, informasjonssenter og kultursenter. De fire funksjonene appellerer til og benyttes av ulike befolkningsgrupper, men til sammen utgjør de en helhet som skal gi noe til alle. Med Letnes' ord skal biblioteket i 2013 være et «godt sted å komme til, et godt ”værested” med høy ”wow-faktor”», i tillegg til et godt sted for stille kunnskapstilegnelse. (Letnes 2012) Med dette har folkebibliotekene beveget seg langt fra sitt etymologiske utgangspunkt som *boklager*. I 2013 framstår folkebibliotekene nærmest som hybride kulturhus, mens fagbibliotekene i større grad ligner det opprinnelige boklageret.

Veien videre for landets folkebibliotek

Annaniassen og Vestheim er klar på at bibliotekets vei videre må være en dialog mellom forskere, biblioteket og dets brukere. (Annaniassen 1999) Bibliotekenes utvikling har dog alltid vært underlagt politikken. Audunson skriver at folkebibliotekene opprinnelig ble skapt av det politiske sentrum, før Venstre og bondebevegelsen fattet interesse, deretter Arbeiderbevegelsen. (Audunson 1991) Dagens bibliotek betegner han imidlertid som avpolitiserte, noe som gjør det vanskelig å føre en framtidsdebatt om institusjonen. Kulturlivet i Norge, derunder biblioteket, har likefullt nytt godt av åtte år med rød-grønn regjering, og kulturbudsjettet for 2013 innebar 1% av det totale statsbudsjettet. (Kulturdepartementet 2012) Samtidig har folkebibliotekene møtt motstand de senere år fra borgerlig side, og den blå-blå regjeringens politikk kan få konsekvenser for bibliotekets framtidsutsikter: Fremskrittspartiet har foreslått låneavgift i landets bibliotek (Hansen 2011), og Minervarektor Kristian Meisingset går så langt som å skissere bibliotekets snarlige avvikling. (Meisingset 2012 og 2013) Meisingset fikk svar på tiltale, både fra bibliotekmiljøet, eksempelvis Martin Kristoffer Bråthen ved

²⁵ Se eksempelvis Audunson 2011, Aabø 2005 og Karner Smidt 2002.

Utviklingsavdelingen ved Deichmanske bibliotek (Bråthen 2012), og spaltist Karianne Bjellås Gilje. (Gilje 2012) Debattartiklenes kommentarfelt er fulle av innlegg som tar biblioteket i forsvar med grunnlag i verdien i det lokale bibliotek og den fysiske boka. Det er med andre ord ingen tvil om at biblioteket engasjerer landets befolkning, og at bibliotekets aktive formidlingsprofil har slått an hos mange. Bibliotekets framtid er likefullt avhengig av politisk velvilje, og egen evne til å henge med i samfunnsutviklingen.

Litteratur som danningsrom og biblioteket som tredjested

Felles for folkebibliotek og litteraturhus er troen på litteraturens kvaliteter for moderne danning. Jeg ser at begge institusjoner vil legge til rette for møter med litteratur som kan åpne for nye perspektiv, kunnskap, utvidet forståelse og gi større mening i livet. (Gustavsson 1998) Med litteraturen kan vi utvikle oss som mennesker gjennom å møte det allmennmenneskelige og få bakgrunnskunnskap for å forstå mer. I dette danningsrommet lærer vi å uttrykke oss og stille spørsmål, som i tur skaper et utgangspunkt for diskusjon. (Alsheimer 2004) Kunnskap om litteratur kan ikke erstattes av lett tilgjengelig informasjon på Internett, og litteraturen trenger stadig møtesteder for å kunne deles og diskuteres.

Bibliotekforskning har benyttet Ray Oldenburgs (1989) teorier om «tredjesteder» for å beskrive biblioteket som møtested. (Audunson og Aabø 2013) Det tredje sted er møtesteder mellom hjem og jobb i sivilsamfunnet, hvor lokal tilhørighet og engasjement bygges. Teorien bygger på Habermas' (1989) tanker om kafeen som arena for personlig og politisk motstand på 1700-tallet, som ga rom for åpen politisk debatt og samfunnsbevissthet. Oldenburg så verdien i tilfeldige møter over tid i offentlige, åpne rom tilknyttet servering, og norsk biblioteksektor har etterstrebet tredjestedets kvalitet som et godt sted å være: å representere et sosialt møtested med lav terskel, ingen kjøpeplikt, dresskode eller kommersielle agendaer. Behovet for møtesteder er forsterket de senere år i følge Robert D. Putnam (2001), som beskriver utviklingen fra deltakerkultur til tilskuerkultur, hvor teknologisk individualisering med Internett skaper større avstand mellom individer. Nedgangen i deltakelse fører direkte til lavere sosial kapital da nettverkene i samfunnet svekkes. Folkebiblioteket i dag ser det som sin oppgave å tilby møtesteder for interaksjon og samfunnsdeltakelse. Det blir da også brukt av folk fra alle samfunnslag, og fungerer som møtested for mange. Jeg vil likevel ikke betegne biblioteket som et rent tredjested, da dette forutsetter dannelsen av *miljø* mellom de besøkende. Dagens kafeer innehar en sterkere rolle som tredjesteder, da disse legger til rette for konversasjon rundt interesser, til forskjell fra bibliotekenes oppfordring om samtale basert på formidlingsformål.

Likefullt legger biblioteket til rette for samfunnsdeltakelse og oppdragelse til medborgerskap innen faste rammer, der kafekultur kan virke diskriminerende. Jeg mener litteraturhus med integrert kafe i høyere grad kan fylle tredjestedets funksjoner, i den grad kafekultur fremdeles innehar en definerende rolle. (Tjora og Scambler 2013)

Basert på innblikket i institusjonenes opprinnelse og utvikling, ser jeg både likhetstrekk og klare forskjeller mellom litteraturhus og bibliotek. Der biblioteket startet som et boklager, og bibliotekarenes hovedoppgave gjennom tidene har vært tilgjengeliggjøring av litteratur, har institusjonen utviklet seg til å innlemme funksjoner innenfor litteraturhusets kjerneområde. Felles for folkebibliotek og litteraturhus i Norge i dag er tilrettelegging av individuell og felles opplevelse av litteratur, og oppdragelse til et kritisk blikk på tradisjon og samfunn. Rammene for funksjonene er imidlertid ulike, og litteraturhuset har et særegent grunnlag for å skape et *miljø*. Lokale forhold spiller også inn, hvor Tysklands erfaring med totalitære regimer kan forklare en relativt aktiv debattkultur, og hvorfor debatt inngår i litteraturhusene. De norske forholdene la på sin side til rette for samfunnsdebatt i folkebibliotekene på 1900-tallet, og jeg ser at en fornyet interesse for debattkultur på 2000-tallet gjør litteraturhuskonseptet aktuelt også i Norge.

Jeg mener videre at de ansattes *habitus* i begge institusjoner jf. Bourdieu, spiller en sentral rolle for opprettholdelsen og gjennomføringen av deres funksjoner og verdier. Institusjonenes ytre rammer gir de ansatte et visst handlingsrom, men ledelsens *habitus* kan påvirke både innhold og utvikling. Ernest Wichners *habitus* gjør skjønnlitteratur til det sentrale innholdet i hans litteraturhus, mens Aslak Sira Myhres politiske engasjement gjør Litteraturhuset i Oslo til en arena for debatt i like stor grad som litteratur. I folkebibliotekene kan bibliotekarenes *habitus* gjøre at de framstår som formynderske eller på en annen side folkelige, mens litteraturhusets ansattes samlede kulturelle og sosiale kapital kan plassere dem høyere i det sosiale rommet enn sitt publikum. I litteraturhusdebatten i Trondheim, kommer de ulike formene for *habitus* til syne i form av temaet elitisme versus folkelighet.

Biblioteket har hatt lang tid til å utvikle sitt konsept, mens litteraturhuset ennå er i støpeskjeen. I Norge rangeres biblioteket på topp av offentlige tjenester, og over 90 prosent av befolkningen verdsetter det som fysisk møteplass. (Gilje 2012) Litteraturhuset framstår på sin side som den «nye vinen» i 2013. Hvilke roller og funksjoner litteraturhuset og biblioteket har om 200 år er vanskelig å forutsi. I norsk sammenheng tilsier forholdene i alle tilfeller at bibliotek og litteraturhus må drives og utvikles gjennom gjensidig respekt for og åpen dialog med hverandre. Samtidig er nordmenn et av verdens mest-lesende folk, noe som skulle tyde på god grobunn for begge institusjoner. (Tjønn 2010)

5. Lokal debatt om etablering av litteraturhus i Trondheim

Debatten i Adresseavisen består av flere avissjangre. For forfatterne faller det naturlig å uttrykke seg i litterære leserinnlegg, som viser utbredte meninger i befolkningen og fungerer som kritisk kontroll av kulturpolitikere. (Jørgensen 1991) Adresseavisens leder viser avisas holdning, og legger fram logisk overbevisende konklusjoner og handlingsforslag. Ledere har myndighet og leses ofte av makthavere. (ibid.) Akademikerne bidrar med kronikker, som regnes som avisas pustehull da spalteplassen og sjangeren gir rom for fritt og personlig uttrykk, og frister kloke hoder til å ta pulsen på tiden. (ibid.) Bibliotekmiljøets og politikernes meninger kommer fram i intervju i reportasjer og kulturartikler, hvor journalistenes holdninger kan forme stoffet.

Initiativet om et litteraturhus i Trondheim kommer fra forfatterne

«- Ideen om et litteraturhus er ikke bare en vakker tanke. Vi har hatt kontakt med kommunen, og vi skal ha flere møter framover». (Lundemo 2008) Ideen om et litteraturhus presenteres av Adresseavisen 23. april 2008. Trøndersk Forfatterlag har satt ned en arbeidsgruppe bestående av lyriker Marte Huke, sakprosaforfatter Thea Selliaas Thorsen, krimforfatter Tore Oksholen og romanforfatter Fredrik Skagen. De ønsker et samarbeid med litterære aktører. Forfatterne har lenge etterlyst et eget møtested, og Skagen mener det er på tide forfatterne roper høyere for å få midler fra lokale myndigheter. Så stilner Adresseavisens pressedekning, kun et par notiser nevner litteraturhuset i 2008-2010. Arbeidsgruppa avløses av Prosjektgruppa for Forprosjektet Litteraturhuset; Erica Löfström og Rune F. Hjemås fra Trøndersk Forfatterlag og Guri Sørungård Botheim fra Forfattersentrum Midt-Norge. De kontakter Berit Skillingsaas Nygård da de mener samarbeid med biblioteket er naturlig, og velger henne som gruppeleder i august 2009. Sammen driver de den midlertidige løsningen *Litteraturhus Trondheim*, hvor biblioteket stiller sine lokaler til disposisjon for arrangement.

En styringsgruppe skal avløse forprosjektgruppa jula 2011, melder Adresseavisen 25. februar. Fritt Ord har bevilget 200 000 i prosjektmidler, og medlemmene i forprosjektgruppa bruker tid på prosjektet utenom sine respektive jobber. En engasjert Nygård ser for seg et samspill mellom forfatterne, biblioteket, næringslivet, private sponsorer og kulturpolitikere:

Det viktigste er å skape et sted, der folk kan møte litteraturen på en annen måte enn kun å lese selv. Da er det viktig også å skape et uformelt møtested, gjerne i tilknytning til en kafé eller restaurant. Samtidig er det også vesentlig å få samlet byens litterære miljø, smiler Skillingsaas Nygård. (Lie 2011b)

Med biblioteksjefen i førersetet er koblingen mellom litteraturhus og bibliotek tydelig. Hun

foreslår å gjøre Gamle rådhus til et midlertidig litteraturhus. Samlokalisering er et forslag hun holder på gjennom debatten i ulike variasjoner, selv om hennes rolle i prosjektet endres.

Fredrik Skagens rop om litteraturhus når lokale myndigheter –

9. juli 2011 viser kommunepolitikere offentlig interesse og engasjement i saken

Bystyrerepresentantene Rune Olsø (Ap) og Yngve Brox (H) er positive til litteraturhusplanene, melder Adresseavisen i artikkelen «Åpner for 'urbant samfunnshus'». Olsø vil drøfte både finansiering og driftsform, men avviser at litteraturhuset skal bli et kommunalt hus. Jeg merker meg at LiteraturHaus Berlin mottar kommunale midler, uten at Ernest Wichner så det som problematisk. Brox stiller seg kritisk til Arbeiderpartiets historikk som kulturfinansierer. Høyre «ønsker å satse tungt fordi det er viktig for andre visjoner for byen – den skal være attraktiv å bo i, folk skal ønske å flytte hit og jobbe her, og da må vi sørge for at kulturlivet er kanonbra.» (Hovde og Hoem Hagen 2011) Det er uklart om Brox vil presse på for litteraturen og litteraturhusets del, eller av hensyn til byens felleskasse og image. Høyre framstår som et næringsparti som mener image er viktig for profitt. Arbeiderpartiets nøkterne innstilling vil vise seg å få følger for den videre utviklingen i prosjektet.

Et felles debattmøte gir litteraturhuskonseptet og -debatten substans og retning

Kommunikasjonsforsker Heidi Gilstad representerer en utenforstående stemme og mener «Trondheim fortjener et litteraturhus!», i sin kronikk 27.mai. Hun refererer fra et debattmøte om Litteraturhuset i Trondheim, holdt fredag 20.mai. Møtet synes å ha fungert som en ideologisk prosess, hvor alle listet opp hva de ønsket huset skulle inneholde og innebære for dem selv. Biblioteksjefen ledet diskusjonen, og forfatter Arild Vange, politiker Merete Baustad Ranum (H), varaordfører Knut Fagerbakke (SV) og fagbokforfatter Jo Stein Moen satt i panelet.

Gilstad understreker *samarbeid* som forutsetning for litteraturhusets premissleverandører, og ser til Bergen hvor det råder «heftig diskusjon» om Litteraturhuset.²⁶ Møtedeltakerne ytret bekymring om hvorvidt miljøene i Trondheim vil lykkes bedre, og Gilstad hevder at debatt kan være «fruktbart, så lenge 'godfot-teorien' ligger i bunn». (Gilstad 2011) Her belyser hun et interessant trekk ved debattklimaet i Trondheim versus Bergen. Bergens opphetede debatt vitner om engasjement og aktiv debattkultur. Trøndere har derimot rykte for å være konfliktsky, noe kravet om «godfot-teori» forsterker inntrykket av.

26 Se Tomas Espedals kommentar «Litteraturhus for litteraturen» i Bergens Tidende 26.02.11

En erfaren prosjektleder i godt samspill med biblioteksjefen

Silje Engeness blir prosjektleder 1. oktober 2011. Hun mener «[d]rømmesituasjonen er å ha lokaler i nærheten av Hovedbiblioteket, slik at en kan dra nytte av hverandres ressurser og hanke inn litteraturinteresserte publikummere.» (Hovde 2011a) Jeg tolker tonen mellom Engeness og bibliotekmiljøet som svært god, noe som forsterkes av intervjuet av biblioteksjefen på neste side av avisa. «Jeg gleder meg, sier Nygård som er svært optimistisk. -Med Silje Engeness som forprosjektleder får vi alle fakta på bordet.» (Hoem Hagen 2011) Nygård ser litteraturhuset som en forlengelse av biblioteket som kan dekke arrangementtilbudet på kveldstid, og antyder at litteraturhuset kan appellere til *andre* brukergrupper når hun presiserer at biblioteket ofte henvender seg til barn og eldre. Det eneste tilfellet Nygård og Engeness avbildes sammen i forbindelse med prosjektet, er i «Tidenes litterære todagers» 21. oktober, da de og bokhandler Ola Skaugestad arrangerer bokfestival. Da roste Engeness Nygård for å ha tatt initiativ til et felles løft. «Berit skal ha mye av æren for at bokfesten er blitt en realitet.» (Hovde 2011b)

Adresseavisen tar klart standpunkt og prosjektet går sakte framover

«Hvis alt kan samles på ett sted, blir slagkraften enda større.» (Adresseavisen 2011) Redaksjonen roser tiltaket og arbeidet som er lagt ned i prosjektet, på lederplass 11. juli. For Adresseavisen er det ingen tvil om at byen skal ha et litteraturhus og at prosjektet har støtte i befolkningen. Lederen ser også debatt som et naturlig tilbud i litteraturhuset, og oppfordrer kommunen og byens næringsliv om økonomisk støtte, da dette er en gyllen mulighet for dem å vise samfunnsengasjement.

Forprosjektet får tilslag om 260 000 kroner fra Trondheim kommunes kulturfond 6. desember, og styringsgruppa vil nå utrede lokalisering, driftsmodell og organiseringsform. (Kristiansen 2011b) Styringsgruppa mottar tilslag på 50 000 kroner fra Fylkeskommunen samme uke. Nygård håper litteraturhuset etter prosjektåret kan gå rett over i en driftsfase. Engeness forteller om hyppig møtevirksomhet og sier styringsgruppa er åpen for dialog og innspill. Leder for Kulturkomiteen i Trondheim, Erling Moe (V), sier støtten fra kommunen er uunnværlig for prosjektet. Moe er engasjert i saken, og viser at Venstre er positiv til prosjektet.

Med økonomisk støtte fra Fritt Ord går prosjektet inn i en ny og mer konkret fase

Det følger et opphold i saken i Adresseavisen, mens styringsgruppa jobber med lokalisering og søknad om midler fra Fritt Ord. Engeness får skryt for søknaden internt i bibliotekmiljøet i byen, og gleden er stor blant litteraturhusentusiastene når søknaden på to millioner innvilges 22. mars.

Tilsagnet er øremerket Huitfeldtgården, og dette er første gang bygget nevnes som alternativ i den offentlige debatten. Styreleder i Fritt Ord, Georg Fredrik Rieber-Mohn, sier «Litteraturhuset i Trondheim fikk full bevilgning etter en veldig god og bunnsolid søknad. De har kommet langt på vei nå». (Søum 2012a) Han trekker fram prosjektlederens entusiasme som viktig årsak til og forutsetning for framdrift. Leder i Sør-Trøndelag fylkeskommunes Kultur-, velferds- og miljøkomite, Hanne Moe Bjørnbet (Ap), sier kommune og fylkeskommune vil støtte prosjektet økonomisk, men at private aktører må bidra for å få på plass en bærekraftig driftsmodell. På dette tidspunktet jobber styringsgruppa med prosjektmidler fra kommune, fylkeskommune og Fritt Ord. Etableringsmidlene fra Fritt Ord utdeles ikke før lokalisering i Huitfeldtgården vedtas.

Kommunal innblanding i litteraturhusprosjektet markerer opptakten til debatten

Kommunen «Krever samarbeid med biblioteket», melder Adresseavisen 28. mars. Rådmann Stein A. Ytterdahl (Ap) har konkludert med at samarbeid er avgjørende for prosjektet, og tror ikke dette vil bli problematisk, da biblioteksjefen leder styringsgruppa. «Biblioteket har arbeidet i flere år med å utvikle tilbud til litteraturinteresserte i Trondheim, i form av arrangementer og festivaler. Det er derfor naturlig med et samarbeid mellom biblioteket og litteraturhuset.» (Smedsrud 2012) Ytterdahl utdyper ikke hva samarbeidet går ut på, eller om hans vurdering bygger på samråd med Nygård. Han omtaler Huitfeldtgården som «mest sannsynlig» lokale, og lover en foreløpig rapport om litteraturhussaken innen 1. april og en omfattende rapport innen 1. oktober, som er sluttdato for forprosjektet. I hovedsak ser det lyst ut for prosjektet, med engasjement fra forfatterne, biblioteksjefen og politikerne. Styringsgruppa presenterer en rapport fra forprosjektet 29. mai for kommunaldirektør Morten Wolden. (Nygård 2012)

Forfatterne minner om hva litteraturhuset vil bety for dem

Før rapporten fra Rådmannen foreligger, ønsker forfatter Kaisa Aglen å få debatten tilbake til det ideologiske og materielle grunnlaget for prosjektet, i leserinnlegget «Kvifor akkurat Trondheim treng eit litteraturhus» 30. mai. Aglen beskriver sin erfaring som innflytter fra et aktivt litteraturmiljø i Bergen, som hun ikke fant maken til i Trondheim.

Kvifor i all verda tok det så lang tid å finne miljøet? Den viktigaste grunnen er truleg at litteraturmiljøet i Trondheim, i motsetnad til i Bergen, ikkje har nokon faste stadar å halde til, og dermed vert mindre synleg og får meir vanskar med å spreie informasjon. Av den grunn er der eit enda større behov for litteraturhus i Trondheim. (Aglen 2012)

Via Forfattersentrum kom Aglen inn i miljøet etter en stund. Hun hevder at et synlig og stabilt

miljø vil gjøre byen mer attraktiv for litteraturinteresserte å flytte til og bo i. Jeg leser innlegget både som et frieri til kommunen, og en påminnelse om at et litteraturhus først og fremst er for forfattermiljøet og deres eksistensgrunnlag. Aglen mener at litteraturmiljøet er i vekst og at prosjektet har bred støtte. Hun håper kommunen og fylket tar dette i betraktning og smir mens jernet er varmt, da litteraturhuset vil være en god og enkel måte å støtte miljøet på.

Neste dag får Aglen svar og støtte fra forfatterne Kristin Ribe og Mathias R. Samuelsen i leserinnlegget «Vet du hvor du finner oss?». Ribe og Samuelsen tar Aglen på ordet og presenterer Trøndersk Forfatterlag og tilhørende miljø.

De siste årene har de litterære arrangementene i Trondheim vært nomadiske, flyttet fra kafé til kafé, med lite plass og lite effektiv blesting. Med et slikt utgangspunkt er det ikke lett å skape kontinuitet i litteraturtilbudet i byen. Det gjør det også vanskelig for interesserte å oppsøke våre arrangementer. (Samuelsen og Ribe 2012)

I likhet med Aglen hevder Ribe og Samuelsen at andre store norske byer har institusjoner som nærer det litterære miljøet og tilbyr arbeidsplasser og et sted å være. Jeg antar de sikter til Oslos litteraturhus, og Bergens Skrivekunstakademi, tilhørende miljø og et litteraturhus under utvikling. Mangelen på fast tilholdssted i Trondheim framlegges som et problem, og forfatterne legger vekt på at de ønsker et *sted å møtes* i og med at forfatteryrket kan være ensomt. Leserinnlegget peker videre på at forfattere flytter fra byen mye grunnet det beskjedne tilbudet Trondheim har for dem. For Ribe og Samuelsen er det identitet, lokalitet, kontinuitet og tilhørighet som står på ønskelista, både for det etablerte miljøet og for nye tilskudd. «Vi vet det er flere som Kaisa rundt omkring i byen, folk som leter etter oss, som ønsker å oppleve litteratur i Trondheim. Med et litteraturhus ville man ha visst hvor man skulle finne oss.» (ibid.)

Fredrik Skagen stemmer i beskrivelsen av forfatteryrket som ensomt, i leserinnlegget «Velkommen, bokhus!» 27. juni. Ensomheten lå til grunn for at han og Øystein Dolmen tok initiativ til opprettelsen av Trøndersk Forfatterlag i 1977. De la til rette for et fellesskap flere forfattere hadde savnet, og Skagen tror Litteraturhuset kan bidra til et enda bedre miljø. Skagen vektlegger også den personlige kontakten mellom forfatter og lesere, og forfatternes verdi for samfunn og publikum. Litteraturhuset kan bli et fast møtested, «et trivelig forum hvor nærmere bekjentskap, dialog og debatter kan stå i sentrum», der «åpen og direkte kontakt» kan skape verdifulle møter mellom litteraturens avsendere og mottakere. (Skagen 2012a) Et litteraturhus vil videre tilføre byen verdi i form av engasjement og deltakelse i tillegg til litterær produksjon. Med dette leserinnlegget viser Skagen nok engang sin posisjon som litteraturhusforkjemper.

Akademikerne engasjeres av litteraturhusprosjektet

Akademikerne slutter seg til debatten i kronikken «Litteraturhus som engasjerer» av stipendiat Frode Lerum Boasson, professor Sissel Furueth og stipendiat Anders Skare Malvik, 27. juni. De tre litteraturforskerne fra Institutt for Nordistikk og litteraturvitenskap ved NTNU følger debatten med interesse og ønsker å framheve sitt syn på saken:

Litteratur engasjerer oss som samfunnsindivider. Men for å utnytte dette engasjerende potensialet fullt ut, trengs det rom og arenaer der reaksjonene kan få utløp, der vi kan møtes som lesere, forfattere og samfunnsdebattanter. Det planlagte litteraturhuset i Huitfeldtgården tilbyr nettopp dette rommet. (Boasson, Furueth og Malvik 2012)

Argumentet om møtested for forfattere og lesere er gjennomgående i debatten. Akademikerne bidrar med en ytterligere synliggjøring av de *faglitterære* forfatterne, samt et sterkere fokus på *samfunnsdebatt*. «I nær framtid håper vi å få mulighet til å være med på å skape et dynamisk miljø for samtale og debatt i et hus med stor romslighet og takhøyde.» (ibid.) De setter litteraturhuset i *historisk* kontekst med Habermas' teori om borgerlig offentlighet, og trekker linjer til opplysningstidens salonger og kaffehus som arenaer for samtale. De framhever debattens kvaliteter som oppdragende og kompetansehevende for aktive samfunnsborgere i et demokrati, og poengterer at store deler av samfunnsdebatt i dag føres i digitale medier. Dermed forsterkes behovet for fysiske møtesteder: «Av denne grunn er behovet for arenaer uten politiske og kommersielle sensur- og kontrollmekanismer presserende i samfunnet vårt.» (ibid.) Her mener jeg litteraturhuset åpner for systemkritikk, da samfunnsdebatt kan avsløre politiske og symbolske maktrelasjoner jf. Herbert Marcuses (1965) teori om repressiv toleranse. Jeg ser også belegg for at Manuel Castells' (1996) analyse av fundamentale endringer i Vest-Europa taler for etableringen av litteraturhus i landet, da det kosmopolitiske og det «stammebundne» kan møtes i en arena med lokal forankring og globalt perspektiv.

Akademikerne støtter et litteraturhus i Huitfeldtgården, da bygget er en «arkitektonisk manifestasjon» av demokratihistorien, som forener det beste fra salongtradisjonen med moderne løsninger. De ser verdien i debattmulighetene i et litteraturhus, som kan fungere samlende for fag- og skjønnlitteratur. Et hus i sentrum vil gi fagmiljøet på NTNU gode muligheter til å bidra med kunnskap og engasjement for et større publikum.

En dramatisk hendelse i styringsgruppa når ikke Adresseavisens kulturdekning

Sommeren 2012 skjer mye i kulissene, uten at Adresseavisen dekker utviklingen. I juni går Berit Skillingsaas Nygård og Hildegunn Hestnes ut av styringsgruppa grunnet interessekonflikt. (Trondheim kommune 2012a) Et konkurranseelement mellom litteraturhus og bibliotek har

vokst fram. Uten bibliotekrepresentantene jobber styringsgruppa iherdig med finansiering. De søker om støtte til prosjektet fra kommunen 28. juni på 1,5 millioner til etablering, og 1 million i årlig drift. Styringsgruppa søker også om 1 million til etablering fra fylket. (Botheim 2012) Kommunepolitikerne jobber med rapporten om litteraturhuset og kulturbudsjettet for 2013.

Utviklingen av litteraturhusprosjektet går parallelt med kommunens arealplan

Forfatterne Kristin Ribe, Harald Nortun og Mathias R. Samuelsen bryter stillheten 11. september. Dette er siste høringsdag for rapporten «Handlingsplan for kulturarenaer», hvor byens kulturliv er utredet, og samlokalisering av litteraturhuset i hovedbiblioteket er tema.²⁷ Forfatterne presiserer at det er fire år siden Forfatterlaget initierte prosjektet. De har stor tro på styringsgruppas valg av den «vakre» og «historiske» Huitfeldtgården. Der kan forfatterne se for seg det *møtestedet* de ønsker seg, og de håper huset kan åpnes høsten 2013 som styringsgruppa skisserer.²⁸ «Folkebibliotekets lokaler er relativt beskjedne når vi tar i betraktning at biblioteket er byens best besøkte kulturinstitusjon. Biblioteket og litteraturhuset ønsker selvfølgelig å samarbeide, og vil bli to meget gode naboer i en bydel som kunne trenge vitalisering.» (Ribe, Nortun og Samuelsen 2012) Samarbeid mellom bibliotek og litteraturhus er en selvfølge – som mellom selvstendig naboer. Forfatterne setter her litteraturhussaken i en større kulturpolitisk kontekst, ved å trekke fram at bydelen rundt biblioteket trenger et løft. En notis i samme utgave av avisa informerer om en egen høring i Huitfeldtgården 24. september. (Adresseavisen 2012a)

Et konfliktfylt vendepunkt i litteraturhussaken

På høringen legger Kommunaldirektør for kultur og næring, Morten Wolden, fram forslaget om samlokalisering av litteraturhus og bibliotek. Dette er et slag i magen på styringsgruppa, og stikk i strid med forfatternes ønske. Samlokalisering i biblioteket er et sentralt tema i den videre debatten. Saken dekkes av journalist Agnethe Weisser i reportasjen «Litteraturhuset kan ende opp i biblioteket» 25. september. Representanter fra biblioteket, litteraturhusprosjektets styringsgruppe, kommunepolitikere og forfattere er tilstede ved høringen. Styringsgruppa har via Facebookprofilen *Litteraturhuset i Trondheim* oppfordret tilhengere av litteraturhuset å møte opp for å vise støtte. Det er klar splittelse i saken, og politikerne sammen med bibliotekarene står i hovedsak mot forfatterne og styringsgruppa. Wolden har vært på befaring på biblioteket og funnet det han mener er tilstrekkelig areal for samlokalisering. «Hvis litteraturhuset blir lagt til

²⁷ På bakgrunn av prosjektrapporten ble styringsgruppa bedt om å utrede samlokalisering med hovedbiblioteket i Gamle rådhus i juni 2012. (Trondheim kommune 2012a)

²⁸ De ulike modellene for litteraturhusprosjektet har tidligere operert med mål om åpning i 2012 og 2014.

bibliotekbygget vil det bli med egne lokaler, egen inngang og egen skilting» foreslår han. (Weisser 2012a) Slik skal litteraturhuset få klar identitet og tilstrekkelig plass. Befaringen skal snart resultere i en utredning om samlokalisering. Weisser minner om at saken skal behandles i Kulturkomiteen 2. oktober, og i Bystyret den 18. oktober. Dette gir teksten et preg av dramatik; kommunen sitter på pengesekken og må overbevises.

Weisser skriver informativt, men partisk, ved å vektlegge argumentene for et litteraturhus i Huitfeldtgården. Før de ulike partene kommer til ordet i kjølvannet av Woldens forslag, framhever hun på arbeidet som allerede er lagt ned i Huitfeldtgården. Hun intervjuer Forfattersentrums leder Guri Sørungård Botheim, og det er uklart om det er Weisser eller Botheim som fører ordet i deler av teksten som taler for litteraturhus.

Prosjektledelsen har allerede inngått en intensjonsavtale med Roar Hildonen om kafédriфт. Det kan gi inntekter til huset, sammen med muligheten for fremleie. Og huset ligger midt i den litterære løypa, mellom Bakklandet og NTNU på den ene siden og biblioteket på den andre. Men biblioteket har også formidlingsoppgaver. (ibid.)

«Den litterære løypa» legges fram som begrep, uten at det presiseres. Den knappe setningen om at biblioteket også har formidlingsoppgaver står tilsynelatende for seg selv, men viser et sammenligningsgrunnlag mellom litteraturhus og bibliotek, og legger sågar opp til neste avsnitt hvor fylkesbiblioteksjef Hildegunn Hestnes, og hovedbibliotekets avdelingsleder Lilly Marie Storslett og arrangementskoordinator Johanna Haug, er «opptatt av at pengene til syvende og sist kommer fra den samme potten. Brukerne er til en viss grad også de samme.» (ibid.) Økonomisk bekymring framstår som deres sentrale argument mot litteraturhusetablering. Weisser opplyser om beløpene litteraturhuset søker om i driftsstøtte fra kommunen og fylket, men ikke kommunens kultur- eller bibliotekbudsjett.²⁹ Her kommer flere stemmer fra biblioteket fram, i tillegg til Nygård som har preget debatten fra bibliotekets side. Haugs stillingstittel underbygger bibliotekets rolle som formidler og dets delvis overlappende funksjoner med litteraturhuset. Det går ikke fram om de kun er mot samlokalisering eller om de også stiller seg kritiske til etablering i Huitfeldtgården. Argumentasjonen synes likevel å tale for samlokalisering, da denne løsningen kan innebære midler til oppussing av bibliotekets lokaler samt samkjøring av publikumsgrupper til fordel for både litteraturhus og bibliotek.

Hos politikerne på høringen er meningene delte, men Weisser refererer kun Kjetil Utnes (H) standpunkt, som er *for* Huitfeldtgården «så fremt det ikke kommer helt nye momenter i kommunaldirektørens utredning». (ibid.) Utne er svært engasjert og skriver flere innlegg om

²⁹ Tallene er fra første versjon av søknaden 28.06.12: 1,5 mill. fra kommune og 1 mill. fra fylket.

litteraturhussaken på egen blogg parallelt med innlegg i Adresseavisen.³⁰ Forfatterne stiller sterkt på høringen, med blant andre Idar Lind og Kristin Ribe, Åsmund Forfang, Willy Walder, Fredrik Skagen, Birger Sivertsen og Bjørn-Erik Hanssen. Ribe tar ordet og beskriver seg selv som fattig forfatter med behov for et sted å lese opp egne tekster og møte kolleger å utveksle ideer med. Lind presenterer et poeng som til en viss grad motsier Ribes; at forfattere av både skjønn- og faglitteratur representerer en verdifull næringskilde for kommunen, og et litteraturhus er derfor en god investering.

Det er flere problemstillinger i denne teksten; kommunens økonomi, konkurransen mellom litteraturhus og bibliotek, samt forfatternes arbeidsmiljø. Og det ligger mer mellom linjene: tilsagnet om støtte fra Fritt Ord til etablering i Huitfeldtgården, litteraturhusets selvstendige identitet utenfor det kommunale biblioteket, og sammenligning av de to institusjonene. Samtidig kuttes kulturbudsjettet med 100 millioner for 2013, og litteraturhuset er ikke med i Rådmannens budsjettforslag. (Søum 2012b) Det gis imidlertid prosjektstøtte til kommunedelplanen for kulturarenaer som skal vedtas i november 2012, parallelt med utredningen av kommunens ambisjoner for kunst og kultur de neste fire årene i en kulturplan. (Kristiansen 2013) Kommunen har egne planer for kulturelle løft i byen, men er sparsom med informasjon om disse. Styringsgruppa for litteraturhuset kan ikke argumentere mot noe de ikke vet hva er, og dette skaper frustrasjon og skjevhet i debatten. Jeg ser også tegn på en defensiv holdning i kommunen, hvor Arbeiderpartiets politikk i stor grad preger kultursatsingen i byen.

Motbør for styringsgruppa for Litteraturhus i Trondheim

Det går ikke veien for styringsgruppa da «Rådmannen vil ha litteraturhus i biblioteket». Agnethe Weisser skriver 26. september at Rådmannen krever at Kulturkomiteen skal behandle litteraturhussaken med utgangspunkt i samlokalisering med hovedbiblioteket. Her vil litteraturhuset få råderett over utvalgte formidlingsareal, kontorer og møterom. Prosjektleder Engeness mener samlokalisering er problematisk. Fritt Ords bevilgning er øremerket lokalisering i Huitfeldtgården, og hun er usikker på om de vil investere i et kommunalt eid hus. Samlokalisering gir heller ikke inntekter fra leie eller kafédrift. Engeness trekker fram problemer med areal og identitet, og peker på fordelene med et eksternt samarbeid: «Vi tror at biblioteket og Litteraturhuset – på to forskjellige arenaer – kan gjøre det litterære Trondheim større og utfylle hverandre. Det har vi sett i Oslo. Etter at Litteraturhuset kom, økte oppslutningen om bibliotekenes arrangementer.» (Weisser 2012b) Styringsgruppa fortsetter arbeidet med et litteraturhus i Huitfeldtgården utenfor kommunale rammer, hvor de står fritt til å

30 Kjetil Utnes private blogg: <http://kjetilutne.wordpress.com/>

tjene på utleie og kommersielle avtaler. Engeness ser lyst på at kommunen behandler saken relativt raskt og at de ser litteraturhusplanene som et positivt initiativ for byen, men tror de private aktørene avventer hva kommunen og fylkeskommunen gjør i saken.

Forfatterne kjemper for sitt litteraturhus og definerer biblioteket som et stille sted

Weisser utdyper forfatternes sterke reaksjon på Rådmannens forslag, og intervjuer Kristin Ribe, Idar Lind og Åsmund Forfang i «Et stille bibliotek er ikke et litteraturhus» neste dag. Det er tydelig at saken engasjerer og beveger Ribe: «Jeg begynte nesten å grine da jeg så forslaget til rådmannen»:

Jeg elsker biblioteket. Det er uten tvil et hus for litteratur. Men det er et stille sted. Vi trenger et sted der det er lov å åpne munnen, der våre stemmer kan bli hørt. Vi skriver ikke for at boka skal bli liggende i skrivebordsskuffen [...] Slik jeg opplever bibliotekets litteraturformidling, satser man på de kjente navnene. Jeg er også redd for at hvis et litteraturhus blir lagt innad i biblioteket, så vil selvstyret forsvinne. Og jeg tror ikke forfatterne vil legge sjela si, energien og en masse gratistimer ned driften av et litteraturhus inne i biblioteket[.] (ibid.)

Forfatterne er i mot samlokalisering da de mener biblioteket ikke møter deres krav. Lind tror ikke bibliotekkafeen vil gjøre seg som bokpub, og mener at kronglete scener og spredte kontorer ikke vil gi helhetlig identitet verken innad eller utad, eller noen opplevelse av et litteraturhus. Ribes endimensjonale definisjon av biblioteket som stille sted, utelukker det som det *aktive* møtestedet forfatterne ser for seg. «Slik jeg leser rådmannens forslag, handler det om å utvide bibliotekets publikumsrettede aktivitet. Dette er ikke et litteraturhus slik vi kjenner det fra Oslo eller Berlin, sier Idar Lind.» (ibid.) Lind er den første som nevner litteraturhusenes tyske opphav i debatten. Tidligere leder av Trøndersk forfatterlag, Åsmund Forfang, støtter Linds vurdering og ser problemer med kommunens kulturpolitikk, hvor han mener historien gjentar seg: «Man rydder noen kontorer og et møterom. Det passer til et kommunalt prosjekt. Men all realisme tilsier at dette ikke vil bli noe litteraturhus som skaper entusiasme.» (ibid.) Forfang mener et kompromiss eventuelt kan være at litteraturhuset disponerer hele Gamle rådhus, slik at institusjonene deler lokale men likevel vil være adskilte.³¹ Et tegn på at debatten gradvis har blitt heftigere, er at Forfang ser seg nødt til å presisere at forfatterne ikke er sure. «Det er ikke slik at vi krever et litteraturhus. Men dette er noe annet enn det som ble utredet, og etter min mening er det dømt til å mislykkes.» (ibid.) Sitatet virker forsonende, muligens for å dempe inntrykket av dramatisk og splid i debatten og imøtegå enkelte politikeres og bibliotekarers uttalelser om

31 Rådmannen utreder to alternativ i Gamle rådhus. Se Trondheim Kommune (2012c)

forfatterne som kravstore.³²

Weisser nyanserer og tydeliggjør forfatternes side av saken, og jeg ser artikkelen som en måte å skape engasjement i befolkningen på som igjen viser kommunepolitikerne at et litteraturhus er liv laga. Weisser skriver kulturartikler og reportasjer som i utgangspunktet skal være meningsnøytrale. Likevel vises hennes syn på saken i måten stoffet sys sammen. Hun vier forfatterne mye spalteplass, og står for svært mange av artiklene som taler for litteraturhus. Samtidig er det ofte slik at de som har jobbet hardt for noe, ofte er velvillige til å informere journalisten om dette.

Nok en grunn til å ikke satse på samlokalisering presenteres i et intervju med Fredrik Skagen 28. september. Om Skagen har kontaktet Weisser eller omvendt er uklart, da hun formulerer seg slik at det er Skagen som «kaster et nytt moment inn i debatten rundt lokaliseringen av Trondheim Litteraturhus.»³³ (Weisser 2012d) Skagen kommer med historikk om bibliotekbygget som understreker plassmangel. Denne opplysningen er myntet direkte Rådmannen og Kulturkomiteens medlemmer.

Da Trondheim Folkebiblioteks nybygg sto ferdig i 1988, var det et særdeles velkomment hus. Men fordi halve tomten allerede var solgt til Norges Bank for å berge økonomien, fremsto bygget i halv utgave, og fra bibliotekhold ble det understreket at det så vidt var blitt stort nok til å dekke behovet fremover. Derfor finner jeg det særdeles underlig at biblioteket – 24 år senere – plutselig synes å være i stand til å rydde plass til et helt litteraturhus! (ibid.)

Daværende biblioteksjef Vigdis Moe Skarstein var sentral i nybyggingen, og uttaler seg senere i debatten. Skagen virker å se biblioteket som en konstant fysisk og begrepsmessig størrelse, og utelater å kommentere endringene i biblioteksektoren som berører plassbehov. Videre vektlegger han Huitfeldtgårdens «ytre og indre sjarm som garantert vil øke interessen blant folk flest». (Weisser 2012d) Dette poengteres som en arkitektonisk fordel sammenlignet med bibliotekets lokaler. Skagen mener det er en selvfølge at litteraturhuset ikke skal «bli en konkurrent til bibliotek-suksessen, men en samarbeidspartner». (ibid.)

Weisser intervjuer biblioteksjefen om samlokalisering 1. oktober 2012, hvor det kommer fram at Nygård tror Huitfeldtgården kan skremme vekk potensielle brukergrupper. Se nærlesning av «- I biblioteket kan vi lage litteraturhus for folk flest» i kapittel 7.

³² Se eksempelvis Grethe Enlids kommentarer i Hansen (2012) I min stilling som vikar ved Trondheim Folkebibliotek, har jeg diskutert litteraturhussaken med flere ansatte.

³³ Agnethe Weisser lar Skagen komme til orde i flere mindre tilleggssaker. Jeg ser forholdet mellom Weisser og Skagen i lys av at journalister skal ha «fingeren på pulsen», og dyrke uformelle kontakter. (Jørgensen 1991:36)

Bibliotek og litteraturhus defineres som ulike størrelser

Sosiologiprofessor Aksel Tjora skriver kronikken «Forskjellen på hus og møte» 2. oktober. Dette er en lang og utdypende tekst som svarer på det Tjora mener er åpne, underliggende spørsmål i debatten: «hva kan et litteraturhus være? Og hvorfor kan man ikke 'nøye seg med' en dedikert plass i biblioteket?» (Tjora 2012a) Dette er nok et eksempel på at akademikerne tilfører momenter de mener mangler i debatten i kronikker. Tjora sammenligner litteraturhuset med Dokkhuset som representerer et grenseland, da litteraturhuset kan åpne for møter «mellom litteratur, fag og debatt, mellom intellektuelle spissfindigheter, akademisk grundighet og folkelig engasjement, mellom avantgarde og tradisjon.» (Tjora 2012a) Han mener det finnes litterær og politisk debatt og relevant faglighet i Trondheim, selv om antallet institusjoner og innbyggere er mindre enn i Oslo. Men for at debattmiljøet skal blomstre, må NTNU, et av «byens kunnskapssentrum», sterkere på banen og vise verdien av litteratur og kulturdebatt.³⁴ Videre mener Tjora at Studentersamfundet er en sentral kulturinstitusjon, fordi det drives på frivillig basis og med entusiasme for det sosiale. Studentene føler sterkt eierskap og engasjement for sitt hus, og på samme måte må et visst «sosialt moment», en stor nok gruppe av besøkende og engasjerte opprettholde et konstant liv i litteraturhuset. Tjora taler for et litteraturhus i et eget hus, fordi de tilfeldige møtene *mellom* arrangement vil bygge en sosial ramme og et kontinuerlig engasjement over tid. «Folk bør henge rundt litteraturhuset og slenge innom en og annen debatt, ikke bare fordi man er interessert i temaet som tas opp, men fordi man opplever at møter på huset generelt skaper engasjement.» (ibid.)

Med dette gir han en grundig innføring i hva et litteraturhus bør være, og antyder hva biblioteket mangler for å kunne bli et litteraturhus. Tjora taler først og fremst akademikernes sak da han ser betydelig potensial i «Dragvollmiljøet», hvis arbeid har stor betydning og kulturell relevans for samfunnet, men begrenses av mangel på formidlingsmuligheter. Tjora retter sin kronikk direkte mot politikerne og minner om hva kommunens politikere ønsker for byens image: «Trondheim har, i sin iver etter å framstå som en kunnskapsby, neppe råd til ikke å gripe denne muligheten.» (ibid.) Kronikken kommer på trykk idet det nærmer seg en beslutning i saken: Kulturkomiteen har møte samme kveld.

Arbeiderpartiets holdning tilfører prosjektet og debatten ytterligere spenning

«Ap vil utsette sak om litteraturhus», skriver journalist Harry Tiller 2. oktober, før møtet i Kulturkomiteen. Aage Bormann og Turid Stenseth (Ap) mener saken har for mange «usikkerhetsmomenter» til å kunne fattes vedtak om. Hva de legger i begrepet kommer ikke

³⁴ Se Tjora (2012b) og Fossen (2012)

fram, men de synes å sikte til bærekraften i driftsmodellen. Jeg ser at de ønsker å tenke langsiktig, og at litteraturhuskonseptet framstår som en flyktig trend for dem. Grethe Enlid (FrP) vil ha samlokalisering i bibliotekets lokaler av økonomiske hensyn, og ser flere fordeler med lokalene i Gamle rådhus: «Jeg synes lokalene er flotte, og her kan man få til et folkelig litteraturhus som mange vil bruke.» (Tiller 2012a) Sitatet antyder at Huitfeldtgården er *for* flott. Betegnelsen «folkelig» synliggjør en mulig debatt innen kommune og bibliotekmiljø, i kontrast til «elitistisk». Begge betegnelser blir plukket opp i den videre debatten.

Kjetil Utne (H) er klar på at det ikke er «kommunen som skal drive et slikt hus, men en stiftelse som vokser ut av byens bokmiljø.» (ibid.) Likefullt må kommunen bidra for å få prosjektet på beina. Kulturkomiteleder Erling Moe (V) og Utne har uttalt seg positivt om litteraturhusplanene i Huitfeldtgården flere ganger og mener at *engasjementet* blant byens forfattere og litteraturinteresserte er avgjørende i saken. Moe er en av få som offentlig viser misnøye med spliden saken har ført til i byens kreative og politiske miljø.³⁵ «Det er synd at det har blitt så stor uenighet om et slikt prosjekt. Egentlig skulle denne saken ha samlet alle de som ønsker et litteraturhus, fremfor å skille dem.» (ibid.) Flertallet av politikerne var positive innledningsvis i saken. Utviklingen rundt samlokaliseringsalternativet viser derimot ulike holdninger i partiene. Tiller rapporterer fra resultatet av møtet 3. oktober. Her blir det klart at Rådmannen krever ny utredning i saken, slik Arbeiderpartipolitikerne ønsket. Forslaget om samlokalisering ble lansert kun én uke før Kulturkomiteens behandling av saken, og Ap, MDG og SV stemmer for videre utredning av både Gamle rådhus og Huitfeldtgården.³⁶

Litteraturhuset får tvetydig støtte fra uventet hold

Ett av to innlegg på initiativ fra bibliotekmiljøet, kommer ikke fra den direkte berørte part, men fra lederen av Norsk bibliotekforening avdeling Sør-Trøndelag, Thrine Merete Broch 20. oktober i leserinnlegget «Levende litteratur i Trondheim». Hun skryter av byens folkebibliotek, som med sitt høye aktivitetsnivå er et «foregangsbibliotek» i landet på litterære opplevelser og debatter. «Biblioteket er kommunens mest populære kulturarena med over 1,1 mill. besøkende pr år, mer besøkt enn Lerkendal stadion og Nidarosdomen.» (Broch 2012) Broch fortsetter festtalen med å påstå at arrangementene biblioteket tilbyr er *gratis* for alle. Det er ikke tilfelle, da flere kveldsarrangement koster opp mot 150 kroner ved Trondheim folkebibliotek. Hun påpeker videre at aktiviteten er *lovpålagt* i henhold til bibliotekloven som skal utvides høsten 2012, og jeg ser at hun mener bibliotekets rolle som kulturarena er riktig og viktig. I følge Broch

35 Se Forfang i Weisser (2012c)

36 Se Trondheim Kommune (2012d)

fungerer biblioteket som arena for arrangement og debatt, likevel sier hun et varmt velkommen til et litteraturhus: «Norsk Bibliotekforening, avdeling Sør-Trøndelag ser med glede på aktører som vil delta og bidra til å gi trønderne litteraturlglede og skape rom for debatt. Et selvstendig litteraturhus vil sammen med Biblioteket gi et styrket tilbud.» (ibid.) Jeg tolker «selvstendig litteraturhus» til å bety Huitfeldtgården, og at Broch er imot samlokalisering i biblioteket.

Ulikhetene mellom biblioteket og litteraturhus er fremdeles uklare

Trolig som en reaksjon på Brochs utsagn, ønsker Kjetil Utne (H) å presisere litteraturhuskonseptet i leserinnlegget «Et levende litteraturhus i Huitfeldtgården» 29. oktober:

Hva er et litteraturhus? De fleste kjenner litteraturhuset i Oslo gjennom «Debatten» på NRK hver torsdag kveld. Og selv om de økonomiske rammene for Litteraturhuset i Oslo er slik at det er vanskelig å sammenligne med et litteraturhus i Trondheim, er det ingen tvil om at debatt og samtale vil få en viktig plass også i Trondheims litteraturhus. (Utne 2012)

Prosjektbeskrivelsen for Litteraturhuset i Trondheim poengterer at det skiller seg fra biblioteket på flere områder og at litteraturhuset derfor vil fungere som et supplement i byens kulturtilbud. Kristin Ribe skilte litteraturhuset fra det stille biblioteket, uten å utdype utsagnet. Utne fokuserer på definisjonen av litteraturhuset, og faktorer han mener gjør samlokalisering umulig. Han nevner debattaspektet ved litteraturhuset først, da det er dette de fleste kjenner fra Litteraturhuset i Oslo. For å vise at litteraturhuset er mer enn en debattarena, lister han også opp skriveplasser, kontor, møtested, restaurant og bokhandel. Jeg merker meg at innlegget er forkortet; på sin blogg utdyper Utne argumentasjonen.³⁷ Han definerer dog ikke biblioteket, og Brochs insinuasjon om dets «litteraturhusfunksjoner» blir stående i debatten inntil videre.

Utne parerer Arbeiderpartiets reserverte kommentar om «usikkerhetsmomenter» angående Huitfeldtgården, ved å poengtere at samlokalisering i biblioteket heller ikke er problemfritt med henblikk på både arealbruk og potensiell støtte fra kommunale og private aktører. Som medlem av Kulturkomiteen har han kjennskap til kommunens stramme kulturbudsjett, likevel mener han det er verdt å satse på et litteraturhus. Gjennom debatten virker Utne velinformert og engasjert, og hans støtte til et litteraturhus i Huitfeldtgården får dermed en viss slagkraft.

Alternativet om samlokalisering i Gamle rådhus parkeres

16. november er «Huitfeldtgården tilbake som favoritt». Journalist Anna Lian skisserer en framtid for litteraturhuset i Huitfeldtgården, men kun som *kortvarig* løsning. Rådmannen har

³⁷ Se <http://kjetilutne.wordpress.com/2012/10/01/et-levende-litteraturhus-i-huitfeldtgarden/>

utredet forslaget om samlokalisering, men resultatet avvises av styringsgruppa. Derfor mener Kommunaldirektøren at biblioteket utelukkes som lokale for litteraturhuset. «Vi er helt avhengig av å ha litteraturmiljøet med oss, og vi kan ikke presse noen inn i noe de ikke ønsker». (Lian 2012a) Et kompromiss mellom aktørene kan gi midlertidige litteraturhus ulike steder i byen, mens Rådmannen vurderer nye alternativ på lengre sikt. Også dette stiller styringsgruppa seg kritisk til. Hotelldirektør Cathrine Stadsvik, som på dette tidspunktet leder styringsgruppa, minner om deres intensjonsavtale med Huitfeldtgården som går 10 år frem i tid. Midlertidige løsninger vil bety fortsatt «nomadisk» tilværelse for forfattermiljøet: «Vi må ha et tydelig litteraturhus og det er ikke optimalt for oss med to år her og to år der». (ibid.) Kulturkomiteen skal behandle saken 20. november, før den endelige behandlingen i bystyret 6. desember 2012.

Under en måned etter at Thrine Merethe Broch ønsket litteraturhuset velkommen, har hun brått endret mening. Se nærlesning av «Trondheim folkebibliotek er litteraturhuset i Trondheim» i kapittel 7.

Førfest for Litteraturhuset i Trondheim skaper blæst om Huitfeldtgården

For å gi Trondheim et inntrykk av hva et litteraturhus i Huitfeldtgården kan by på, inviterer styringsgruppa til gratis «litterær førfest» lørdag 17. november 2012. Her bidrar forfatterne Erlend Loe, Nina Elisabeth Grøntvedt, Bår Stenvik, Anne B. Ragde og universitetslektor Siv Gøril Brandtzæg, fordelt på fem programposter for barn, unge, sakprosa, roman og bokbad. Oppfordringen er å få flest mulig besøkende inn døra for å «få en smakebit på det flotte litteraturhuset Trondheim både trenger og fortjener!»³⁸, og samtidig vise engasjementet rundt prosjektets målt i besøkstall etter endt fest. Førfesten holdes i Huitfeldtgårdens andre etasje, som man når ved å gå inn de store portene fra gaten og følge en vakker steintrapp. Spesialdesignede plakater, levende lys, blomster og lysekroner setter stemningen. Roar Hildonen står for servering, mens hovedfokus i rommet er en scene. Adresseavisen dekker førfesten i reportasjen «-Blir byens varmestue», og teller 500 besøkende som lar «seg sjarmere av det ærverdige bygget.» (Moen 2012a) Loe peker på hvordan Litteraturhuset i Oslo har «blitt et sted folk valfarter til» og mener Huitfeldtgården har samme potensiale. (ibid.) Stenvik framhever verdien av at «Litteraturhuset får en egen identitet som tiltrekker et mangfold i befolkningen», mens Ragde mener «Det er på høy tid at Trondheim får et Litteraturhus, og det har enorm betydning for befolkningen. Folk elsker bøker, i hvert fall oppegående folk, og de vil få lyst til å komme til et slikt sted. Huitfeldtgården har ideell plassering. Det kan aldri bli for flott på et Litteraturhus[.]» (ibid.)

38 Se Norsk Forfattersentrum (2013)

Stemningen er god, og prosjektleder Silje Engeness er fornøyd med gjennomføringen og oppmøtet. «Vi tenker at dette skal være et sted for sakprosa og skjønnlitteratur og vil ha et bredt program for å gjøre huset attraktivt for alle.» (ibid.) Førfesten fungerer som et siste forsøk på å vise politikerne Huitfeldtgårdens kvaliteter. Engeness håper nøkkelpersoner vil la seg overbevise om at litteraturhuset bør etableres allerede høsten 2013.

De besøkende er både unge og gamle, familier og studenter, skrivende og lesende. Arrangementets deltakere som intervjues av avisa i «Syv om litteraturhuset» 19. november, uttaler seg utelukkende positivt. Ingrid Solbu og Bård Lorentzen sier at et litteraturhus er etterlengtet, og ønsker seg både forfatterkvelder samt politiske og kulturelle diskusjoner. De nevner spesifikt byutviklingsdebatter. Inger Margrethe Talsnes håper huset kan bli et møtested for flere enn «akademikerne». Odd Jostein Haugen regner ikke seg selv i målgruppa for litteraturhuset, men sier det er «på sin plass at Trondheim får litteraturhus der litteraturen får fritt utløp.» (Moen 2012b) Monica Breda og Elin Kvande har egen bokklubb og tror Litteraturhuset blir et aktuelt møtested. Intervjuobjektene representerer et brukersnitt relativt likt bibliotekets. Styringsgruppa mener litteraturhuset vil trekke et annet publikum enn biblioteket, men også appellere til de samme brukerne som dermed kan få dobbelt tilbud. Jeg observerte flere som besøkte begge hus denne lørdagen.

En lang og kronglete kulturdebatt

I november 2012 er det fire og et halvt år siden ideen om et litteraturhus ble initiert av forfatterne. Initiativet har vakt interesse hos litteraturinteresserte, bibliotekmiljø, academia, media, næringsliv og politikere. Debatten har i sitt løp rørt ved mange sider av saken, og tatt en annen retning enn det forfatterne i utgangspunktet håpet på. I leserinnlegget «Litteraturhuset Trondheim fortjener» 19. november, ønsker forfatterne Ellen Grimsmo Foros, Marte Huke, Rune F. Hjemås, Kristin Ribe, Ingrid Storholmen og Gunnar Wærness å få debatten tilbake til det de mener er sakens kjerne.

I arbeidet med fordeling av midler og arealer er det viktig å huske hva saken egentlig handler om, slik at vi unngår å ende opp med et tilbud vi egentlig ikke vil ha. Som forfattere føler vi et sterkt eierskap til grunnideen. For å lykkes må et litteraturhus være selvstendig, helhetlig, åpent og inkluderende. Vi er redd en halvveis løsning vil utvanne begrepet. Det ligger forpliktelser, men også muligheter, i ordet «litteraturhus». Om vi bruker det riktig, vil det kunne gi oss et viktig og verdifullt tilskudd til en by i kraftig vekst og utvikling. (Foros et al. 2012)

Jeg leser av sitatet at man må respektere litteraturhusets historikk, men også åpne for lokal

variasjon for å drive et vellykket litteraturhus i Trondheim. Teksten røper et ønske om definisjonsmakt, da forfatterne synes å gjøre krav på ordet og begrepet «litteraturhus». Begrepet «litteraturhus» har blitt tolket i mange retninger i den lokale debatten, og presisjonen i sitatet signaliserer at forfatterne vet hva som er *riktig* bruk av ordet.

Førfest til tross, utfallet av Kulturkomitemøtet er ikke festlig for styringsgruppa

Kulturkomiteens møte 20. november 2012, går ikke veien for litteraturhusentusiastene. Utfallet refereres i reportasjen «Jeg er redd flertallet har tatt livet av en drøm» av journalist Laila Ellingsen dagen etter. Tittelen er et sitat fra Kjetil Utne (H), som tydelig ikke er fornøyd. Høyre og Venstre vil støtte styringsgruppas reduserte søknad om én million til oppstart og drift, men det råder splittelse mellom partiene, og søknaden får avslag. Flertallet vil heller ikke forplikte seg til lokalisering i Huitfeldtgården, men nok en gang se nærmere på alternativer. Erling Moe (V) er skuffet over den manglende viljen til å forplikte seg til konkrete planer, men er glad for at saken vekket så stort politisk engasjement. Cathrine Stadsvik var tilstede under møtet, og uttaler at styringsgruppa er skuffet, men at de ikke gir opp arbeidet. De gjør seg klar til å søke om midler fra Kulturfondet, på oppfordring fra kommunen.

Adresseavisens fortsatte interesse og engasjement i saken er klar. Litteraturhussaken får igjen lederplass under tittelen «Kaster nøkkelen til litteraturhus» 22. november. Lederen kritiserer politikerne for ikke å støtte prosjektet, og oppfordrer til spleiselag mellom kommune og private aktører. Lederen markerer at prosjektet har kommet langt og at det neste skrittet er bevilgning av driftsmidler. «Vi støtter forsiktighet i den kommunale pengebruk. Samtidig er det viktig at trondheimspolitikere forstår kommunens rolle som katalysator for flere penger, og at et litteraturhus kan bli et svært viktig supplement til byens kulturtilbud.» (Adresseavisen 2012b) Adresseavisen mener politikernes uberettigede skepsis til prosjektets bærekraft står i veien for en ny «kulturarena» i Huitfeldtgården.

Biblioteksjefen mener et litteraturhus i Huitfeldtgården truer biblioteket

Berit Skillingsaas Nygård tror likevel ikke det er plass til både litteraturhus og bibliotek i Trondheim, skriver Trygve Lundemo i artikkelen «Tviler på at det er plass til begge» 24. november: «Hvis litteraturhuset får en million kroner i kommunal støtte, blir de en konkurrent for oss. Vi har én stilling pluss 70000 kroner som vi kan bruke på våre arrangementer[.]» (Lundemo 2012a) Biblioteksjefen viser til at Oslo kommune ikke støtter Litteraturhuset økonomisk, fordi det konkurrerer med de offentlige bibliotekene. Bergen kommune bidro med

«fødselshjelp» til byens litteraturhus, men øker nå støtten til formidling ved biblioteket, for å gjøre det offentlige tilbudet konkurransedyktig. Nygård mener den nye bibliotekloven må følges av midler til å oppfylle de nye oppgavene. Hun er tydelig preget av sitt embete som kommuneansatt, da hennes endrede holdning i saken skyldes fordelingen av kommunale midler, kombinert med bibliotekets utvidede funksjoner. Hun trekker fram at biblioteket nå dekker mye av innholdet som er tiltenkt et litteraturhus. Biblioteksjefen har lest reportasjen fra Førfesten i Huitfeldtgården, hvor publikum uttalte seg: «Det de vil ha, er det samme som biblioteket tilbyr i dag. Hvis Trondheim får et litteraturhus i tillegg, blir tilbudet kraftig utvidet. Det er i seg selv helt supert. Vi som er interessert i litteratur, vil gjerne ha mest mulig. Men jeg er altså usikker på om det er plass til alt[.]» (ibid.) Nygård presiserer at hun stiller seg positiv til litteraturhusets videre planer, og ønsker samarbeid selv om styringsgruppa ikke ønsker samlokalisering. Hun signaliserer her at hun er både for og mot litteraturhus i byen, og at et litteraturhus kun burde opprettes om det tar hensyn til bibliotekets interesser. Nygårds holdning til etableringen av et litteraturhus har dermed endret seg flere ganger i prosessen. Hun ønsket tett samarbeid som selvstendige aktører i sin tid i styringsgruppa. Deretter fremmet hun samlokalisering for begge beste, og nå tviler hun på om kommuneøkonomien og kulturlivet kan romme et litteraturhus.

Lundemo hevder videre at litteraturhuset konkurrerer med andre aktører i byen som tilbyr litteraturarrangement og debatter, og nevner Dokkhuset, Studentersamfundet og Byscenen. Han har intervjuet daglig leder ved Byscenen, Merete Moum:

Vi arrangerer i dag flere debatter og folkemøter. Vi har lokaler som er godt egnet til det, blant annet når NRK kommer på besøk med alt sitt tekniske utstyr. Det er dessuten lange tradisjoner for debatter i dette huset, og denne aktiviteten vil vi gjerne trappe opp. [...] Vi leier også ut lokalene våre til forlag som presenterer sine nye bøker for bokhandlerne i området[.] (ibid.)

Byscenen signaliserer med dette at litteraturhuset vil stå i veien for deres utvidede program. Deres virke bygger imidlertid på andre verdier enn litteraturhusets sentrale verdier. Forlagenes presentasjoner representerer bokbransjen med næringslivets interesser om salg, som kan utelukke presentasjon av smal eller umoderne litteratur. Det Moum tilbyr, erstatter ikke det forfatterne ønsker av et litteraturhus.

På samme dobbeltside av avisa får Nygård svar på tiltale i artikkelen «Vil bli bedre enn biblioteket på arrangement». Cathrine Stadsvik mener styringsgruppa har best utgangspunkt for å legge til rette for aktiviteter, og at det er plass til både bibliotek og litteraturhus «slik det er i andre byer.» (Horgar 2012) Den nasjonale debatten har tidvis gått inn på hvorvidt mindre byer kan romme litteraturhus. (Müller 2011) Stadsvik påpeker at biblioteket ikke er trent i å holde

debatter, noe som gir litteraturhuset en fordel:³⁹«Bibliotekets hovedbeskjeftigelse er å formidle litteratur gjennom å låne ut bøker. Litteraturhuset vil bestå av folk som tenker aktivitet og arrangement hele tiden, og ikke har det som en bigeskjeft» (Horgar 2012) På spørsmål om litteraturhuset og biblioteket i følge den nye bibliotekloven er svært like, svarer Stadsvik «[j]o, og det er nok derfor biblioteket har vært så interessert i å få litteraturhuset under sitt eget tak. Da slår de to fluer i et smekk.» (ibid.) Hun synes å tro at biblioteket ønsker kontroll over både finansiering og program, og vil kunne nyte godt av økede midler. Stadsvik går langt i sin karakteristikkk og skaper et skille mellom biblioteket som passiv litteraturformidler via utlån, og litteraturhuset som aktiv formidler gjennom arrangement. Samtidig mener hun det er uheldig at den lokale debatten dreier seg om spenningen mellom litteraturhus og bibliotek:

Vi ønsker egentlig ikke en debatt som går på litteraturhus foran bibliotek, vi vil heller samarbeide. Når det er sagt, så vil litteraturhuset bli svært annerledes enn biblioteket, og det kan det kanskje være vanskelig å forstå. Vi tenker like mye på litteraturnæringen som bransje og ikke bare på formidling. Dette skal være en møteplass biblioteket ikke har muligheten til å bli.» (ibid.)

Med dette antyder Stadsvik at det ikke er uventet at flere i debatten sammenligner de to institusjonene. Hun ser for seg et litteraturhus svært ulikt biblioteket, men erkjenner at de to kan oppfattes som like. Styringsgruppa tydeliggjorde ikke hva som skiller de to institusjonene fra hverandre i Prosjektbeskrivelsen, men så nok heller ikke grunn til det siden biblioteksjefene var med på laget. Stadsvik er direktør for Comfort Hotels og representerer næringslivet i styringsgruppa. Hun tilfører et kommersielt perspektiv, som sitater understreker. Jeg leser av artikkelen at litteraturhuset vil være en del av litteraturnæringa, en bransje som innebærer kommersialitet: Litteraturen må selge for at huset skal overleve økonomisk. Dette går til sammenligning mot bibliotekets gratisprinsipp, hvor formidling og arrangement i teorien skal være for alle. Kristin Ribe hevdet tidligere i debatten at biblioteket fokuserer på populærlitteratur, og jeg merker meg at balansen mellom kvalitet og kommersialitet preger begge institusjoner. På spørsmål om hun tror kommunens nølende holdning til finansiering bunner i troen på at litteraturhuset vil konkurrere med biblioteket, svarer Stadsvik at det «er heller de som jobber i biblioteket som er redd for konsekvensene av et litteraturhus». Hun synes å utpeke biblioteket som litteraturhusmotstander i større grad enn politikerne, til tross for at biblioteksjefen fremdeles framholder ønsket om samarbeid. Her vil jeg påpeke at biblioteket er underlagt kommunen, og at den nære dialogen dem i mellom kan ha gitt Stadsvik inntrykk av at biblioteksjefen er i posisjon til å kunne påvirke politikerne i bibliotekets favør.

39 Odd Letnes oppfordrer til kursing i kulturarrangement i bibliotekarutdannelsen. Se Letnes (2011)

Litteraturhussaken har moment i Adresseavisen i november og desember 2012

Samlokaliseringdebatten og differensieringen mellom bibliotek og litteraturhus fortsetter. Nasjonalbibliotekar Vigdis Moe Skarstein uttaler seg om saken i artikkelen «Biblioteket egner seg som litteraturhus» 27. november. Skarstein var sjef for Trondheim folkebibliotek på 1980- og 1990-tallet, og la vekt på utadrettet virksomhet og samarbeidet med forfattermiljøet i byen. Skarstein har fulgt saken med interesse: «Jeg er overrasket over at man ikke velger å etablere et litteraturhus i bibliotekets lokaler. Forholdene ligger godt til rette for det i Trondheim.» (Lundemo 2012b) Hun taler for oppussing av bibliotekets lokaler og utdyper argumentasjonen for samlokalisering: «Hele biblioteket er et litteraturhus, og den funksjonen kan styrkes.» (ibid.) Nasjonalbiblioteket har siden 2010 hatt ansvar for å utforme og gjennomføre en nasjonal bibliotekpolitikk og utvikle og styrke bibliotekene som aktive og aktuelle samfunnsinstitusjoner. Lik Rygh Hjorthen og Broch gjør hun krav på begrepet på et annet grunnlag enn forfatterne. Bibliotekarenes forståelse av et litteraturhus virker med dette å tilsi et «hus med litteratur», uten nyansene forfatterne og styringsgruppa legger i begrepet. Bakgrunnen for å kalle biblioteket et litteraturhus henter Skarstein fra forståelsen av biblioteket som «treffsted» på flere vis:

Det er en viktig del av bibliotekenes oppgave å fungere som sosiale og kulturelle treffsteder. Framveksten av litteraturhus de siste årene kan være et tegn på at ikke alle bibliotek har tatt denne oppgaven alvorlig nok. Hvis de ikke har tilstrekkelig kompetanse på området, må de skaffe seg det. (ibid.)

Bibliotekrepresentantene i debatten framholder synet på biblioteket som *møtested*, i kontrast til Stadsviks beskrivelse av biblioteket som passiv litteraturformidler. At Skarstein finner det nødvendig å definere biblioteket, ser jeg som et tegn på at det råder uenighet om hva litteraturhuset og biblioteket er og skal være. Bibliotekets funksjoner er under konstant utvikling og intern debatt, som ikke alltid når ut av bibliotekfaglige fora. Jeg ser at Skarstein mener litteraturhusdebatten belyser mangler hos bibliotekene. Hun presenterer et scenario hvor landets folkebibliotek burde tatt større grep for å tilby arrangement og debatt, som dermed kunne gjort litteraturhusene overflødige. Synspunktet om samlokalisering virker dog utdatert da Kommunaldirektøren avskrev alternativet 16. november.

På samme dobbelside av avisa uttaler Fritt Ords direktør, Erik Rudeng, seg om den lokale litteraturhussaken i artikkelen «Tror Trondheim kan bli hengende etter». Rudeng mener kommunens og næringslivets manglende handlekraft angående finansiering skader det lokale engasjementet. Han er også negativ til utredningen av Gamle rådhus, da samlokalisering med en kommunalt etatstyrt institusjon vil begrense litteraturhusets handlingsfrihet. Videre er han kritisk til å blande betydningen av de to husene:

Det er en tilsnikelse å si at et bibliotek i seg selv er et litteraturhus. Bibliotekene er viktige, og vi støtter også dem økonomisk, men de har andre hovedoppgaver. Et litteraturhus skal først og fremst være skreddersydd for direkte møter mellom forfatter og publikum, og være en arena for debatt og andre aktiviteter. (Lian 2012b)

Rudens avvisende kommentar om bibliotek som litteraturhus virker direkte myntet på Skarstein. Jeg leser av deres uttalelser at institusjonene har flere like funksjoner og oppgaver, men at sammensetningen og gjennomføringen av disse er forskjellig. Videre ser jeg at nasjonalbibliotekarens bakgrunn gir henne definisjonsmakt over folkebiblioteket, men at innsikten i biblioteket ikke dermed gir henne kunnskap om litteraturhuset.

Skarstein er ikke den eneste som framhever Gamle rådhus som egnet lokale for litteraturhuset så seint i debatten. Hun er i byen i forbindelse med markeringen av Gamle rådhus' 300-årsjubileum. Journalist Ole Jacob Hoel rapporterer fra markeringen i artikkelen «Et historisk alternativ» 28. november. Artikkelen skal vise seg å være et viktig innlegg i den lokale debatten, da flere merker seg Hoels beskrivelse av klientell og lokale. Inspirert av riksantikvar Gunnar Houen, ser Hoel for seg lokalet som litteraturhus: «Kan det også bli et sted for den moderne rødinseliten?» (Hoel 2012) Riksantikvaren forteller om Gamle rådhus' historie og mener det egner seg godt som litteraturhus.

Jeg skjønner ikke hvorfor forfatterne har sett seg blind på Huitfeldtgården. Er det verre å alliere seg med kommunen enn med sterke kommersielle eiere? Om det er for lite her i det Gamle rådhus, er det bare å slå opp dørene og bruke møterommene i det moderne biblioteket vegg i vegg [...] Jeg skjønner ikke at det er et veldig stort poeng å ha fysiske skiller mot biblioteket[.] (ibid.)

Sitatet peker på fire argument: at forfatterne er for opphengt i ett lokale, forfatternes motvilje mot kommunen, at det slett i ikke er for lite plass i biblioteket, og at litteraturhus og bibliotek ikke trenger skiller. Hoel underbygger riksantikvarens optimisme: «Publikum drakk rødvin eller kanskje like gjerne kaffe og var tydelig lydhøre for samtalen på scenen. Nesten som om vi skulle ha vært på et litteraturhus.» (ibid.) Ordbruken i Hoels artikkel kan tolkes sarkastisk, og er sterk kost for litteraturhusentusiastene.

Trygve Lundemos intervju med Ordfører Rita Ottervik i «-Ikke god nok modell» samme dag, taler heller ikke deres sak. Ap og FrP stemte mot bevilgning av penger til litteraturhuset på Kulturkomitemøtet 20. november, H og V stemte for.⁴⁰ Ottervik stiller seg positiv til *funksjonene* som er tiltenkt et litteraturhus, spesielt som næringshage for forfatterne. Men hun er skeptisk til å skape «nok en scene» for debatt i byen, og ønsker heller bedre arbeidsfordeling mellom

40 Se Trondheim Kommune (2012e)

eksisterende scener. Ordføreren inviterer derfor de berørte aktørene til dialogmøte: «For at vi skal løfte samfunnsdebatten, er det viktig at de samarbeider og utfyller hverandre.» (Lundemo 2012c) I tillegg påpeker hun de «usikre» økonomiske aspektene ved prosjektet og gir en uklar melding om en ny debattarena: «Adresseavisen skal flytte inn i et nytt mediehus i Trondheim sentrum som vil bli en viktig debattarena» (ibid.) På spørsmål om kommunen stemte nei først og fremst fordi litteraturhuset kan bli en direkte konkurrent til kommunens eget folkebibliotek, svarer Ottervik at økonomi er ett av flere hensyn da litteraturhuset angår mange aktører. «Men for meg er hovedbiblioteket og bydelsbibliotekene byens viktigste kulturhus. Når rådmannen foreslår å kutte i bevilgningene til biblioteket neste år, er det problematisk å bidra med penger til andre satsinger på samme område.» (ibid.) Her synes Ottervik å bekrefte biblioteksjefens bekymringer om kutt i bevilgning til biblioteket og for konsekvensen kuttene kan ha for fordelingen av midler mellom litteraturhus og bibliotek.

Ordfører Ottervik og Nasjonalbibliotekar Skarstein setter sinnene i kok

Erling Moe (V) er «Rasende på Rita» i nettutgaven av Adresseavisen samme dag. Moe er provosert og mener Ordførerens holdning i saken er arrogant og ekstremt defensiv. Han reagerer sterkt på at Ottervik nærmest avlyser prosjektet i «trettede time», da hun hadde gode muligheter til å definere grunnlaget for prosjektet tidlig i prosessen. 29.november går også litteraturviter Siv Gøril Brandtzæg hardt ut mot Otterviks og Vigdis Moe Skarsteins utspill, i Anna Lians artikkel «–Silkehanskene må av»:

Det aktivitetsnivået biblioteket holder er fantastisk, men å påstå at det er et fullgodt alternativ er fei[l]. Jeg har selv vært innleid i forbindelse med flere arrangement ved biblioteket, og jeg mener det per i dag ikke er spesielt godt egnet [...] Lokalene har mye å si, og der er Huitfeldtgården eminent. (Lian 2012c)

Brandtzæg reagerer på utspill fra bibliotekets side: «Jeg har vært ganske så nøytral i denne saken. Men når de går så aktivt ut og motarbeider et selvstendig litteraturhus, selv etter at bibliotekalternativet er lagt dødt, så er det på tide å ta av seg silkehanskene[.]» (ibid.) Hun synes å la Skarstein stå som representant for det lokale bibliotekmiljøet som helhet, og betegner hennes utspill som aktivt motarbeidende. Jeg kan forstå Brandtzægs frustrasjon over at samlokalisering nok en gang tas opp, i og med at hun selv har erfaring med mangelfull gjennomføring av arrangement på biblioteket. Artikkelen kan imidlertid bære preg av konfliktjournalistikk. De direkte sitatene vitner om genuin forargelse, men avisas rolle er uklar da de «aktive» bibliotekutsagnene kommer fram i intervjuer initiert av avisa, mens

litteraturhusentusiastene først og fremst skriver kronikker og leserinnlegg. Brandtzæg svarer på Skarsteins godord om biblioteket ved å trekke fram ulike sider ved litteraturhus kontra bibliotek. Hun er enig i at biblioteket er et god kulturaktør, men hevder litteraturhuset vil trekke en annen, bredere målgruppe enn biblioteket og andre aktører i byen.

Biblioteket har en etablert publikumsgruppe som er relativt liten, og Samfundet har en del studenter som går på litterære arrangement. Men et litteraturhus skal starte med blanke ark og kunne romme alle. Og nettopp det med mangfoldet frykter hun at Rita Ottervik og Arbeiderpartiet ikke har skjønt, når de ikke ser verdien i et selvstendig litteraturhus. (ibid.)

Brandtzæg trekker fram mangfold som argument for et selvstendig litteraturhus, da bibliotekets publikum også vil ha utbytte av litteraturhuset. En samlende publikumsgruppe betyr at litteraturhuset vil utfylle kulturtilbudet, ikke sprengre det. Litteraturviteren retter kommentaren direkte mot Arbeiderpartiet, i likhet med Moe som påpeker at de rødgrønne står fritt til å satse på kultur, men mangler viljen til det.

Adresseavisens kulturredaktør tilfører debatten et friskt pust i form av kunstprosa

Kulturredaktør Stian Wallum skriver den særegne lørdagskommentaren «Lidenskapens pris», om litteraturhussaken 1. desember. Teksten ligner tidvis «new journalism» i sin reportasjeform, men ligger nærmest featurejournalistikk. Adresseavisens rolle i debatten har utviklet seg fra de to klare lederartiklene for litteraturhus, til å la de ulike journalistene styre debatten i retning både for og mot. Wallums kommentar bekrefter igjen avisas støtte til litteraturhusprosjektet. Hans engasjement kommer klart fram i tekstens personlige tone, og hans litterære grep stimulerer kulturinteressen hos leserne. Wallum skriver langt og begynner skjønnlitterært før reportasjen tar over. Han har overvært et arrangement på biblioteket og finner flere mangler:

[J]eg står utenfor Gjest Baardsen i Gamle rådhus og river i døra. Stengt! Jeg traver rundt bygget, tramper i oppkast utenfor brannstasjonen, bare for å oppdage at hovedinngangen heller ikke er åpen. WTF, ville en langt mer umoden versjon av meg selv, ha tenkt. Jeg banker på døra og sender sms til en jeg vet er i salen. Han kommer ned og åpner. En ansatt ved kafeen som driver og stenger for kvelden, forteller meg at det er slik de må gjøre det når det er arrangement i biblioteket. Stenger folk inne etter klokka åtte. Den var ny. (Wallum 2012)

Wallum skal på forfatterintervju med Vigdis Moe Skarstein og Merete Lindstrøm. Han setter biblioteket opp mot litteraturhus ved å anslå at ¼ av bibliotekets årlige arrangement er innenfor litteraturhusets tiltenkte kjerneområde. Han har merket seg forslaget til den nye bibliotekloven, og er lite imponert over gjennomføringen av arrangementet han overvar på hovedbiblioteket og

oppmøtet det hadde. Forbedring av bibliotekets lokaler og infrastruktur rundt arrangement vil være en «smal sak», men det er ikke det Wallum vil fram til. «Om biblioteket *er* et litteraturhus eller ei – har blitt et nøkkelspørsmål i debatten om det er liv laga for et litteraturhus i Trondheim.» (ibid.) Kulturredaktøren refererer til Gunnar Houens utspill om samlokalisering, og gjør det klart, i en noe sarkastiske tone, at han med grunnlag i egen erfaring mener biblioteket *ikke* er et litteraturhus. Uten å kommentere om bibliotekets aktive profil er en positiv utvikling, legger Wallum hovedvekt på profesjonalitet og lidenskap, og stemmer for Huitfeldtgården.

Den lidenskapen som er framvist i forprosjektet og i foråpningen, er en uvurderlig kraft når man skal få frem nytt kulturelt innhold. Du ser kraften som en brennende flamme i blikket til de involverte. De har lagt hodet på blokka og spiller med hjertet utenpå skjorta. Hva kan ikke en slik gjeng skape av nytt engasjement i Trondheim? (ibid.)

Kulturredaktøren er kritisk til Arbeiderpartiets nei til økonomisk støtte av prosjektet, og påpeker litteraturhusets «usynlige» verdier som lidenskap og aura, som kan være vanskelig for enkelte å se. Ap vil støtte *miljøet*, ikke et spesifikt hus, mens miljøet er opptatt av *ideen* litteraturhus og at ideen best kan realiseres i Huitfeldtgården. «Selve huset, atmosfæren – auraen – har faktisk mye å si. Selv om det lett kan avfeies som jåleri i den fasen diskusjonen er nå.» (ibid.) Wallum diskuterer så litteraturhusets driftsmodell og finner argumenter for to motstridende syn innen kommunen. «Er kommunen redd for at huset skal bli for dyrt å drifte – altså ikke klare seg selv, eller er de redd for at huset skal bli så bra at det konkurrerer andre aktører?» (ibid.) Kulturredaktøren forstår til en viss grad kommunens grunnlag for å vise forsiktighet i saken, men synes de er for defensive i forhold til den potensielle gevinsten i å satse. Verdien ligger i lidenskapen hos pådriverne, og Wallum håper de klarer å «beholde gnisten til tross for lammende kommunal overforsiktighet.» (ibid.)

4. desember 2012 skriver akademikere fra NTNU en kronikk om litteraturhussaken, hvor de vektlegger møtested og mangfold. Se nærlesning av «Litteraturhus for alle» i kapittel 6.

Debatten trekker ut og det råder uklarhet om årsaken til prosjektets stagnasjon

Fredrik Skagen uttaler seg ofte i saken. 4. desember analyserer han utviklingen i debatten i «Litteraturhus til besvær» i Signertspalten, og synes å se et viktig vendepunkt: «Etter min mening begynte motbøeren da Folkebibliotekets representant plutselig trakk seg ut av styringsgruppa. Hun fikk vel angst for at den kommunale støtten til biblioteket ville bli redusert hvis det skulle ytes årlige bidrag til et litteraturhus.» (Skagen 2012b) Ordvalget i sitatet viser at biblioteksjefens utgang kom uventet på Skagen. Det er mulig flere opplevde hennes handling

som noe forvirrende, og det er overraskende at hennes utgang fra styringsgruppa ikke ble grundigere dekket av Adresseavisen, da hendelsen viste seg å få riktig store ringvirkninger. Skagen mener det var biblioteksjefens eget valg å trekke seg, og forsøker å forklare hvorfor: «Det må ha gått henne hus forbi – bokstavelig talt – at vi forfattere ikke under noen omstendigheter vil si ja til et prosjekt som medfører reduserte tilskudd til biblioteket.» (ibid.) Han utpeker Den norske Forfatterforening som folkebibliotekets viktigste ikke-bibliotekfaglige støttespiller gjennom tidene. At Skagen understreker at forfatterne vil biblioteket vel, virker forsonende. Han mener imidlertid at nasjonalbibliotekar Skarstein har farget debatten og gitt næring til politikernes defensive holdning. Skagen gir et innblikk i forfatternes forståelse av de økonomiske aspektene i saken. «Vi skrivende mennesker regner ikke med at Koteng kan leie ut huset gratis.» Jeg leser sitatet nærmest som et forsvar av forfatternes virkelighetsforståelse, at det svarer på signaler fra debattanter om at de ikke «tar til fornuft» og «nøyer seg med» en kompromissløsning. For forfatterne er en samlokalisering i biblioteket en umulighet, og Skagen takker Brandtzæg og Wallum for støtten i kampen om Huitfeldtgården.

Forfatter Idar Lind lister opp «Tre argumenter for litteraturhus» i sin kronikk 6. desember 2012. Se nærlesning kapittel 6.

Bystyret avgjør kommunens standpunkt i litteraturhussaken – med tvetydig resultat

Adresseavisen melder at «Litteraturhuset rykker nærmere» 7. desember, da Bystyret dagen før stemte for å starte etableringen i 2013. I saksprotokollen går det fram at bystyret ser for seg at litteraturhuset som «konsept» realiseres i løpet av tre år, og at de ønsker å utrede flere lokaliseringmuligheter og «horisontale» samarbeidspartnere, som filmmiljøet.⁴¹ Bystyret avslø imidlertid styringsgruppas søknad om midler og tok ikke standpunkt til om kommunen skulle bidra økonomisk eller hvor litteraturhuset skal ligge. Kommunens kulturarenaplan ligger nok til grunn for det sterke fokuset på effektiv arealbruk og økonomisk innsparing. Bystyret oppfordret styringsgruppa til å opprette en stiftelse og søke midler fra kommunens kulturfond. Flertallet var «bekymret for at man havner i en situasjon der litteraturhuset kan bli annerledes behandlet enn andre kulturarenaer som tilbyr sammenlignbare aktiviteter, for eksempel Byscenen som driver helt uten kommunal støtte.» (Hansen 2012) For å unngå forskjellsbehandling, foreslo sentrum-venstrealliansen en næringshage for forfattere i samarbeid med litteraturhusmiljøet. Dette for å kunne imøtekomme deler av forfatternes ønsker uten å støtte et litteraturhus i Huitfeldtgården.

Grethe Enlid (FrP) er alene om å framholde samlokalisering som det økonomisk beste

41 Se Trondheim kommune (2012f)

alternativet: «Byens Gamle Rådhus er velkjent og flott. Dette er et litteraturhus som fungerer godt.» (ibid.) Enlid tok opp sitt forslag om samlokalisering fra møtet i Kulturkomiteen 20. november, men forslaget falt. Lik bibliotekrepresentantene og forfatterne forsøker hun å gjøre krav på ordet litteraturhus. Hun følger opp med Fremskrittspartiets første direkte utspill i saken, i leserinnlegget «Gamle rådhus som nytt litteraturhus» 20. desember:

Det er ikke vanskelig å forstå at kultureliten ønsker seg et eget bygg som Huitfeldtgården, men Fremskrittspartiet er ikke så opptatt av hva som er best for dem, men hva som blir best for folk flest. [...] Jeg er ikke så sikker på at byens skattebetalere er særlig lysten på å betale for at ei eksklusiv brukergruppe skal få seg egen leikegrind. (Enlid 2012)

Enlid er for et litteraturhus, men ikke for enhver pris. Hun er negativ til kommunal støtte av prosjektet, og kritiserer Høyre og Venstre for å ta «det som en selvfølge at fordi dette er et prosjekt skapt av byens kultureliten [sic] så skal det få penger fra kommunen.» (ibid.) Tre ganger poengterer Enlid litteraturhusets forkjempere og framtidige brukergruppe som eksklusiv kulturelite, uten å forklare hva hun legger i begrepet. Her står høy og lav kultur i fokus. Avslutningsvis roser hun Gamle rådhus som historisk lokale for samfunnsdebatt, og mener et litteraturhus anlagt her vil være flott for byens borgere enten «man tilhører den ene eller andre brukergruppa.» (ibid.) Selv om samlokalisering er utelukket, kan det ha kommet noe konstruktivt ut av Rådmannens utredning av Gamle rådhus, da Kjetil Utne mener tegningene viser grunnlag for arealeffektivisering av bibliotekets arealer.

Debattantene tar juleferie, før Høyre går offensivt ut om kulturdebatt og –politikk

Bystyremøtet 6. desember kan regnes som litteraturhussakens avgjørende høydepunkt, da styringsgruppas arbeid og debatten i Adresseavisen ledet opp mot dette. Resultatene av møtet får synke i løpet av jula, og debattantene får tid til å sette saken i perspektiv. Høyres Linda Hofstad Helleland, Guro Angell Gimse og Kjetil Utne står bak kronikken «Kulturelt mangfold eller monopol?» 9. januar. «Flere lokale kultursaker i Trondheim illustrerer konflikten mellom de som tror at vi får best utbytte av ressursene hvis politikere og kulturbyråkrater får styre og organisere og de som mener at kulturen bør få utvikle seg fritt. Etableringen av et litteraturhus i Trondheim er en slik sak.» (Helland et al. 2013) Kommentaren virker myntet på Grethe Enlid, og hennes ønske om et litteraturhus under samme tak som kommunens eget bibliotek. FrP støttet heller ikke merknaden framstilt av Høyre og Venstre at et uavhengig og selvstendig organisert litteraturhus vil styrke kulturlivet. (Trondheim kommune 2012f) Kronikkforfatterne underbygger argumentet om horisontalt samarbeid ved å sitere Cinemateksjef Svein Inge Sæther

som igjen siterte Utne på Facebookprofilen *Litteraturhuset i Trondheim* høsten 2012.

Bevisstheten om at litteraturhuset må bygges på initiativ forankret i litteraturmiljøet selv for å være en suksess, må overføres til det vi gjør på film-, teater- og samtidskunstfeltet. Tenk samarbeid og utvikling horisontalt mellom uavhengige profesjonelle, ikke vertikalt «institusjonalisert». (ibid.)

Kronikken gir et overblikk over problemstillinger som berører flere kulturprosjekt, og setter litteraturhussaken i perspektiv med den bredere kulturdebatten. Strømningene i byens kulturpolitikk synes å forklare hvorfor litteraturhussaken går tregt. Adresseavisens artikkelserie *Kulturbyen Trondheim* utdyper temaet. Dette kommer jeg tilbake til.

Den nasjonale debatten går parallelt med den lokale, og når tidvis Adresseavisen

28. januar 2013 trekkes den lokale debatten inn i den nasjonale. Fredrikstad og Bergen er nær ved å åpne dørene til sine litteraturhus. Samfunnsdebattant Erling Fossen mener «Litteraturhuset er det nye kulturhuset», og at det er «galimatias» for byer utenom Bergen og Oslo å bruke penger på litteraturhus. «Før ville alle kommuner ha kulturhus, nå vil alle ha litteraturhus. Det er trist at norske kommuner ikke er mer kreative, bak hver suksesshistorie finnes 100 mislykkede 'copycats' [...]» (Fauskanger 2013) Fossen mener det ikke er nok kritisk masse i Norge til å fylle så mange hus som er under planlegging, og spekulerer i at litteraturhusene vil oppleve samme økonomiske nedgang som kulturhusene. Sjefen for Litteraturhuset i Oslo, Aslak Sira Myhre, en profilert stemme på nasjonalt plan i debatten, svarer Fossen. Han argumenterer for litteraturhusenes ulike organisasjonsmodeller som gjør dem bærekraftige i sine lokalmiljø. Jeg mener Fossens syn ikke stemmer overens med utviklingen av litteraturhus på kontinentet. De ulike litteraturhusene er tilpasset og bygger på lokale initiativ, interesser og forhold, selv om de bygger på samme konsept. Litteraturhuskonseptet skiller seg på denne måten fra kulturhusene, som i hovedsak bygger på kommunalt initiativ.

Silje Engeness svarer Fossen neste dag i artikkelen «Tror fortsatt på åpning til høsten»: «Vi har jobbet litt i det stille i det siste, men det skjer mye nå, og vi er absolutt på rett vei.» (Lian 2013a) Journalist Anna Lian gir en oppdatering på det som nå er en hastesak: forprosjektet går snart tom for penger, og opsjonen på leie av Huitfeldtgården varer ut februar 2013.

Nye muligheter og potensielle samarbeidspartnere for styringsgruppa

16. februar kan Adresseavisen avsløre at «Prosjektet får hjelp av helsegründer». Styringsgruppa

er i dialog med den selverklærte litteraturskeren Ole Andreas Underland, leder av Incita AS. Saken vies en dobbelside og pryder forsiden på Adresseavisens kulturdel. Underland fattet interesse for prosjektet da han overvar Førfesten 17. november 2012, og er åpen for samarbeid. «I første omgang har vi sørget for lokaler slik at forprosjektet har et sted å være. I tillegg bidrar vi med en prosjektorganisasjon som kan være med å utvikle et godt og bærekraftig prosjekt[.]» (Lian 2013b)⁴² Spliden mellom litteraturhus og bibliotek vises her i og med at Engeness benyttet et kontor i folkebibliotekets lokaler tidligere i prosjektet. Underland presenterer organisasjonen *På rett kjøll* som kan være aktuell for litteraturhuset i form av arbeidstrening. Engeness mener ordningen kan passe litteraturhusets samfunnsprofil. Incita går foreløpig ikke inn med kapital.

Samme dag skriver Anna Lian artikkelen «Her kan det bli litteraturhus» om et mulig samarbeid mellom litteraturhuset og Byscenen. Etter Ordførerens dialogmøte i rådhuset, har Byscenen og styringsgruppa åpnet en dialog om å legge litteraturhusets arrangementer til deres lokaler i Kongens gate 19. Styremedlem i stiftelsen som eier Byscenen, Gunnar Flikke, mener Byscenen «deler mange av de samme ideene til det planlagte litteraturhuset og tror også lokalene ville ha egnet seg godt.» (Lian 2013c) Han stiller seg undrende til hvorfor «man ikke var villig» til å se på mulighetene i Byscenen på et tidligere tidspunkt. Byscenen ble riktignok vurdert og avskrevet som lokale allerede i mai 2012, da styringsgruppa konsentrerte seg om fullskala litteraturhus.⁴³ Engeness er fornøyd med at kommunen tok initiativ til dialogmøtet mellom byens scener, og utelukker ikke samarbeid med eksisterende aktører. Hun krever likevel at de da tilbyr mer enn bare en scene.

Det er flere som melder at de har god kapasitet på scenene sine, men det er ingen som per i dag har rom til å huse alt det litteraturhuset skal være med skriveplasser for forfattere, kontorer for Midt-Norsk forfattersentrum og et levende, skrivende miljø, sier hun. Derfor er Huitfeldtgården fortsatt plan A, men ikke for enhver pris. (ibid.)

Selv etter en lang og kronglete debatt jobber Engeness fremdeles for et fullskala litteraturhus i Huitfeldtgården. Dette vitner om sterkt engasjement fra miljøet rundt prosjektet.

Adresseavisens kommentator gir et tilbakeblikk på litteraturhusdebatten

Våren 2013 har litteraturhusdebatten pågått i fem år. Gunnar Okstad analyserer den i forhold til den bredere kulturdebatten i byen, i kulturkommentaren «Øverst på pyramiden» 6. mars. Okstad er kronikkredaktør og kan ha hatt innflytelse på utvalget av kronikkstoff under debatten. Han konstaterer at debatten denne våren i hovedsak har handlet om litteraturhus og mathall, og kaller

⁴² Avisa oppgir ikke forfatter av artikkelen, men Anna Lian står bak enda en artikkel om saken på samme side.

⁴³ Se Nygård (2012)

situasjonen toppen av Abraham Maslows behovspyramide, nivået for selvrealisering.

Enhver halvstor og liten filleby med respekt for seg selv inviterer nå ordfører, åndselite og den lokale avis til åpningsfest i byens litteraturhus. [...] Byen har konserthus, folkebibliotek, kunstmuseum, gallerier, flere småscener og en haug ulike institusjonelle kulturtilbud. Trenger virkelig litteraturen et eget hus? Kanskje ordskiftet og demokratiet blir styrket hvis byen har et litteraturhus? Eller er kravet om litteraturhus mest et tildekket åndssnobberi? (Okstad 2013)

Okstad svarer på sin egen spørsmålsstilling når han hevder at et «litteraturhus vil aldri bli et samlingssted for allmuen, men det vil bli en berikelse for byen og for samfunnet.» (ibid.) Dette er en videreføring av temaet høy/lavkultur, og understøtter Grethe Enlids kommentar om litteraturhusforkjemperne som kulturelite. Okstads kommentar er tvetydig: Litteraturhuset framstilles som et luksustilbud som ikke vil fenge allmuen. Likevel vil det være nettopp allmuen som kan nyte godt av dets tilbud og oppdragende, demokratiske funksjon. Det går ikke fram av kommentaren hva han legger i «berikelse», men jeg antar det er «åndseliten» som vil være mest interessert i å ta personlig del i den, mens mannen i gata i liten grad vil merke det nye innslaget i byen. Okstad framstiller litteraturhusdebatten som et luksusproblem, og antyder at nordmenn ønsker og råd til denne nye kulturarenaen. Dette er i tråd med opplevelseskulturteorien, hvor sammenhengen mellom konsum, sosialt fellesskap og potenserende opplevelser er vesentlige elementer: Når overlevelse er sikret og opplysning gjort allment tilgjengelig, øker behovet for opplevelse. Han poengterer også at et litteraturhus vil ta «seg godt ut på byens hjemmesider og på oversikter over kulturtilbud. Nærmest som en bekreftelse på at jo da, vi er dannede og siviliserte mennesker.» (ibid.) Sitatet peker mot Høyres mål om å forbedre byens image.

Et etterlengtet gjennombrudd gir litteraturhuset en ny vår

Samme dag offentliggjøres en god nyhet for litteraturhusprosjektet i artikkelen «Litteraturhus ett skritt nærmere». En enstemmig Kulturkomité innvilger litteraturhuset 900 000 over tre år fra 2013-2015. «Det er veldig gledelig å få et så tydelig signal fra kulturkomiteen. Å ha kommunen i ryggen med midler over flere år gir arbeidsro,» er Engeness' kommentar. (Lian 2013d) Styringsgruppa bevilges også 300 000 fra fylkeskommunen 24. april, rett før forprosjektets sluttdato 30. april. (Lian 2013e) Likevel er det usikkert når og hvor litteraturhuset kan åpne, for det er mye arbeid som gjenstår. «Høsten blir nok for tidlig og det må fortsatt flere midler på plass, men vi går inn i en fase nå hvor vi ønsker å prøve ut en del ideer vi har på noen utvalgte scener i byen slik at vi vet at det er liv laga når vi først åpner.» (Lian 2013d) Engeness avtrer som prosjektleder 21. mai 2013. Styringsgruppa avslutter forprosjektet, men jobber med å bygge opp en organisasjon som kan styre prosjektet videre.

6. Analyse av to artikler for etablering av litteraturhus i Trondheim

Høsten 2012 når debatten rundt etablering av litteraturhus i Trondheim et klimaks i lokal presse. Adresseavisen trykker hyppig artikler om saken, samtidig som en generell debatt om litteraturhus i Norge herjer i nasjonale media i forkant av åpningen av litteraturhusene i Bergen og Fredrikstad. Den lokale debatten synes å ha to polariserende sider, der forfattere og akademikere skriver varmt om litteraturhuskonseptet i leserinnlegg og kronikker, mens politikere og bibliotekrepresentanter intervjues av Adresseavisens journalister som understreker kontrovers og økonomisk trøbbel. Litteraturhusentusiastene ønsker et litteraturhus velkommen og begrunner ønsket med stadig flere argumenter ettersom saken tilspisses. Deres argumenter virker svært overbevisende, da de mangler en like klar motstemme: Jeg finner få direkte utspill fra bibliotekets side. To eksempler som jeg drøfter nærmere her er litteraturviternes felles kronikk 4. desember 2012 og forfatter Idar Linds kronikk 6. desember 2012.

Nærlesning av «Litteraturhus for alle» 4. desember 2012

«Når man krangler om samme midler, er det lett å få spisse albuer, men det gagnar alle best å stå sammen.» (Brandtzæg et al. 2012) Slik innleder Siv Gøril Brandtzæg, universitetslektor, Frode Lerum Boasson, stipendiat, Petter Aaslestad, professor, Britt Andersen, professor, Silje Warberg, stipendiat, Gerd Karin Omdal, stipendiat, Marte Engdal, førsteamanuensis, Brit Mæhlum, professor, Hans Erik Aarset, professor og Marius Warholm Haugen, universitetsbibliotekar sin kronikk. Akademikerne reagerer på den tilspissede og unyanserte debatten om litteraturhuset i Trondheim. På dette tidspunktet er kommunens avslag av styringgruppas søknad om midler til etablering og drift, samt samlokalisering i Gamle Rådhus hovedtema for debatten.

Litteraturviterne argumenterer konkret for et litteraturhus i Huitfeldtgården gjennom å minne om «det åpenbare»; at litteratur er mer enn skjønnlitteratur. «Litteratur er politikk, samfunnsliv, debatt og levd liv», og noe alle forholder seg til. (ibid.) Videre hevder de litteraturhuset vil ha fullbooket kalender fra første åpningsdag, og fungere supplerende snarere enn utfordrende for folkebiblioteket og andre kulturelle institusjoner i byen. De ser seg nødt til å understreke at litteraturhuset ikke kun vil bli et samlingssted for spesielt interesserte, da de mener politikerne ikke ser nedslagsfeltet for et litteraturhus:

I Huitfeldtgården kan vi samle og skape et litteraturhus for alle. Her kan vi skape et hus fra grunnen av, vi kan skape en arena som forener publikum og deltakere på tvers av alle miljøer, alle aldre. Dette viste oppmøtet på førfesten forrige lørdag til gagns og er bare et av flere hint om at Huitfeldtgården vil være et møtested for høyt og lavt, en arena for svært ulike grupper av mennesker. (ibid.)

Akademikerne gjør mer enn å vise begeistring i sin beskrivelse av oppmøtet, de påpeker hvem

som *ikke* var å se på førfesten; «'Rødvinseliten' (hvem nå enn det skulle være) var ingensteds å se.» (ibid.) Dette er et direkte spark mot Ole Jacob Hoels (2012) ordbruk i reportasjen fra jubileumsmarkeringen i Gamle rådhus. «Den syrlige kommentaren i Adresseavisen i forrige uke, om litteraturhusentusiastene som en 'rødvinselite', er en påminnelse om gamle fordommer mot folk som ikke bare er engasjert i litteratur, men kultur og debatt i sin helhet.» (ibid.) Elitebegrepet går igjen i debatten; litteraturmiljøet betegnes eksplisitt som elite av Hoel og Grethe Enlid (2012), og implisitt av Berit Skillingsaas Nygård når hun beskriver et folkelig bibliotek. (Weisser 2012e) Akademikerne motsier seg denne merkelappen på vegne av aktørene i litteraturhusprosjektet, og dets framtidige publikum.

Kronikkforfatterne styrer argumentasjonen mot debattaspektet ved litteraturhuset, som unektelig ligger deres hjerte nærmest. De påpeker at byen har flere interesseorganisasjoner som stimulerer til debatt, men at disse mangler egnede lokaler: «Trondheim trenger en arena for fri meningsutveksling, et sted for å stimulere levende debatt og en uredd bruk av det frie ord på tvers av alle barrierer.» (ibid.) Hvorpå akademikerne hevder *debatt* var grunnlaget for å etablere et litteraturhus med støtte fra alle litteraturmiljø representert i styringsgruppa.

Jeg stiller meg kritisk til om debattaspektet oppsummerer den generelle holdningen til litteraturhusets rolle og innhold, da det avviker fra forfatternes opprinnelige ønske om møtested for litteraturen. Jeg merker meg at styringsgruppa konsekvent vier mest plass til og nevner litteratur før debatt i prosjektbeskrivelsen, halvårsrapporten og søknader. Kronikken holder på det akademiske fokuset og poengterer at Trondheim profilerer seg som universitetsby i sterk vekst. Følgelig er det uholdbart at forskere og studenter i likhet med forfattere må drive nomadisk virksomhet. Universitetsmiljøets forsøk på å formidle til et bredere publikum hindres av mangel på egnet lokale, og et litteraturhus er løsningen. «Et litteraturhus vil gjøre forskning mer demokratisk, og det vil stimulere akademikere til å formidle det de driver med på en populærvitenskapelig og forståelig måte.» (ibid.) Et litteraturhus gagnar med andre ord både akademikerne og byen gjennom å gi NTNU bedre mulighet til å bidra med sine ressurser.

Litteraturviterne ønsker å fastslå skillelinjene mellom litteraturhuset og eksisterende aktører. De ser hvordan eksisterende aktører stimulerer ulike miljø på hver sin måte, men at «ingen av disse 'husene' klarer å samle et bredere publikum.» (ibid.) Som eksempel trekker de fram folkebiblioteket som «bøkenes hus» og Studentersamfundet som møteplass for studenter, hvor begge trekker ulike brukergrupper. Akademikerne ser og føler et behov for engasjerende debatter i et lokale som kan samle flere miljø. Kronikken nevner biblioteket som motsatt til litteraturhuset flere ganger. Dette tyder på at akademikerne reagerer på uttalelser i debatten fra politikere og bibliotekmiljø om likhetstrekk og konkurranseelement mellom de to institusjonene.

De roser bibliotekets økende engasjement for litteraturformidling, og mener byen trenger et aktivt folkebibliotek – side om side med lokaler for student-, forsker- og forfattermiljø, fordi mangfoldig kulturell aktivitet genererer mer aktivitet. I den grad de stiller biblioteket opp mot litteraturhuset, kan jeg se at akademikerne antyder forskjeller i institusjonenes rammer. Følger man deres argument om litteraturhuset som et sted for aktivitet og fri meningsutveksling, antyder det at biblioteket ikke egner seg som lokale for dette. Universitetsmiljøet ser verdien av et hus hvor alle har subjektstatus og flere er med på å sette premissene. Setter man dette opp mot bibliotekets historiske rolle som oppdragende formynder og biblioteksektorens betegnelse på deres publikum som «lånere», får biblioteket preg av «ovenfra og ned»-holdning.

Jeg merker meg en lignende argumentasjon i innlegg i debatten fra bibliotekrepresentanter og politikere; at litteraturhuset kan innta en elitistisk og dermed nedlatende holdning til «folk flest». (Se Enlid 2012) Forskjellen her synes å være at biblioteket bygger sin institusjon på å gi kunnskap og litteratur til folket hovedsakelig gjennom *formidling*, mens litteraturhuset vil arbeide for å få byens innbyggere til å oppleve litteraturens sanselige kvaliteter og delta aktivt i samfunnsdebatt gjennom en *kritisk* tilnærming til litteraturen.

Nærlesning av «Tre argumenter for litteraturhus» 6. desember 2012 i Adresseavisen

Idar Lind legger fram grundig argumentasjon for et litteraturhus i Huitfeldtgården. Kronikken er unik som eneste i sitt slag fra forfatterens side, i sjangeren som tillater nyansering og begrunnede argument. Samme dag som Bystyrets avgjørende behandling av saken, lister Lind opp en i følge ham selv ufullstendig liste på tre argument for litteraturhus:

- 1) Gi publikum eit tilbod som er eit supplement til det eksisterande, ikkje ein konkurrent.
- 2) Styrke og utvikle det litterære miljøet i regionen.
- 3) Generere nye inntekter innafor kulturnæringa litteratur. (Lind 2012)

Allerede i sitt første argument poengterer Lind en gnisning i den lokale debatten. I likhet med akademikerne framhever han litteraturhuset som et supplement, og ønsker å løse det han mener er en misforståelse: «Dei ulike aktørane er ikkje konkurrentar, fordi dei vender seg mot ulike publikumsgrupper og har ulike tenkemåtar når dei bygger opp programmet sitt.» (ibid.)

Lind har lang fartstid i Trondheims litteraturmiljø, og ser litteraturhusdebatten på bakgrunn av utviklingen i byens kulturtilbud de siste 30 årene. Han beskriver utviklingen i grove trekk fra da forfattermiljøets litterære kro på 1980-tallet stod for det eneste tilbudet i byen hvor lesere og forfattere kunne møtes, til oppsvinget da biblioteket, bokhandlerne og Studentersamfundet også utviklet egne litteraturarrangement. Den gangen var det i følge Lind ingen som var bekymret for konkurranse mellom aktørene, men heller en enighet om at flere aktører betød et bedre og mer variert tilbud. Aktørene kunne utfylle hverandres program og

samarbeide for synliggjøring av litteraturen. Lind drar en parallell til litteraturtilbudet høsten 2012, da forfatter Kjersti Annesdatter Skomsvold gjestet tre ulike arrangement hos tre arrangører over de tre dagene hun var i byen, uten at noen skrek ut om konkurranse. Styringsgruppa for Litteraturhuset i Trondheim understreker i flere offentlige uttalelser at litteraturhuset skal supplere det eksisterende tilbudet, og at en forutsetning for et bærekraftig program vil være samarbeid med lignende aktører som folkebiblioteket. Derfor reagerer Lind på at debattanter i Adresseavisen hevder at litteraturhuset representerer en konkurrent for etablerte aktører som «allereie fyller den rolla som er tiltenkt det planlagde litteraturhuset.» (ibid.) Det er med andre ord ikke først og fremst innholdet i de ulike institusjonene som avgjør skillelinjene mellom dem. Litteraturhuset vil legitimeres gjennom unik profil og programmering, og ved å trekke andre brukergrupper enn folkebiblioteket, Studentersamfundet og Byscenen. Bibliotekmiljøet kan argumentere for at «de lesende» allerede går på biblioteket, men jeg ser at litteratur har mange kvaliteter og dertil ulike tilhengere som kan møtes via arrangement i ulike konstellasjoner.

Det andre argumentet Idar Lind presenterer, er at litteraturhuset vil kunne styrke det lokale litteraturmiljøet. Han mimrer tilbake til den litterære kroen hvor de opplevde både stappfulle og glisne forsamlinger, med en viss stolthet over at arrangørene ønsket å dekke hele litteraturfeltet, uansett sjanger eller kjendisfaktor. På denne måten traff de et bredt publikum, og stod fritt til å satse på nye stemmer i det lokale forfattermiljøet. Lind utdyper argumentet ved å poengtere at verken forfattermiljøet eller den publikumsrettede aktiviteten er statisk, og trekker fram litteraturfestivalen ÆÅ og den litterære hagefesten ved Adrianstua som eksempel på nye tilskudd i litteraturtilbudet i byen, etablert i henholdsvis 2003 og 2000. Utviklingen er svært gledelig for Lind, som tolker tilskuddene som eksempler på at

mangfaldet aukar når det er fleire sjølstendige aktørar innafor feltet litteraturformidling, fordi litteratur ikkje er eitt felt, det er mange. Ikkje alle er interesserte i såkalla ”smal” tyskspråklig litteratur. Somme av dei som ikkje er det, fekk likevel sjansen til å oppleve Herta Müller under Æ Å Trondheim litteraturfestival to år før ho fekk Nobelprisen. (ibid.)

I sitatet går det fram at smal litteratur kan bli stor om den får sjansen, og at det ligger verdi i å satse bredt og ha flere aktører som utfyller hverandre så flere forfattere synes.

Lind framhever videre et essensielt tema i litteraturhusdebatten; *stedet*. Han beskriver mangel på fast tilholdssted som den største utfordringen for litteraturmiljøet. En rekke lokaler har huset den litterære kroen, hvorav Lind ramser opp Posepilten, Kafé Larssen, bibliotekkafé Gjest Baardsen, Rådhusalen, Trondheim kunstmuseum, Rockheim, Bristol konditori, Verkstedhallen, Dokkhuset, og Bar Moskus. Hvert lokale har fordeler og ulemper i arrangementsammenheng, og Lind, som Stian Wallum 1. desember 2012, framhever spesielt bibliotekkafeen som et upraktisk lokale. Miljøet rundt, kvaliteten og bredden på litteraturen som

produseres i byen er god, og har lenge resultert i gode arrangement i lite egnede lokaler. Jeg leser ut fra kronikken at litteraturarrangementene og -miljøet i byen har blomstret *til tross for* mangelen på et fast tilholdssted, og at et eget hus dedikert til litteraturen vil bety svært mye for videre vekst.

Det siste argumentet Lind presenterer i sin kronikk er av økonomisk karakter. Dette som en direkte kommentar på utfallet av behandlingen av litteraturhussaken i Kultur-, idrett- og friluftslivskomiteen 20. november 2012, hvor flertallet mente et litteraturhus ville være for kostbart for kommunen å finansiere. «Dei ser ut til å ha stira seg blinde på ein utgiftspost, utan å sjå kva denne investeringa vil gi av inntekter.» (ibid.) Det er nærmest motvillig at Lind nevner det økonomiske aspektet ved litteraturhussaken, noe han begrunner med at det er de immaterielle verdiene som tross alt er viktigst ved litteraturen og litteraturhuset. Likevel ramser han opp økonomiske fordeler med å støtte litteraturhusprosjektet.

Ein sjekk hos Skatteetaten viser at dei profesjonelle skjønnlitterære forfattarane i Trondheim hadde ei skattbar inntekt i 2011 på godt over 10 millionar kroner og betalte nesten halvparten i skatt. I tillegg kjem dei reine sakprosaforfattarane som det er mange av, ikkje minst på grunn av NTNU. Litteraturen genererer også arbeidsplassar innafor bokhandel, bibliotek og andre stadar. (ibid.)

Personlig har ikke Lind oversikt over hvor mye han selv har generert av økonomisk verdi som selvstendig næringsdrivende, men framholder at hans litterære arbeid har bredt om seg og generert arbeid og omsetning hos samarbeidspartnere innen kulturnæringene. Med dette ønsker Lind å vise at et litteraturhus utover immaterielle verdier også kan skape kommersiell omsetning, statlige kulturmidler, sponsorinntekter – og skatteinntekter.

Jeg kan si meg langt på vei enig med Linds argumenter. Samtidig vekker kronikken tanker om kulturtilbudet i Trondheim. Hva slags litteratur dekkes, og hvilke brukergrupper finner veien til arrangementene? Jeg aner at konkurranseaspektet i debatten synliggjør et mulig avvik mellom hva biblioteket er lovpålagt å inneholde, og hva det i virkeligheten tilbyr. Biblioteklovene har i økende grad vektlagt aktiv formidling og tilbud for *alle* brukergrupper. Men jeg stiller meg spørrende til om de faktisk kan nå alle, da deres brede profil ikke nødvendigvis appellerer til alle. Litteraturhusets mål er også å nå *mange* og samle litteraturmiljøet, men jeg ser at deres spesialiserte profil kan utelukke folk med lavere utdanning fra å benytte deres tilbud. Tar man høyde for denne forskjellen mellom bibliotek og litteraturhus, ser jeg absolutt rom for begge i byen, men også grobunnen for en fortsatt debatt om folkelighet og elite.

Lind ser at mangfoldet øker når flere selvstendige aktører bidrar i samme felt. Også Berit Skillingsaas Nygård ser denne positive virkningen av å etablere en ny litterær institusjon i byen. Det var et av hennes hovedargumenter i startfasen av forprosjektet. Imidlertid mistet hun etter

hvert troen på at byen vil være stor nok til å romme flere aktører i litteraturfeltet. Følger man kommentator Gunnar Okstads resonnement (2013), vil et litteraturhus kunne regnes som et luksustilbud byen ikke trenger. Da legger han mest vekt på verdien litteraturhuset kan ha for folk flest, ikke på forfatternes behov. Likevel ser jeg en generell enighet rundt Linds argument om at et økt fokus på litteratur og kultur vil være en berikelse på flere plan, og et felles håp om at det er «plass til» litteraturhuset.

Ut fra Linds kronikk leser jeg at et ubegrenset potensiale vil eksplodere og endelig utfolde seg fritt med etableringen av et litteraturhus. Bør man være kritisk til lovnadene om litteraturhusets synergieffekt? Behovet for en arena for møter og arrangement har vokst siden 1970-tallet, og på veien ble det vekket forhåpninger hos forfatterne. Betydningen av et eget hus, et samlende sted å være, møtes, oppleve og diskutere samt spise, drikke og kjøpe bøker, er vanskelig å måle, men koblingen mellom mat og litteratur blandet med engasjementet rundt prosjektet spås å generere mer enn økonomisk verdi. Det jeg mener konkret gjør litteraturhuset så potensielt kraftfullt til forskjell fra andre lokaler som biblioteket, er engasjementet det har vekket hos litteraturmiljøet og byens befolkning. Styringsgruppa og Adresseavisen vektlegger støtten prosjektet har i befolkningen, og ser at litteraturhuset står og faller på lokalt engasjement: Trondheim må føle eierskap til huset og ha tillit til det som tilbyder av kvalitetsarrangement. Om byens innbyggere og forfattere opplever at de selv kan være med å påvirke og fylle huset med innhold, vil litteraturhuset ha et godt utgangspunkt.

Begge kronikker viser tydelig engasjementet hos forfatterne og akademikerne i Trondheim. De taler begge for et litteraturhus i Huitfeldtgården som et nytt og verdifullt tilskudd i kulturtilbudet, men legger ulike argumenter til grunn. Som representant for forfatterne veier Linds argumenter tungt når man tar hans historikk i forfattermiljøet i betraktning. Det er lett å trekke linjer tilbake til forfatternes opprinnelige holdning i det første innlegget i saken i 2008, når han framsetter møtestedet og litterært mangfold som sentrale moment. Akademikernes kronikk har et faglig utgangspunkt, men virker å ville tale for hele miljøet rundt litteraturhuset. Jeg ser at akademikernes behov for debatt og meningsytring lyser igjennom deres argumentasjon om hvorfor byen skal ha et litteraturhus. Det er ikke feil å fremme synspunkt fra eget miljø, men jeg synes det er problematisk å holde disse som fellesinteresser i så stor grad som akademikerne gjør i denne kronikken. Akademikerne og Lind argumenterer for ulike brukergrupper og arkitektonisk egnethet, og nærmer seg med dette hva som definerer institusjonene. Men selv med en universitetsbibliotekar på laget, mener jeg de ikke oppnår en tilfredsstillende differensiering, da hovedfokus er på litteraturhuset, og deres forståelse av folkebiblioteket ikke stemmer overens med hvordan bibliotekmiljøet definerer seg selv.

7. Analyse av to uttalelser mot etablering av et litteraturhus i Trondheim

I debatten om litteraturhus på nasjonalt og lokalt nivå diskuteres forholdet mellom litteraturhus og bibliotek. Det nasjonale bibliotekmiljøets synspunkter kommer tydeligst fram i det interne tidsskriftet *Bok og Bibliotek*. På samme vis framstår debatten på lokalt nivå som noe skjev, da overvekten av tekstene publisert i Adresseavisen taler litteraturhusets sak, ytret av journalister, forfattere og akademikere. Bibliotekmiljøet tar ikke noe klart standpunkt i den lokale pressen i form av meningsartikler, selv om saken utvilsomt berører og engasjerer de lokale bibliotekarene. De har ingen tradisjon for å skrive innlegg, og kan ha fått beskjed fra biblioteksjefen om å ikke ytre seg i påvente av kommunens vedtak, da folkebiblioteket ligger tett under kommunens kappe. Deres holdninger kommer til uttrykk gjennom intervju og reportasjer. Den tydeligste stemmen finner jeg i Agnethe Weissers intervju med Berit Skillingsaas Nygård 1. oktober 2012 og i leserinnlegget av Ingeborg Rygh Hjorthen og Thrine Merethe Broch fra Norsk Bibliotekforening 17. november 2012. De tre har tidligere i debatten støttet litteraturhusprosjektet og litteraturhuskonseptet som sådan. I de følgende innleggene taler Nygård for samlokalisering i Gamle Rådhus, Rygh Hjorthen og Broch taler mot.

Nærlesning av «- I biblioteket kan vi lage litteraturhus for folk flest»

Agnethe Weissers kulturartikkel representerer det mest direkte og dyptgående utspillet fra Berit Skillingsaas Nygård i debatten. Weisser har i hovedsak stått for artikler hvor hun lar forfatterne komme til orde. I denne artikkelen synes biblioteksjefen å få snakke fritt, da teksten nesten utelukkende består av hennes sitater. Weisser belyser omstendighetene rundt Nygårds utgang fra styringsgruppa, fire måneder etter hendelsen fant sted. Det ble problematisk for Nygård da styringsgruppa ville søke om økonomisk støtte fra kommunen og fylket: «Da gikk både jeg og representanten for fylkesbiblioteket ut av gruppen. Vi ville ha kommet i en vanskelig dobbeltrolle.» (Weisser 2012e) I samtale med Nygård fikk jeg vite at hun ble bedt om å gå av sine overordnede i kommunen, som jeg tolker som Kommunaldirektøren, mens Hestnes gikk frivillig av hensyn til bibliotekets interesser.

Rådmannen er på dette tidspunktet i ferd med å ferdigstille en utredning om to alternativer for sambruk av Gamle Rådhus, hvor en versjon viser litteraturhusets disponering av *hele* bygget, og den andre viser sambruk av formidlingsareal. I lys av kommunens innblanding i prosjektet og bibliotekmiljøets bekymring for kutt i bibliotekbudsjettet til fordel for et litteraturhus i Huitfeldtgården, ser biblioteksjefen lyst på samarbeid i *deler* av Gamle Rådhus. Dette i kontrast til hennes tidligere utspill om fordelene ved et selvstendig litteraturhus. Samlokalisering vil hindre at «et litteraturhus i Huitfeldtgården skal føre til at det blir mindre på oss alle.» (ibid.)

Nygård forstår at samlokalisering ikke er det forfatterne eller styringsgruppa ønsker, men synes å vektlegge publikums interesser. Gamle Rådhus er ikke «kulturelitens drømmehus», men «for det store publikum vil en lokalisering i biblioteket gi et bedre tilbud.» (Weisser 2012e) Hun mener det lesende publikum allerede er på biblioteket, med 2500 daglig besøkende ved hovedbiblioteket i alle aldre og etniske opprinnelser. Samlokalisering vil muliggjøre «litteraturformidling på flere arenaer», til fordel for publikum og institusjonene selv. (ibid.) Hun karakteriserer Huitfeldtgården som et flott sted for et litteraturhus, men mener bibliotekets store fordel er en lavere terskel: «Folk som kommer til oss for å lese aviser eller låne ferielitteratur, vil kunne stikke innom en debatt eller en litteraturopplesning. De samme menneskene ville kanskje oppleve Huitfeldtgården som høykulturell og litt skummel.» (ibid.) Her lener Nygård seg på bibliotekets lovfestede mål om å være åpent for og nå alle. Jeg ser et misforhold mellom målet og forutsetningene for å klare det. Bibliotekets intensjoner om å holde terskelen lav, kan i seg selv være en årsak til at enkelte brukergrupper ikke bruker biblioteket. Biblioteksjefen synes å si seg enig i at brukergruppene for bibliotek og litteraturhus vil være noe ulike. Men istedenfor å skape et tilbud for de ulike brukergruppene i to ulike institusjoner, mener hun det er mulig å skape rom for alle i bibliotekets lokaler.

På spørsmål om biblioteket er mindre egnet som et «hjem» for forfatterne, trekker Nygård fram utvidet skjenkebevilling i bibliotekkafeen og resten av biblioteket som middel for å skape stemning på biblioteket. Til tross for Gjest Baardsens «folkelige profil» sammenlignet med Roar Hildonens restaurant, mener hun at biblioteket kan gi forfatterne et møtested med servering under og mellom arrangement. Et eksempel på utfordringene ved dagens situasjon er da to arrangement ble holdt samtidig på kveldstid 24.oktober under Trondheim Litteraturfest 2013, men kafeen likevel stengte til vanlig tid kl. 19.⁴⁴ Utvidet skjenkebevilling og serveringstilbud forutsetter økt budsjett for bibliotek og kafeier.⁴⁵ Det er dermed nærliggende å tro at biblioteksjefen håper på økte midler til biblioteket i samlokaliseringen, slik Cathrine Stadsvik ga uttrykk for da hun mente å se biblioteksjefens «skjulte agenda». Jeg tolker derimot Nygårds holdning til samlokalisering som lunken, da dette er et kompromiss også for biblioteket.

Nygård taler bibliotekets sak, men nærmer seg også forfatternes behov, og mener disse kan realiseres i et kompromiss i Gamle Rådhus. Løsningen hun fremmer omhandler dog i hovedsak arrangementaspektet ved begge institusjoner, ikke forfatternes ønske om et *eget* møtested, eller det øvrige litteraturmiljøets argumentasjon om tilhørighet og selvstendig identitet knyttet til et fullskala litteraturhus.

44 Se <http://www.trondheim-litteraturfest.no/>. Ett av de to arrangementene var i regi av en ekstern aktør.

45 Gjest Baardsen har leiekontrakt ut 2016.

Nærlesning av «Trondheim folkebibliotek er litteraturhuset i Trondheim»

Kommunaldirektøren avskriver samlokaliseringalternativet ettertrykkelig 16. november. Dagen etter ser representanter fra Norsk Bibliotekforening det nødvendig å forsvare det lokale folkebibliotekets interesser.

Ingeborg Rygh Hjorthen, Leder i Norsk Bibliotekforening og Thrine Merethe Broch, Leder i Norsk Bibliotekforening avd. Sør-Trøndelag, skriver et felles leserinnlegg i Adresseavisen, samme dag som «Førfesten» for et litteraturhus i Huitfeldtgården går av stabelen. Der folkebibliotekets ansatte i hovedsak har holdt seg fra å uttale noe i den ene eller andre retningen i debatten, er det representanter fra nasjonal og lokal avdeling av Norsk Bibliotekforening som her tar tydelig side i saken. Rygh Hjorthen og Broch bygger argumentene sine på de uklare linjene mellom litteraturhus og bibliotek: «I skrivende stund er Trondheim folkebibliotek det eneste litteraturhuset vi har i Trondheim, og det skal vi være stolte av.» (Rygh Hjorthen og Broch 2012) Videre viser de til Brochs innlegg i Adresseavisen 20. oktober, hvor hun la vekt på folkebibliotekets kvaliteter som kulturarena.

Allerede i dette første avsnittet av innlegget finner jeg det jeg mener er beskrivende for debatten om litteraturhus både lokalt og nasjonalt. Forskjellene og likhetene mellom de to institusjonene er uklare for mange, og sammenblandingen av de to farger debatten på flere nivå. Biblioteket regnes av flere som litteraturhus eller kulturhus, og litteraturhus regnes som hus både for litteratur, kultur og debatt. I Rygh Hjorthen og Brochs påstand om biblioteket som Trondheims eneste litteraturhus søker de å gjøre krav på begrepet litteraturhus. De mener de vet hva et litteraturhus er, og at biblioteket innehar alle kvaliteter som skal til for å fungere som et litteraturhus. Deres forståelse av et litteraturhus virker å være som et sted for *opplevelse* av litteratur, et tilbud de mener biblioteket allerede dekker. Her vil jeg presisere at konseptet litteraturhus har flere mulige former. Det faktum at konseptet er åpent for tolkning og lokale variasjoner, gir et visst rom for misforståelse. Kanskje spesielt i norsk sammenheng hvor bibliotekene spiller en sentral rolle i kulturlivet og Litteraturhuset i Oslo legger mer vekt på debatt enn de opprinnelige, tyske litteraturhusene.

Innleggets tittel gjør det klart hvor Rygh Hjorthen og Broch står i debatten. De har fulgt utviklingen i saken, hvor samlokalisering lenge har vært tema. Alternativet er avskrevet, men de ser seg likevel nødt til å protestere. De stiller seg forbeholdent positive til sambruk av Gamle Rådhus, som folkebiblioteket i dag bruker som formidlingslokale, men mener forslaget om full overtagelse er et overtramp fra kommunens side. Jeg leser av innlegget at folkebiblioteket er under betydelig økonomisk press allerede, og at å «risikere» å måtte «gi avkall på formidlingsareal» er uforenlig med bibliotekets program og budsjett. (ibid.) Innleggsforfatterne

ser heller at kommunen satser mer på biblioteket i kommende kulturbudsjett. «Et sambruk av lokalene i Gamle rådhus vil kunne gi Trondheims innbyggere et godt samlet tilbud. Alternativt kan Trondheim folkebibliotek bestå slik det gjør i dag, og rustes opp for å kunne gi et enda bedre tilbud innenfor litterære arrangement og offentlige debatter.» (ibid.)

Jeg ser bibliotekrepresentantenes ønske om økede midler til folkebibliotek, men om jeg snur på deres argument kan litteraturhuset gagne biblioteket. Hvis biblioteket er under hardt økonomisk press, vil et litteraturhus kunne supplere med arrangement biblioteket ikke har mulighet til. Dette kan komme befolkningen til gode, og lette trykket på bibliotekets ressurser, men da forutsatt at midlene til litteraturhuset ikke tas fra samme «sekk» som bibliotekstøtten. Leserinnlegget gjør et poeng av likhetene mellom litteraturhus og bibliotek. Likevel synes teksten å handle mest om en pågående diskusjon om kommunale midler. Bibliotekbudsjettet er knapt i følge bibliotekmiljøet, og sektoren jobber stadig for økede midler.⁴⁶

Rygh Hjorthen og Broch skriver på vegne av Norsk Bibliotekforening, en interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekbrukere. Siden 1913 har foreningen jobbet for å synliggjøre bibliotekpolitikk og gi det norske folk et godt bibliotektilbud. Dette kommer klart fram i leserinnlegget, som minner om at «biblioteket er et lovpålagt tilbud i alle norske kommuner, og er en samfunnsgarantist som sikrer alle lik tilgang til litteratur, kultur og informasjon.» (ibid.) Understrekingen av biblioteket som et *lovpålagt* tilbud, tolker jeg i flere retninger. Ordlyden gir biblioteket en tyngde og autoritet med grunnlag i landets lovverk. Deres arbeid er viktig for nasjonen og har vært det siden bibliotekets begynnelse. Samtidig gir Stortingets definisjonsmakt over bibliotekets verdi og innhold inntrykk av at bibliotekarene må gjøre det de får beskjed om, og biblioteket må utvikles i den retningen Stortinget finner riktig. Jeg kan da ane ulike strømninger i bibliotekvesenet, hvor deres virke på samme tid oppleves nobelt og pliktbetont. Man må også ta høyde for at bibliotekets utvikling ikke nødvendigvis er rett verken i forhold til rollen biblioteket spiller i samfunnet, eller hva innbyggerne trenger eller ønsker. Utviklingen av lovverket for biblioteket viser en gradvis integrering av bibliotekvesenet i den offentlige forvaltningen, og at bibliotekene dermed er underlagt de samme endringene som det politiske systemet. (Vestheim 1992:84) Rygh Hjorthen og Brochs forståelse av biblioteket bygger dermed på hvordan det offentlige tolker biblioteket, og hvordan samfunnsutviklingen har formet utviklingen av bibliotekvesenet.

Biblioteket har utviklet seg over tid. Dets opprinnelig rolle som opplysningsinstitusjon og arbeid for å gjøre landets innbyggere i stand til å delta i den offentlige samtalen, har til en viss grad måttet vike for rollen som nøytral arena. Bibliotekenes nøytrale framtoning med lav terskel og stor takhøyde gjør at flere i debatten avskriver det som debattarena. I likhet med Odd Letnes i

46 Se <http://www.norskbibliotekforening.no/article.php?id=2961>

Bok og Bibliotek, legger Rygh Hjorthen og Broch det nye lovforslaget til grunn når de ser for seg at bibliotekene kan få en sterkere posisjon i samfunnet som arena for offentlig samtale og debatt. De fester seg også ved lovforslagets formulering om aktiv formidling:

[...]det ligger an til at bibliotekene får en sterkere forpliktelse til å drive aktiv formidling, og at folkebibliotekene skal være en møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Med dette vil formidlingsaspektet bli styrket i bibliotekene. Dette vil igjen forsterke kravet til kommunen om å opprettholde biblioteket som litteraturhus. (Rygh Hjorthen og Broch 2012)

Sitatet underbygger min antagelse om at bibliotekrepresentantene i hovedsak henvender seg til kommunen. For Rygh Hjorthen og Broch er biblioteket et velfungerende og viktig litteraturhus, med stadig behov for økte midler. Her trekker de, i likhet med Nygård, fram situasjonen for biblioteket i Bergen som eksempel på en god løsning. Bergen kommune støttet etableringen av litteraturhus i byen. Deretter foreslo Byrådet i Bergen en økning på 1,5 millioner for å styrke bibliotekets rolle som litteraturformidlere. De håper politikerne i Trondheim ser til Bergen når de legger budsjettet for 2013: «En kommune som viser vilje til å satse på biblioteket sitt satser samtidig på kultur og kunnskap, og et inkluderende og deltagende samfunn.» (ibid.)

Bibliotekrepresentantene utdyper Fritt Ords avgjørende rolle for Litteraturhuset i Oslo, som i etableringsfase og økonomisk støtte over flere år er unik i norsk sammenheng. Stiftelsen gir ikke samme støtte til andre litteraturhus i Norge og kommunal støtte har av den grunn blitt en sentral del av debatten i Trondheim. Et «frittstående litteraturhus i Trondheim vil derfor være avhengig av andre inntekter» (ibid.), og bibliotekrepresentantene ser det som problematisk at styringsgruppa for litteraturhuset har søkt om 1,5 millioner i støtte fra Trondheim kommune.

Slik Norsk Bibliotekforening ser det, kan ikke en etablering av et litteraturhus gå på bekostning av kommunens lovpålagte bibliotektilbud, en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner som betyr mye for så mange. Dette vil være konsekvensen dersom biblioteket må avstå sine formidlingslokaler. (ibid.)

Sitatet viser det jeg mener er hovedpunktet i argumentasjonen fra bibliotekmiljøet mot etableringen av et litteraturhus i byen. Institusjonenes likheter og forskjeller til side, handler motstanden om økonomiske bekymringer. Rygh Hjorthen og Broch er muligens positive til litteraturhuskonseptet, om man tar Brochs leserinnlegg 20. oktober i betraktning, men de er ikke positive til etablering for enhver pris. Dette er et personlig anliggende for bibliotekrepresentantene, slik det også er for forfatterne. De nevner dog ikke forfatterens rolle i litteraturhusprosjektet eller -debatten, eller noen av de andre aktørene i saken. Det handler først og fremst om bibliotekets egne interesser, behov og bekymringer. Én forskjell ligger i de to institusjonenes ulike situasjon. Forfatterne kjemper for noe nytt, bibliotekarene kjemper for det eksisterende. En annen er omfanget de legger til grunn for argumentasjonen. Forfatterne ønsker

et litteraturhus for deres lokale miljø, men samtidig et løft for litteraturen generelt. Bibliotekarene sikter til biblioteket som sentral institusjon for hele nasjonen, på flere plan enn det litterære. Biblioteket betyr «mye for mange», og har bredere funksjon enn et litteraturhus vil ha. Rygh Hjorthen og Broch ser ut til å forholde seg til debatten som en enten eller-situasjon, hvor støtte til biblioteket trumfer støtte til en institusjon med snevrere profil. Et motargument er at biblioteket har arrangement som bigeskjeft, mens litteraturhuset har det som førsteprioritet. Et kommunalt bidrag til litteraturhuset er med andre ord støtte til en annen type tilbud enn biblioteket står for, og konkurranseelementet burde derfor ikke være førende for debatten.

Bibliotekrepresentantene i de to tekstene forholder seg til problemstillingene *om* det skal opprettes et litteraturhus i byen og *hvor* det bør etableres. Samtidig synliggjør de folkebibliotekenes økonomiske utfordringer nå og i framtiden. Hvordan biblioteket skal opprettholdes i vår tid er et kontinuerlig tema for bibliotekforskere. Parallelt går debatten om hva kommunene skal bruke penger på. Her er folkebibliotekenes nære forhold til sine respektive kommuner sentralt, men et utbredt instrumentelt kultursyn i norske kommuner synes å overse folkebibliotekene til fordel for nye «merkevarebyggende» tiltak.⁴⁷ Slik kan tekstene leses både som kritikk av kommunepolitikerne og det «kulturelitistiske» litteraturmiljøet.

Bibliotekrepresentantene er levende opptatt av bibliotekets situasjon og framtid, og kjemper for økt bevissthet om bibliotekets utfordringer. Rygh Hjorthen og Broch søker å forsterke bibliotekets posisjon i litteraturhusdebatten gjennom å vise til bibliotekets popularitet. Statistikk om biblioteket som populær offentlige institusjon⁴⁸ og forskningsresultater av Svanhild Aabø⁴⁹ som viser at folkebiblioteket har verdi både for brukere og ikkebrukere, da det sprer kunnskap i fellesskapet, støtter deres sak. Jeg ser også at bibliotekforeningsledernes henvisning til den nye bibliotekloven er betegnende for konflikten mellom litteraturhus og bibliotek i Trondheim. Biblioteklovedringen innlemmer det mange holder fram som litteraturhusets hovedgeskjeft: å fungere som debattarena. Forslaget er utarbeidet med grunnlag i det biblioteksektoren mener er strømninger i samfunn og politikk, og utvidelsen av bibliotekes funksjoner gjør rammene for debatt og arrangement til et stridsspørsmål i spenningen mellom bibliotek og litteraturhus.

47 Se <http://kulturradet.no/documents/10157/154222/Kommunalkultursektoriendring.pdf>

48 Se eksempelvis Norsk Kulturbarometer <http://www.ssb.no/a/publikasjoner/pdf/sa107/folkebibliotek.pdf>

49 Se eksempelvis Aabø 2007 <http://informationr.net/ir/12-4/colis/colis20.html>

8. Intervju med Guri Sørungård Botheim og Berit Skillingsaas Nygård

I januar 2013 gjennomfører jeg e-postintervju med representanter fra styringsgruppa for forprosjektet Litteraturhuset i Trondheim. På dette tidspunktet har støvet lagt seg etter Bystyrets møte 6. desember 2012, hvor politikerne ble enige om å støtte litteraturhussaken, men verken forpliktet seg til lokale eller finansiering av prosjektet. I det følgende presenterer og analyserer jeg intervju med Guri Sørungård Botheim, styringsgruppas representant fra Forfattersentrum Midt-Norge og involvert i prosjektet siden 2009, og biblioteksjef Berit Skillingsaas Nygård som ledet styringsgruppa fra august 2009 til juni 2012. Se vedlegg E og F for fullstendige intervju.

Representant for Styringsgruppa for Litteraturhus i Trondheim:

Guri Sørungård Botheim, avdelingsleder Norsk Forfattersentrum Midt-Norge

IKØ: -Hvordan ser du for deg at et litteraturhus i Trondheim kan berike deg og ditt miljø?

GSB: -Vi treng eit litteraturhus i Trondheim fordi vi manglar veileigna lokale for litterære arrangement og ein formell og uformell samlingstad på kveldstid. Midt-Norge har mange forfattarar og eit stort, litteraturinteressert publikum. Vi trur at eit litteraturhus vil føre saman og inspirere dei litterære miljøa. Dersom Trondheim skal bemerke seg som litteraturby og kulturby, så treng vi eit litteraturhus.

IKØ: -Hvilke verdier tar du med deg inn i etableringen og driften av et litteraturhus?

GSB: -Det er verdier som går på kunstnarisk utfolding og det frie ordet. Og at forfattarar skal ha lønn for oppdrag.

IKØ: -Hvordan mener du ressurser fra ditt miljø kan skape ny verdi i samspill med de andre aktørene i prosjektet?

GSB: -Vi ynskjer at administrasjonen skal stå for ei sjølvstendig og offensiv programleggjing basert på kvalitative kriterium der forfattarar bli invitert på bakgrunn av litterær kvalitet, evne til formidling og aktuelle tematikkar. [...] Det vi tilbyr eller arbeider med vil vera det same som før, men i Litteraturhuset vil Forfattersentrum og forfattarane ha større moglegheit til å synleggjera aktiviteten vår. Litteraturhuset i Trondheim vil kunne bli ein stor oppdragsgjevar for norske forfattarar.

IKØ: -Hvilken rolle tror du litteraturhuset vil spille for Trondheims innbyggere og besøkende?

GSB: -Med eit litteraturhus i Trondheim blir byen ein betre stad å bu. [...] Vi trur at Litteraturhuset kan bidra til at fleire studentar "tek i bruk" byen og får lyst til å busetja seg her. Litteraturhuset vil gjera byen meir attraktiv for tilflyttarar, spesielt forfattarar, litteraturinteresserte og kulturinteresserte generelt. [...] Litteraturhuset vil representere eit fysisk lokale og ein motiverande faktor for mange institusjonar til å

kunne synleggjera aktiviteten sin. Det er nærliggjande å tenkje på alle forskarane på NTNU som skriv mykje spennande faglitteratur som kan synast fram for publikum utanfor academia – når forholda ligg til rette for det. Å ha eit Litteraturhus set store krav til kompetansen hjå dei tilsette. Litteraturhuset vil føre til ei kompetanseheving i Trondheim innan litteraturformidling, som er positivt for offentlege institusjonar i området og ikkje minst for byen sin sjølvfølelse.

IKØ: -Hvilke utfordringer er størst i opprettelsen av litteraturhus i Trondheim?

GSB: -Den største utfordringa er å få på plass økonomien.

IKØ: -Hvilke kvaliteter anser du som essensielle for et litteraturhus?

GSB: -Det er viktig at huset har ei triveleg atmosfære. Her har kafeen ein viktig funksjon. [...] Det må vera eit intimt og godt lokale for litteraturformidling, som er fleksibelt, slik at det kan passe til arrangement med både 20 personar og 100 personar. [...] Det er òg viktig med kontorlokale og leigetakarar som gjev liv til huset også utanom arrangement.

IKØ: -Hvilke kvaliteter anser du som essensielle for et folkebibliotek?

GSB: -Utlån av bøker og informasjon om bøker.

IKØ: -Hvilke tanker gjør du deg angående litteraturhusets rolle i forhold til folkebiblioteket?

GSB: -Litteraturhusa har ei anna rolle enn folkebiblioteka. I Trondheim bør det vera rom for baa delane. Litteraturhuset er ikkje ein konkurrent til folkebiblioteket. Det beror på ei mistforståing å påstå det. [...] Poenget er at Litteraturhuset i Trondheim vil kunne samarbeide med folkebibliotek i heile landsdelen. Det blir for snevert å henge seg opp i ein slags påstått konkurransesituasjon som folkebiblioteket i Trondheim har prøvd å få i stand.

IKØ: -Hvorfor er det viktig at Litteraturhuset har sitt eget hus?

GSB: -Det gjer konseptet meir synleg og kommuniserbart. Om vi ikkje hadde vore så heldige å få presentert Huitfeldtgården som aktuelt lokale, ville vi vurdert ulike formar for samlokalisering.

IKØ: -Har du tanker rundt motstanden forprosjektet har møtt?

GSB: -Nye konsept møter ofte motstand. Det er ikkje så mange i Trondheim som kjenner litteraturhuskonseptet frå før. Det var òg uheldig at det gjekk partipolitikk i saka, det gjorde at politikarar hadde bestemt seg av heilt andre grunnar enn søknaden og sjølvve prosjektet. Andre har brukt saka til andre (for meg delvis uforståelege) agendaer og det har vore uheldig for oss.

IKØ: -Tror du økonomisk støtte fra ulike hold (f.eks. kommune, næringsliv, privatpersoner, utleieinntekter) kan påvirke Litteraturhusets rolle som selvstendig aktør?

GSB: -Det kan det. Men det er viktig at ein står kunstnarisk og kritisk fritt – det har som regel sponsorar respekt for. Dette er eit viktig punkt ved inngåing av avtaler.

IKØ: -Hvordan ser du litteraturhuset i Trondheim i forhold til tradisjonen med LiteraturHaus i Tyskland?

GSB: -Litteraturhuset i Trondheim bør inngå i denne historiske tradisjonen og hente inspirasjon frå den.

Botheim oppsummerer forfatternes opprinnelige ønske; *møtestedet* for litteraturen og de skrivende. Merkelappen «litteraturby» peker samtidig på politikernes uttalte mål om å profilere Trondheims kulturimage, og kan også appellere til bystolthet og «selvfølelse» hos innbyggerne. Ritorikken tenderer slik mot reklametekst rettet mot et større publikum enn forfatterne. Jeg merker meg at hun skriver «trenger» to ganger, et grep som viser at Botheim ivrer etter å fastslå prosjektets betydning. Hun synes å svare på hvorfor er et litteraturhus viktig for byen, ikke «deg og ditt miljø» slik spørsmålet er formulert, før hun lister opp hva som er viktig for henne og Forfattersentrum. Botheim nevner kontorlokale med langsiktig leieforhold, utvidet miljø med felles interesser, fast lokale for arrangement, og møteplass for litteraturinteresserte. Listen samsvarer med den opprinnelige modellen for tyske litteraturhus: Literary Colloquium Berlin bygde på initiativ fra forfatterne, og fungerte i hovedsak som møtested for arbeid og inspirasjon.

Forfattersentrum framstår som en interesseorganisasjon som vil forfatternes beste, og Botheims argument underbygger deres fokus på forfatternes arbeidsforhold. Et litteraturhus kan bidra til å rette fokus på og heve status for forfatteryrket. Botheim setter også det frie ordet som sentral verdi. Dette kan tolkes som ytringsfrihet, kunstnerisk frihet eller demokratisk frihet til samfunnsdebatt. Jeg merker meg at hun ikke nevner debatt i løpet av intervjuet, og tolker hennes interesse i prosjektet som hovedsakelig basert på skjønnlitteraturens verdier og muligheter i et litteraturhus. Botheim fortsetter å liste opp håp for hvordan litteraturhuset kan gagne forfatterne, før hun kommer til forfatternes verdiinnskudd i prosjektet. Det hun mener forfatterne vil bidra med i samarbeidet, er det samme som hun og Forfattersentrum jobber med i det daglige, men i større skala. Botheims framheving av mangfold og *kvalitative* kriterier er en ressurs som kan forme Litteraturhuset, da kvalitet på litteratur, lokale og teknisk utstyr er viktig for henne.

Botheim mener et litteraturhus vil være gunstig spesielt for studenter og tilflyttere, som igjen vil være positivt for byen. Hun mener også at det faglitterære miljøet vil ha utbytte av et litteraturhus, hvor de kan delta i bybildet og bidra med sine ressurser. Med dette bygger Botheim en bro mellom fag- og skjønnlitteratur, til felles beste, da et samlet litteraturmiljø står sterkere.

Videre leser jeg av forfatterens svar at et litteraturhus vil kunne styrke offentlige instanser som folkebiblioteket. «Kompetanseheving» tilsier at aktører innen litteraturfeltet blir nødt til å holde tritt med litteraturhusets standarder. Jeg ser at samarbeid mellom aktørene vil kunne utelukke konkurranseaspektet bibliotekmiljøet forespeiler. Adresseavisens dekning av saken har vært innom mange aspekt, men særlig lokalisering, finansiering og en påstått konkurranse med biblioteket har vært sentralt. Botheim mener finansiering er styringsgruppas fokusområde.

Botheim svarer svært konkret på hva hun mener er essensielt ved litteraturhuset, og synes å beskrive Huitfeldtgården. Forfatterne tilknyttet Forfattersentrum og Forfatterlaget har mulighet til skriveopphold i Berlin, og kan ha tatt inspirasjonen sin direkte herfra da de skisserte litteraturhusplanene. Hun nevner åpningstid både dag og kveld og en rimelig kafe: Begge er forhold som vil skape atmosfære og grunnlag for å bli et fast samlingssted. Hun ønsker et fleksibelt lokale med god teknisk standard på litteraturarrangementene. Ved intervjuetidspunktet råder uenighet om litteraturhusets lokalisering. Befaringer i Huitfeldtgården og Gamle Rådhus av styringsgruppa og Rådsmannen ble tolket ulikt av de ulike aktørene i prosjektet, basert på arkitektoniske, logistiske og tekniske vurderinger. Botheim er opptatt av kvaliteten på live litteraturformidling, og vurderer lokaliteten deretter. Hun er også klar på at styringsgruppa ikke vil inngå kompromiss om programfrihet.

Forfatteren svarer utfyllende på de fleste spørsmålene, men er svært ordknapp om bibliotekets kvaliteter. Det kan være at hun også ser bibliotekets funksjon som formidler, men utlån og informasjon om den fysiske boka er etter hennes mening bibliotekets hovedoppgaver. Slik skiller hun skarpt mellom bibliotek og litteraturhus, hvor kjernefunksjonen er arrangement. Kontrasten til de lengre svarene kan tyde på at Botheim ikke viet like mye tid til dette spørsmålet, da hun ikke prioriterer bibliotekets interesser i like stor grad som forfatternes. I følge Botheim er det klart at det er biblioteket som har introdusert konkurranseaspektet i den pågående debatten. Misforståelsen hun sikter til er antakelig uenigheten om hva et litteraturhus er, og hvordan det eventuelt vil få konsekvenser for biblioteket. Jeg vil også påstå at det har oppstått misforståelser og uenighet om hva et bibliotek er. Eksempelvis strider Botheims syn på biblioteket mot bibliotekets selvforståelse og deres brukeres forståelse av biblioteket.

Botheim siterer styringsgruppas søknad til fylket, som viser til utkastet om ny biblioteklov. Lovendringen tolkes nærmest som en belastning for bibliotekene, som vil trenge samarbeidspartnere for å oppfylle de nye kravene. Teksten vektlegger hvordan litteraturhuset kan styrke bibliotek i hele regionen. Prosjektet Litteraturhus Nord-Trøndelag har hatt dette som eksistensgrunnlag og hovedoppgave; å gjøre det enklere og billigere for bibliotek å øke den aktive formidlingen, med stor suksess i følge dem selv. Prosjektet antyder at bibliotekene kan

heve litteraturtilbudet uten hjelp fra litteraturhusene. Jeg mener likevel Botheim har rett i at biblioteket vil ha utbytte av litteraturhusets kompetanse – at et litteraturhus vil bidra til en profesjonalisering av litteraturformidlinga. Styringsgruppa ser til Oslo som eksempel når de beskriver hvordan institusjonenes utadrettede virksomhet kan skape flere og bedre besøkte arrangement, et «løft til alles beste.» Dette skjer på tross av at litteraturhuset ikke samarbeider med bibliotekene i Oslo. De samarbeidet dog i utgangspunktet, men Deichmanske trakk seg for å konsentrere seg om egne arrangement. (Næss 2012) Trondheims størrelse gjør at suksess forutsetter et nært samarbeid mellom de to institusjonene, i følge styringsgruppa.

Forfatteren poengterer hvor tilfeldig det var at styringsgruppa fikk tilbudet om Huitfeldtgården. Dette viser også at debatten kunne utviklet seg annerledes om styringsgruppa hadde utredet et annet lokale for litteraturhuset, eksempelvis et lokale i samsvar med kommunens arealeffektive kulturarenaplan. Huitfeldtgården pekte seg tidlig ut som egnet lokale for et fullskala litteraturhus, noe forfatterne har fått kritikk for å fokusere på i debatten. Jeg mener det er forståelig at styringsgruppa og forfatterne argumenterer for det de mener er det beste alternativet, heller enn å se på kompromiss og midlertidige løsninger.

Litteraturhus er et nytt konsept i Norge sammenlignet med andre kulturinstitusjoner. Forfatterne og styringsgruppa har i flere innlegg i debatten ønsket å presisere hva et litteraturhus innebærer. Samtidig har andre debattanter argumentert for ulike forståelser av hva et litteraturhus er og hvordan det bør være i Trondheim. Uenigheten rundt konseptet har ført til flere misforståelser og sidespor i debatten. Kommunepolitikerne har påvirket debatten og etableringsprosessen, og debatten har tidvis vært preget av deres kommentarer om hverandres politikk, som Botheim skriver. Men det er uklart hvilke andre agendaer hun sikter til. Jeg antar det kan være Adresseavisens planlagte mediehus, men sannsynligvis bibliotekmiljøets holdning i saken. Det var uheldig for litteraturhusentusiastene at Berit Skillingsaas Nygård framsatte litteraturhuset som «elitehus» for de få i Adresseavisen, da dette synspunktet ble stående i debatten. Det kan også ha vært opprørende for styringsgruppa at bibliotekrepresentantene trakk seg så plutselig i prosessen. Årsaken til at deres utgang kan ha vært uklar for Botheim, som for Fredrik Skagen, og mangel på kommunikasjon kan ha vært under mistro om agendaer. Samtidig ser jeg at biblioteksjefens forsvar av bibliotekets interesser i saken kan tolkes i retning av en bredere agenda om å styrke bibliotekets posisjon i byen.

Representant for Trondheim Folkebibliotek: Berit Skillingsaas Nygård, biblioteksjef

Nygård har hatt en noe turbulent rolle i litteraturhusprosjektet og den tilhørende debatten. Hun viste tidlig interesse, og var aktiv og engasjert i initieringen av prosjektet. Deretter trakk hun seg fra sitt verv som leder av styringgruppa for Litteraturhuset i Trondheim grunnet interessekonflikt, da styringgruppa bestemte seg for å søke om kommunale midler. Som representant for kun bibliotekmiljøet i etterkant av utgangen, har hun både argumentert for samlokalisering i biblioteket og uttrykt tvil om Trondheims kapasitet til å romme begge institusjoner. Jeg mottok svarene hennes etter Bystyremøtet 6. desember, da politikerne nok en gang unnlot å forplikte seg til litteraturhusets lokalisering i Huitfeldtgården. Likevel velger Nygård å eksplisitt definere mine spørsmål om «et litteraturhus» til å bety Huitfeldtgården.

IKØ: -Hvordan ser du for deg at et litteraturhus i Trondheim kan berike deg og ditt miljø?

BSN: -Alle typer litterære arrangement og litterær aktivitet vil berike biblioteket. Et litteraturhus med sine ulike arrangementer vil gi byens befolkning flere litterære opplevelser og som igjen fører til økt utlån hos oss. En "konkurrent" vil kanskje også gjøre våre arrangement bedre, ved at vi kan dele og lære av hverandre hvordan de ulike arrangementene blir best mulig.

IKØ: -Hvilke verdier tar du med deg inn i etableringen og driften av et litteraturhus?

BSN: -Bibliotekets mål om tilbud for alle, denne verdien ville jeg tatt med meg inn i etableringen av et litteraturhus. Dessverre viser det seg at Litteraturhuset i Oslo ikke har klart å bli allemannseie.

IKØ: -Hvordan mener du ressurser fra ditt miljø kan skape ny verdi i samspill med de andre aktørene i prosjektet?

BSN: -Trondheim folkebibliotek har 60 ansatte med meget høy kompetanse på litteratur, denne kompetansen vil ikke kunne utnyttes i samme grad når litteraturhuset blir etablert utenfor bibliotekets lokaler. Nærhet til bøkene er også et annet pre for å etablere et litteraturhus i eller i nærheten av biblioteket.

IKØ: -Hvilken rolle tror du litteraturhuset vil spille for Trondheims innbyggere og besøkende?

BSN: -En ny arena hvor litteraturen kan møte menneskene er veldig positivt. Et litteraturhus vil gi en større bredde i tilbudene.

IKØ: -Hvilke utfordringer er størst i opprettelsen av litteraturhus i Trondheim?

BSN: -Økonomi og muligens vil det bli en utfordring med å få nok publikum.

IKØ: -Hvilke kvaliteter anser du som essensielle for et litteraturhus?

BSN: -Litteraturhuset i Oslo er fullt ut privat finansiert og er dermed et fritt og uavhengig litteraturhus. Ønskes et litteraturhus som har denne rollen, kan offentlige midler brukes i en oppstart, men den daglige driften må finansieres på andre måter. Ellers vil høy kvalitet på arrangementene også være essensielt.

IKØ: -Hvilke kvaliteter anser du som essensielle for et folkebibliotek?

BSN: -Biblioteket er en del av den offentlige sfære for debatt og utveksling av ideer, og en arena hvor man kan leve ut felles interesser og felles engasjement og hvor en kan bryne og utveksle tanker og ideer med de som er ulike en selv. [...] Biblioteket er grunnmuren i et demokratisk samfunn og en viktig sosialt utjevne faktor når det gjelder bl.a. ulikhetene i sosial, kulturell og digital kapital.

IKØ: -Hvilke tanker gjør du deg angående litteraturhusets rolle i forhold til folkebiblioteket?

BSN: -Bibliotekenes rolle i forhold til formidling har endret seg de senere årene, først med Stortingsmelding 23 (2008-2009) og nå med forslag til ny formålsparagraf, som er oppsiktsvekkende konkret. [...] Litteraturhuset i Trondheim har i sin utredning om Huitfeldtgården også avsatt noe areal (31 m2) til forfatterne, og vil derfor få en litt annen rolle enn den folkebiblioteket har med det å etablere et fellesskap for forfatterne. Biblioteket huser i dag kun fribyforfattere.

IKØ: -Hvorfor er det viktig at Litteraturhuset har sitt eget hus?

BSN: -Dersom et litteraturhus skal være fritt og uavhengig er dette lettere dersom de har et eget hus.

IKØ: -Har du tanker rundt motstanden forprosjektet har møtt?

BSN: -Jeg tror det er viktig å fastslå at tanken om å få etablert et litteraturhus er et ønske fra de fleste som har vært engasjert i saken, men det har vært ulike synspunkt på hvordan et litteraturhus bør etableres i Trondheim. Forprosjektet hadde kun e[tt]t forslag til løsning, og møtte derfor motstand. [...] Kanskje ligger årsaken til at styringsgruppa kun la fram et forslag at enkelte politikere har uttalt seg slik at styringsgruppa/prosjektleder fikk klar forståelse av at det politisk var ”enkelt” med store kommunale/fylkeskommunale bidrag til et eget hus. Disse politikerne hadde ikke forankret sine uttalelser i et flertall av byens kommunepolitikere.

IKØ: -Tror du økonomisk støtte fra ulike hold (f.eks. kommune, næringsliv, privatpersoner, utleieinntekter) kan påvirke Litteraturhusets rolle som selvstendig aktør?

BSN: -Ja, det tror jeg. En stor økonomisk bidragsyter vil kunne sette begrensninger.

IKØ: -Hvordan ser du litteraturhuset i Trondheim i forhold til tradisjonen med LiteraturHaus i Tyskland?

BSN: -I Tyskland ble de første litteraturhusene dannet, så vidt meg bekjent, som en motkultur. I dag har alle de store byene i Tyskland sine litteraturhus, innholdet er noe ulikt fra sted til sted. Men fellesnevneren er nok litterære arrangement og kurs/konferanser for forfattere. Litteraturhusets frie posisjon går både på at de har egne lokaler, men også at det er finansiert fra ulike kilder.

Den noe pertentlige måten Nygård formulerer seg på, skiller seg fra Botheims engasjerte og ivrige stil. Nygård tegner en uklar grense mellom samspill og konkurranse. Hun ser at litteraturhuset kan få positive følger for byen og biblioteket. Samtidig er hennes valg av ordet «konkurrent» i hermetegn beskrivende for bibliotekets tvetydige syn på litteraturhuset som både utfordrende og spennende. Nygård så det også nødvendig å presisere «ditt miljø» til å bety Trondheim folkebibliotek, da dette er hennes hovedsete i litteraturhussaken. Der Botheim bruker Litteraturhuset i Oslo som et godt eksempel på fruktbar sameksistens mellom litteraturhus og bibliotek, trekker Nygård det inn som eksempel på at litteraturhuset kan ekskludere enkelte brukergrupper, da Oslos litteraturhus har blitt kritisert for å være et hus for kultureliten. Bruken av preteritum i «denne verdien ville jeg tatt med meg», kan tolkes som at hun ser det som en umulighet å bidra i etableringen av et litteraturhus på grunn av dets potensielt elitistiske profil, eller at hun kun sikter til at hun ikke lenger sitter i styringsgruppa.

Prosjektbeskrivelsen for Litteraturhuset i Trondheim skisserer naturlig samarbeid mellom biblioteket og et litteraturhus i Huitfeldtgården. Nygård med på å utarbeide den, men hennes synspunkt virker å ha endret seg etter utgangen fra styringsgruppa. Hun har argumentert både for og imot samlokalisering i debatten. Ved intervjuetidspunktet har hun skiftet fokus fra fordelene med samarbeid, til hva biblioteket klarer på egenhånd. Det er ingen tvil om bibliotekarenes kompetanse på litteratur som ressurs for biblioteket og dets brukere. Bibliotekets 60 ansatte har imidlertid sine faste arbeidsoppgaver, hvorav én har ansvar for arrangement. For å kunne tilby flere og bedre arrangement i byen trengs mer kompetanse og økonomiske midler uansett hvilken institusjon som tilbyr dem. Jeg ser hennes poeng om verdien i nærhet mellom lokalene, men følger ikke resonnetet om fordelene med samlokalisering, da teamarbeid mellom to hus i samme kvartal med ulike åpningstider virker vel så fruktbart. Likefullt er nærhet til bøker man kan *låne*, til forskjell fra *kjøpe* i litteraturhusets skisserte bokhandel viktig.

Møter mellom litteratur og mennesker skjer på biblioteket, men vil særlig prioriteres i litteraturhuset. Nygårds poeng om større bredde i kulturtilbudet i byen antyder at biblioteket også ønsker å tilby et bredt program, men må operere innen visse rammer. Jeg merker meg at biblioteksjefen svarer svært kort og generelt på spørsmålene som kun omhandler litteraturhuset.

Hun virker positiv til litteraturhusets kvaliteter, men må beskytte bibliotekets interesser.

Biblioteksjefen svarer i likhet med Botheim at økonomien er en stor utfordring for styringsgruppa. Hva biblioteksjefen mener er grunnen til at litteraturhuset kan komme til å slite med å trekke folk, kan komme av erfaring med at det er vanskelig å trekke folk til arrangement på biblioteket. Det kan også peke på at litteraturhuset må operere med inngangspenger for å finansiere sin modell. Av debatten tolker jeg det imidlertid slik at litteraturhuset kan engasjere og tiltrekke et nytt og større publikum, som ikke nødvendigvis frekventerer biblioteket. Jeg reagerer på at Nygård trekker fram kommunal finansiering i spørsmålet om litteraturhusets essensielle kvaliteter. Hun har talt varmt for litteraturhusets kvaliteter ved tidligere anledninger, og jeg tolker at svaret hennes er svært preget av den pågående debatten om styringsgruppas søknader om kommunale midler.

Biblioteksjefens syn på folkebiblioteket skiller seg markant fra Botheims. Svaret virker nesten som klippet fra en programerklæring, og står i kontrast til forståelsen av biblioteket som arena kun for utlån og informasjon om bøker. Nygårds beskrivelse av biblioteket er velkjent for bibliotekmiljøet og dets aktive brukere, men kan være ukjent for utenforstående. Hun vektlegger tilgang på litteratur, informasjon og kunnskap til alle, og beskriver det fysiske biblioteket som en attraktiv møteplass, men nevner ikke arrangement. Nygård framholder bibliotekets sentrale posisjon for landets utvikling, men ser samtidig at litteraturhuset kan forsterke de demokratiske verdiene biblioteket er tuftet på. Det er ingen tvil om at biblioteket har vært og er en verdifull ressurs, men jeg mener at de likevel ikke har monopol på litteratur, - arrangement eller debatt.

Nygård presiserer at bibliotekets formidlingsbegrep har blitt utvidet først de siste årene, og gjør sympatisk nok ikke noe forsøk på å «tilrane seg» litteraturhuskonseptet, slik noen av hennes kolleger har gjort i debatten. Biblioteksjefen svarer her på hva hun anser som essensielt for litteraturhuset: dets betydning og tilbud for forfatterne. Utredningen av samlokalisering i biblioteket innebar også arbeidsrom for forfattere, og fribyforfatterordningen har en viss relevans for forfattermiljøet. Likevel leser jeg av Nygårds svar at litteraturhusets betydning for forfattermiljøet skiller det fra biblioteket i så stor grad at det legitimerer eksistensgrunnlaget for begge institusjoner.

Nygårds syn på et uavhengig litteraturhus, tolker jeg som et litteraturhus i Huitfeldtgården versus samlokalisering med biblioteket. Det er imidlertid uklart hva hun legger i frihetsbegrepet, da jeg ser det kan bety frihet både fra kommersielle og kommunale krefter. At forprosjektet tidlig konsentrerte seg om ett lokale for etablering er et godt poeng, noe Botheim kommenterer fra en annen synsvinkel. Motstanden dette ene forslaget møtte, forklarer Nygård med ulike forventninger og forståelse av prosjektet, men også med intern dynamikk i kommunikasjonen

mellom styringsgruppa og enkelte politikere. Denne informasjonen har ikke nådd mediedebatten. Nygård kritiserer også Rådmannens utidige innblanding i prosjektet, og belyser dermed at debatten i stor grad ble preget av mangelfull kommunikasjon: En tettere dialog og åpnere kort mellom kommunen og styringsgruppa kunne gjort prosessen smidigere og raskere. Hun legger også fram bibliotekets «nye rolle» som interessant men utfordrende for politikere, og mener denne problemstillingen ikke ble godt nok belyst i kommunens saksframlegg, men var tydelig i fylkeskommunens.⁵⁰ Hvordan biblioteksjefen mener politikere behandler bibliotekets nye rolle er uklart, men hun synes å poengtere at lovendringen krever handling i bibliotekets favør fra politikernes side. Her ser jeg, i likhet med Botheim, at bibliotekets nye rolle er en grunn til å samarbeide med litteraturhuset, da det kan innebære kostnadseffektive løsninger.

Nygård virker å ha satt seg inn i hva et litteraturhus er eller kan være, i og med at hun nevner at konseptet har lokale varianter. Hun virker med det mer informert enn andre debattanter som sammenligner de to institusjonene. At biblioteksjefen likevel argumenterer for et litteraturhus under samme tak som biblioteket, synes derfor å bero hovedsakelig på økonomiske forhold.

Begge intervjuobjekt svarer engasjert og varmt om institusjonen som er deres hjerte nærmest. Biblioteksjefen peker også på verdier i et litteraturhus. Da litteraturhuset framstår som en kampsak for Botheim, virker hun å ha gjort seg mest flid med svarene, mens Nygård først viser engasjement i spørsmålene om folkebiblioteket. Det går fram at begge vil forbedre kulturtilbudet i byen, men det er uklart om det vil skje gjennom samarbeid eller konkurranse. Der en noe skeptisk Botheim peker på skjulte agender, mener Nygård at de fleste i debatten er *for* litteraturhus, men at de er uenige om *hvordan*, og framstår som skuffet over den negative utviklingen i saken.

Jeg anser aktørenes ulike forventninger og forståelse av prosjektet som grunnleggende for sakens og debattens utvikling. Gjennom intervjuene har jeg fått et mer nyansert innblikk i disse to aktørenes synspunkt, og ser at de begge brenner for litteraturen selv om de taler på vegne av ulike miljøer. Jeg tolker biblioteksjefens holdning som forsonende og konstruktiv, men at hun samtidig er farget av kommunale rammer. Hennes utstrakte hånd til forfattermiljøet gjennom samlokalisering ikke faller i god jord hos Botheim, som ser dette alternativet som en umulig løsning. Mens forfatterne nærmest rosebilder litteraturhuskonseptet i den lokale debatten, gir Botheim et mer nøkternt og realistisk bilde av litteraturhuset i dette intervjuet. Med grunnlag i intervjuene mine, vil jeg derfor påstå at intervjuobjektene nyanserte synspunkter med fordel kunne funnet veien til den offentlige debatten.

⁵⁰ Jeg antar Nygård refererer til sakspapirer fra Trondheim kommune (2012b)

9. Sammenfattende analyse av litteraturhusdebatten i Adresseavisen

Idéen om et litteraturhus i Trondheim startet hos forfatterne og med forfatterne. De fremmet ønsket om et eget møtested, etter å ha gått lenge uten samme muligheter som andre utøvende kunstnere i byen. Forfatterne kunne ha begrenset seg til å kun realisere et møtested, men deres visjon var «fullskala litteraturhus» med bokhandel og kafé. De så til det nyopprettede litteraturhuset i Oslo, og ønsket en regional variant. Et fullskala litteraturhus inviterer til og forutsetter samarbeid mellom og kapitalinnskudd fra ulike aktører. Deres verdier og forventninger former litteraturhusprosjektet og har farget debatten rundt etablering av Litteraturhuset i Trondheim. Aktørenes innskudd i prosjektet synes å speile hva de ønsker i utbytte, for eget miljø og for Trondheim, og har formet deres argumentasjon. De inntok ulike roller i debatten, offensive som defensive, for å kjempe for noe nytt eller beskytte noe eksisterende. Litteraturhusprosjektet pågår fremdeles høsten 2013.

Litteraturhussaken har engasjert aktører også utenfor litteraturmiljøet. Politikere, journalister, næringsdrivende og kunstnere har fulgt saken med interesse, sammen med forfattere, akademikere og bibliotekarer. Litteraturhusdebatten i Adresseavisen kan sies å være uvanlig lang og fyldig for en kulturdebat å regne, da en «liten» sak skapte store konfrontasjoner (Skjøtskift 2012), og kulturpolitikk som regel prioriteres lavt i norske aviser. (Lund 2005) Kulturjournalistikk blomstrer dog opp rundt lovforslag og stridsspørsmål, som i denne saken. Debatten omhandlet og oppfordret opprinnelig til samarbeid, men flere nøkkeltema vokste fram og skapte både konflikt og allianser, sidespor og nyansering i saken. Aviser som dekket saken fikk også en aktiv rolle i debatten.

Adresseavisen var tidlig ute med to lederartikler som viste engasjement og støtte til litteraturhusprosjektet i 2011. Aviser fikk en nøkkelrolle i debatten og bidro til dynamikken i saken. Jeg ser trekk av kampanjejournalistikk da redaksjonen som helhet synes å ha valgt side, og dekket saken med hyppige oppdateringer. Litteraturhussaken prydet forsiden på kulturdelen av Adresseavisen, og ble viet små notiser på forsiden da debatten raste som verst. Debatten besto av kulturartikler, reportasjer, emneorienterte intervju, leserbrev, debattinnlegg, kommentarer, lederartikler, kronikker og kjendisuttalelser. Aviser har mulighet til å gå i dybden og bidra til meningsytring i samfunnet. Adresseavisen laget portrett av biblioteksjef og prosjektleder for litteraturhuset og ga bakgrunnshistorier i tillegg til nyhetsstoffet. Over 15 av avisas journalister dekket saken, og det viste seg å være ulike holdninger i redaksjonen til tross for lederartiklens støtte. Journalistenes personlige synspunkt kom tidvis fram i valg av kilder, eksempelvis da

avisas dekning av saksbehandlingen i kommunale møter viet mest plass til litteraturhusentusiastenes reaksjoner. Enkelte journalister bidro til debattens konfliktpunkter: Trygve Lundemo hevdet litteraturhuset vil konkurrere med eksisterende aktører, Ole Jakob Hoel brukte begrepet «rødvinselite», og Gunnar Okstad oppsummerte debatten og prosjektet som åndssnobberi. Etter journalistenes ulike vinklinger, fungerte Stian Wallums lørdagskommentar samlende for avisas holdning i saken. Debattantene har imidlertid ikke kritisert avisas dekning, men konsekvent henvendt seg til de aktive partene i saken.

Underliggende i debatten var Adresseavisens planer om å skape et mediehus i sentrum. Lederartiklene vektla debattaspektet ved et litteraturhus, og jeg tolker det dithen at journalistene savner en arena for debatt i byen, men er uenige om hvordan den best kan realiseres. Debattbehovet kan dog møtes på andre måter, da debatt ikke nødvendigvis er en sentral del av et litteraturhus av tysk modell. Og jeg tror en litteraturhusmodell i Trondheim uten debattfunksjon ville ha gitt en annerledes debatt i Adresseavisen, da et rent visningsrom for litteratur har mindre relevans for journalistene.

Forfatterne var offensive og bidro med svært mange innlegg i debatten. I litterære leserinnlegg viste de personlig engasjement og ønsket å overtale om sin sak ved å vise til egen autoritet som kulturaktører og appellere til politikernes og lokalbefolkningens følelser: Kristin Ribe advarte med hva byen kunne miste, Idar Lind fristet med alt byen kunne få. Bakgrunnen for deres ønske om et litteraturhus synes å være todelt; forfatterne søker sammen, både for å finne kollegial og kreativ støtte i hverandre, og for å feire og spre litteraturen. De ser for seg *sitt eget* møtested, med positive ringvirkninger for forfatterne selv, litteraturen og Trondheim by. Det virker som ikke alle i debatten så kompleksiteten i forfatternes ønske, og dette kan forklare noe av konflikten som oppsto rundt forståelsen av forfatterne som eksklusiv elite. Forfatterne var raske til å forsvare seg, noe som er forståelig siden prosjektet er deres hjertebarn og konflikt representerte hindringer. Jeg ser også deres utfordring i å argumentere for et hus med immaterielle kvaliteter, hvor følelser, atmosfære, tilhørighet og identitet spiller inn. For forfatterne representerer litteraturhuset like mye abstrakte verdier som kulturelle og sosiale.

For å skape et godt møtested trengs engasjement, og forfatterne i Trondheim har engasjert seg for å samle miljøet et spesifikt sted, i et historisk praktbygg med «ytre og indre sjarm». (Skagen 2012) Ønsket om et selvstendig hus, synes å understreke de identitetsskapende kvalitetene Huitfeldtgården har for dannelsen av et *miljø*, jf. Oldenburgs tredjested. Forfattermiljøet reagerte kraftigst på samlokaliseringsforslaget og biblioteksjefens hastede

utgang fra styringsgruppa. Her forsøkte forfatterne å annektere begrepet «litteraturhus». De uttrykte et sterkt eierskap til grunnideen, og framstilte deres bruk av begrepet som «riktig». Jeg tolker deres iver med å definere begrepet «litteraturhus» som forhastet, da Tysklands litteraturhus finnes i mange former. I en opphetet debatt hvor det var mye som stod på spill for forfatterne, er det likevel forståelig med en offensiv tone i møte med aktører som ønsket å vri begrepet i retning av biblioteket.

Historisk kan jeg trekke linjer fra Trondheims forfattermiljø til miljøet rundt Literary Colloquium Berlin. Her samlet en gruppe forfattere seg rundt ønsket om et møtested for samarbeid og samtaler om litteratur, og litteraturhuset vokste fram på deres initiativ med støtte fra en samfunnsengasjert stiftelse. Den videre utviklingen av litteraturhus i Tyskland rettet seg deretter mer mot publikum, og innebærer samarbeid mellom flere parter og ulike økonomiske modeller. Litteraturhuset forfatterne ser for seg avhenger av engasjement og bidrag fra flere aktører. Et samarbeidsprosjekt har flere bein å stå på, men innebærer kompromiss, eksempelvis da aktører fra næringslivet kan utfordre balansen mellom kultur og kommersialitet. Modellen fra Litteraturhuset i Oslo kan sies å kompromisse litteraturen til fordel for debatt og populærkultur i større grad enn LiteraturHaus Berlin. Dette har Aslak Sira Myhre fått kritikk for, men huset hans er likefullt et litteraturhus.

Det er ikke så lett å sette fingeren på hva som er «riktig» definisjon av et litteraturhus, eller hvor langt en kan strekke konseptet før det blir noe annet, hvis man kun ser på den fysiske sammensetningen eller programinnholdet. Litteraturhusvariantene legitimeres av og finner styrke framfor alt i en uåndgripelig kjærlighet til og respekt for litteratur. Slik leser jeg forfatternes ønske om definisjonsmakt som et tegn på at de mener de er nærmest litteraturen, og at aktørene i debatten som ønsker å tolke begrepet annerledes, gjør det på feil grunnlag.

Forfatterne har både angrepet og framstått forsonende i debatten. Det virker i det hele som om konflikten kom overraskende på alle parter. Jeg tror kontroversen som oppsto rundt definisjonen av litteraturhus og bibliotek, samt forfatterne som yrkesgruppe, et stykke på vei kan forklares med debattantenes tidvis vage/spissede begrepsbruk. Eksempelvis ble Kristin Ribes definisjon av biblioteket som «stille sted» oppfattet som krass kritikk i bibliotekmiljøet, selv om Ribes intensjon med innlegget synes å ha vært en annen. For Guri Sørungård Botheim representerte sammenligningen av institusjonene et «snevert sidespor», og Ribes avvisende kommentar var kanskje ment som et punktum for temaet. På sin side virket Grethe Enlid å ville provosere med sitt elitebegrep, uten at jeg kan se at noe konstruktivt kom ut av det. Slik la debattantene opp til en upresis debatt hvor de ikke syntes å høre hverandres budskap. Jeg mener debatt og kontinuerlig selvrefleksjon i offentlige media er positivt, men subjektive beskrivelser

og famlende angrep synes å ha svekket framdriften i den lokale debatten.

Skjønnlitteratur er tradisjonelt regnet som høykultur. Dens sentrale plass i kulturen og den stadig økende mengden litteraturarrangement tatt i betraktning, har litteraturen manglet en passende scene. Tekst framføres på scener verden over i form av skuespill, opera og konserter. Nedstrippet litteratur med kun én avsender er ikke like synlig. Kulturhistorisk har forfattere holdt til i kafeer, hvor samtaler rundt mat og drikke har vært og er sentralt. Det litterære miljøet kan fremdeles sies å være tett tilknyttet kafékulturen, men for å vise litteratur til et bredere publikum, ønsker de større og bedre scener. Litteratur har lenge vært forbundet med personlige leseropplevelser, men har sin opprinnelse i muntlig tradisjon. Jeg ser at moderne arrangement med iscenesettelse av tekst kan gi både litteraturen og publikum utvidet verdi i form av sanse- og fellesopplevelser. Nært Walter Benjamins (1991) konsept om det opprinnelige kunstverkets «aura» og verdien i personlig opplevelse av denne, ser jeg hvordan litteratur i muntlig form kan komme nærmere både forfatter og publikum.

Listen over hva et litteraturhus kan bety for og gi forfatterne er lang. Litteraturhuset avhenger på sin side av forfatterne, hvis bidrag er primært av kulturell og symbolsk kapital. Et styrket forfattermiljø kan gi mer og bedre litteratur. Men også økonomisk kapital, da forfatterne som yrkesgruppe kan generere inntekter i form av skatt, billettsalg og leie, og et litteraturhus grunnlagt på litterært mangfold og kvalitet kan gi et løft for byen. Litteraturens verdi for lesere og samfunn ut over forfatternes egeninteresser er betydelig, og i et litteraturhus kan verdien øke i gjensidig synergi med verdier fra andre aktører. Jeg mener at et åpent og utadrettet hus har relevans for og mer å tilby byen enn en «forfatterklubb», både for et bredt publikum og potensielle sponsorer.

Bibliotekmiljøet tar også litteraturhussaken personlig, men på et annet grunnlag enn forfatterne. I utgangspunktet var litteraturhusprosjektet et samarbeid, med biblioteksjefen i førersetet. Hun bedyret at et litteraturhus ville være en berikelse for litteraturmiljøet i byen, og det tok over tre år av forprosjektperioden før konflikt oppsto. Hun viste tidlig interesse for et løft for litteraturformidlingen i byen, og hennes engasjerte rolle ga henne en viss kontroll over prosjektet. Samarbeid mellom de to institusjonene var ikke problematisk før prosjektgruppa ønsket å søke om kommunale midler, og bibliotekmiljøet ble bekymret for om den kommunale pengesekken og det litterære miljøet var store nok for alle. Berit Skillingsaas Nygårds argumenter om fordelene ved et selvstendig litteraturhus forble de samme, men med press fra kommunen vurderte hun muligheten for å realisere litteraturhuset i biblioteket. Da endret

retorikken seg noe, i at Nygård degraderte de unike kvalitetene ved litteraturhuset til generelle kvaliteter ved biblioteket, slik at det oppsto uklare linjer mellom dem. Permanent samlokalisering var dog mot biblioteksjefens ønske, og hun virket oppriktig skuffet over den negative utviklingen i prosjektet og debatten. Jeg mener det råder et «Tuppen og Lillemor»-kompleks mellom institusjonene, hvor kommunale økonomiske prioriteringer har en stor del av skylden for spliden.⁵¹

Bibliotekmiljøets defensive posisjon grunnet økonomiske spørsmål ble forsterket da Cathrine Stadsvik og Kristin Ribe definerte biblioteket som «stille» og «passivt». Med ett handlet debatten om bibliotekets legitimitet og innsikt i eget virke, og et større bibliotekmiljø så seg nødt til å forsvare det lokale biblioteket. Nasjonale bibliotekledere bidro med rene festtaler om bibliotekets viktige og lovpålagte funksjoner. Jeg ser at deres påstand om at biblioteket allerede er et litteraturhus, med samme innhold og brukere, berører en nasjonal debatt internt i bibliotekmiljøet. En utbredt holdning er at «litteraturhusbølgen» skyldes at bibliotekene ikke har vært offensive og profesjonelle nok i utviklingen med arrangement og *aktiv* formidling. Bibliotekloven anno 2013 forsterker funksjonene ved biblioteket som synes å overlape litteraturhusets, og kan derfor leses som et forsøk på å kontrollere utviklingen av begge institusjoner i bibliotekets favør. Jeg ser også hvordan bibliotekmiljøet bruker den utvidete loven til å legitimere egen eksistens, da den nasjonale debatten rører ved usikkerheten rundt bibliotekets framtid. Debatten gir biblioteket muligheten til å profilere kompleksiteten i eget virke, i en samtid hvor flere ser biblioteket som et selvfølgelig velferdsgode eller som en avlegges utlånsstasjon. Biblioteket er en gammel institusjon, men det er ulike oppfatninger om hva det er og bør være. Det har flere berøringspunkter med litteraturhuset, men ikke samme identitet eller historie. Biblioteket har gradvis utvidet sine vegger mens litteraturhuset spesialiserer seg. På nasjonalt nivå benytter bibliotekmiljøet muligheten og belyser folkebibliotekets utfordringer og ambisjoner. Dessverre er den lokale debatten uten samme dybde, da bibliotekrepresentantene i hovedsak vektlegger bibliotekets ønske om å favne bredt. Dette skaper en skjevhet i sammenligningsgrunnlaget mellom institusjonene. Samtidig ser jeg at folkebibliotekets framtrede posisjon i Norge gjør sammenligningen med litteraturhuset gjeldende i større grad her enn i Tyskland.

Videre oppsto uenighet med grunnlag i folkelighet og elite. Nygård introduserte distinksjonen da hun beskrev biblioteket som «folkelig», sammenlignet med den «skumle» Huitfeldtgården. Her gjør bibliotekets gratisprinsipp og historikk som folkeopplyser seg gjeldende: Dette er verdiene biblioteksjefen ville ta med seg i en samlokalisering. Jeg tolker

⁵¹ Etter juni 2012 finnes kun artikler der Engeness og Nygård uttaler seg hver for seg. Før biblioteksjefens utgang fra styringsgruppa benyttet Engeness kontorer i biblioteket, deretter bruker hun kontor tilknyttet Incita AS.

dermed bibliotekets forespeilede innskudd i litteraturhuset som både kulturell og sosial kapital. Den kommunale profilen er imidlertid ikke forenelig med forfatterens forestilling om et tilholdssted for et engasjert miljø. Underliggende i debatten leser jeg derfor en felles forståelse av samlokalisering som lite tilfredsstillende løsning for alle, unntatt sparsommelige politikere.

For kommunen er litteraturhusprosjektet en sak for byen, ikke for politikerne personlig, med unntak av Kjetil Utne (H) og Erling Moe (V) som deltok ivrig i debatten. Den gjennomgående holdningen fra politikerne i Trondheim er at et litteraturhus er et bra tiltak, men at kommunen må være forsiktig med pengene. Politikernes holdninger bygger i stor grad på deres partipolitikk. Næringspartiet Høyre ser for seg at et litteraturhus kan gi verdi og status for byen i tråd med Dorte Skot-Hansens teorier om byutvikling. Arbeiderpartiet med Ordfører, Rådmann og Kommunaldirektør i spissen, vektla økonomisk trygghet, samarbeid og arealeffektive løsninger. Fremskrittspartiet inntok en klar opposisjonsrolle, hvor Grethe Enlid så et skille mellom folk flest og kultureliten. Utne appellerte til det logiske resonnementet og forsøkte å definere et endelig skille mellom bibliotek og litteraturhus. Jeg mener han mislyktes da han i hovedsak konsentrerte seg om beskrivelsen av litteraturhuset, og i stor grad så biblioteket som en vedtatt størrelse med allmenkjente funksjoner. Utne la vekt på debattfunksjonen et litteraturhus kan ha, og understreket dermed et behov blant politikerne om en debattarena, hvor opposisjon kan møte posisjon på nøytral grunn. Det kommunen kan bidra med i prosjektet, er derfor både økonomisk og kulturell kapital, hvor deres finansielle bidrag og interesse for debatt kan generere ytterligere økonomisk og kulturell vekst i landsdelen, til fordel også for politikerne. Deres støtte i saken vil ut over dette vise private aktører at de bør sponse prosjektet, og dermed generere direkte økonomisk verdi for litteraturhuset.

Koblingen til næringslivet er tydelig i litteraturhusprosjektet. Tilknytningen til kafé/restaurant og bokhandel gir unektelig et kommersielt uttrykk. Verken Koteng Eiendom eller restauranteier Roar Hildonen uttaler seg i debatten ut over to sitat fra Ivar Koteng. (Lie 2011c) Begge fikk derimot profilert sine merkevarer på «Førfesten», og intensjonsavtalene de har med styringsgruppa, viser deres tro på prosjektet. Cathrine Stadvik, leder av styringsgruppa, er næringslivets hovedrepresentant i arbeidet med litteraturhus. Hun uttaler seg om litteraturformidling som bransje, og mener formidlingskvalitet og kvaliteten som møtested legitimerer litteraturhuset. Med arrangement som kjerneområde vil det innta en sentral rolle i byens kulturliv, og dekke et behov jeg mener biblioteket ikke virker å være i stand til grunnet

kommunale rammer. På sin side trekker bibliotekets arrangement endel folk, men må øke egen kompetanse og utbedre scener og logistikk for å kunne utvide publikumsgruppen. Det lovfestede ansvaret for arrangement og debatt gjør at bibliotekarutdannelsen må tilpasses, samtidig som halvveisløsninger kan forekomme i bibliotekene i en omstillingsperiode. Dette gir litteraturhuset en klar fordel da det skal inneha arrangementskompetanse fra dag én.

Inngangspenger og prisnivå i kafé og restaurant tilknyttet litteraturhus har vært tema i den nasjonale debatten. Temaet nådde den lokale debatten da biblioteksjefen beskrev bibliotekkafeen som folkelig, i motsetning til Hildonens restaurant. Litteraturhusets økonomiske modell avhenger av kommersielle avtaler og kommunale midler. Likefullt er Forfattersentrums Botheim klar på at de ikke vil inngå kompromiss med verken kommune eller kommersielle sponsorer. Stadsvik framhever litteraturhuset som møtested, og jeg ser ulikheter mellom bibliotekets og litteraturhusets kvaliteter som møteplass basert på forholdet mellom kjøper og selger i tillegg til møter mellom lesende og skrivende. Litteraturhuset vil tilby mangfold og kvalitet til et mangfoldig publikum, men kvalitet har sin pris, og prislappen vil være utslagsgivende for publikumsgruppene det tiltrekker seg. Litteraturhuset må balansere kultur og kommersialitet, hvor litteraturens verdi får dobbel betydning. På sin side balanserer biblioteket mellom opplevelse og opplysning, hvor jeg mener dets oppdragende rolle former bibliotekets verdi som møtested. Det er forskjell på møter mellom publikum og litteratur i kommersiell og kommunal setting, med kvaliteter i begge sfærer. Dermed kan institusjonene bidra med ulike verdier og formidle et større mangfold av litteratur. Kontrasten til biblioteket er dog ikke stor, fordi biblioteket til tross for gratisprinsipp holder flere arrangement med inngangspenger. Videre merker jeg meg at styringsgruppa skisserer opprettelsen av en ikke-kommersiell stiftelse, som kan sikre balansen mellom kultur og kommers.

Næringslivet går inn i prosjektet med økonomisk kapital, og tror synergieffekt mellom samarbeidspartnerne vil gi dem god avkastning og PR. Sent i debatten meldte gründeren Ole Andreas Underland sin interesse i prosjektet. Jeg tolker hans forslag om samarbeid som et ønske om å bytte økonomisk og sosial kapital med kulturell kapital. I tysk sammenheng finnes eksempler på kommersielt initiativ og innblanding i litteraturhusmodeller. Videre ser jeg den økonomiske verdien Huitfeldtgården har i nyhetsverdi. I tillegg til kraften i engasjementet rundt prosjektet, hjelper det med et image som ny og spennende, til forskjell fra kjente størrelser som det kommunale biblioteket. Blanke ark og samarbeidende fargestifter taler for litteraturhuset.

Universitetsmiljøet tilknyttet NTNU har hatt en klar stemme i debatten. Dette til tross for

at debatten i grove trekk omhandlet skjønnlitteratur, selv om styringsgruppa forsikret om at sakprosa hører hjemme i litteraturhusmodellen deres. Akademikernes logosbaserte kronikker bidro med et større perspektiv på saken, og viste bakgrunnshistorie og årsakssammenhenger. Heidi Gilstad så samspillet utenfra, og definerte rammer for suksess ved å referere til Nils Arne Eggens «godfot-teori». Flere akademikere ytret sine meninger i universitetsmedia, og bidro med kronikker i Adresseavisen ved strategiske tidspunkt, for å vise NTNUs interesse i prosjektet. Sissel Furuseth, Frode Lerum Boasson og Anders Skare Malvik satte litteraturhuset i offentlighetshistorisk kontekst og ga uttrykk for hvor høyt de verdsatte litteraturhuskonseptet, Aksel Tjora ga en sosiologisk og arkitektonisk definisjon av litteraturhuset, og Siv Gøril Brandtzeg m.fl. forklarte Huitfeldtgårdens fortrinn framfor samlokalisering i biblioteket. For akademikerne representerer litteraturhuset et etterlengtet forum for synliggjøring av faglitteratur, i et fruktbart «grenseland». (Tjora 2012a) Med historisk kontekst utvidet de legitimiteten til et litteraturhus. Jeg ser at akademikerne regner litteratur som nøkkelen til menneskelig ytring og fri meningsutveksling. I dette lyset er konflikt om finansiering og lokalisering irrelevant. Jeg merker meg at selv om forfattermiljøet i hovedsak styrer debatten rundt skjønnlitteratur, er litteraturhusets debattfunksjon svært relevant for akademikerne, journalistene og politikerne.

Akademikerne synes å brenne inne med kunnskap på NTNU, og kjemper for en debattarena hvor de kan delta på lik linje med andre litteraturinteresserte. Interessen for debatt her til lands fikk en real oppsving med Litteraturhuset i Oslo. Trenden var allerede synlig i tenketanker, tankesmier og frokostmøter, og litteraturhuset kom nærmest som bestilt. (Hegtnun 2013) Koblingen med litteratur og kultur gjør debatt mer tilgjengelig fordi det skaper et rom mellom privat og offentlig sfære, noe som kan ha vært hva Fritt Ord og Sira Myhre siktet etter for å øke debattinteresse og -deltakelse. I en tid hvor nettdebatter er fulle av «ukultur» og «netthat», og NRK Ytring har satt debattkutyme på dagsordenen, ser akademikerne verdien av en fysisk debattarena hvor deltakerne kan se hverandre. I et litteraturhus må debattantene vise ansikt og ta ansvar for sine ytringer i et felles format. Det er dog ikke nok å si «kjør debatt!», som Odd Letnes poengterer for «litteraturhusbibliotekenes» vedkommende. (Letnes 2012) Rammene må inkludere kompetente arrangører og drevne debattanter. Akademikerne mener at mannen i gata må oppdras til debatt. Dette gjelder kanskje spesielt for Trondheim, hvor litteraturhuset nærmest må skape sitt publikum ved å lære konfliktsky trøndere å debattere. I en overgangsperiode kan akademikerne dermed tolkes noe belærende, på linje med formynderiske bibliotekarere. Universitetsmiljøet representerer likefullt en uunnværlig kulturell og sosial ressurs, for en arena som kan invitere og oppdra til debatt, og virke kompetansehevende for aktive samfunnsborgere i et demokrati. Deres genuine interesse for litteraturhusets kvaliteter for

fellesskapet innebærer og forutsetter gjensidig respekt mellom miljø, og anerkjennelse for de unike ressursene hvert miljø representerer. I et litteraturhus kan man løfte hverandre fram.

Biblioteket synes ikke å appellere til akademikerne som debattarena, grunnet logistikk og manglende eierskapsfølelse. Demokratiseringprosessen de siste 100 år i Norge har i stor grad funnet sted i folkebibliotekene. Men i det bibliotekene i økende grad har prioritert skjønnlitteratur og utadrettet virksomhet med grunnlag i underholdning, har bibliotekets status endret seg til et nærmest apolitisk sted. Bibliotekets rolle som samfunnsoppdrager synes å ha mistet noe av sin legitimitet. Folkebibliotekets tunge, kommunale image og estetikk gjør seg også gjeldende her. Jeg merker meg dog at landets nybygde folkebibliotek til en viss grad endrer dets estetiske rammer, lik Nye Deichmanske i Bjørvika, og det prisbelønnede Vennesla bibliotek. Universitetsmiljøet støtter et litteraturhus i Huitfeldtgården, og framhever på arkitektur som ramme for debatt og opplevelser. Tjora er spesielt opptatt av *stedet* og lokasjonen i byrommet, og dets avgjørende betydning for det sosiale aspektet; et helhetlig hus som engasjerer. Et ærverdig hus kan gi litteraturhuset en solid identitet, og atmosfæren kan virke inspirerende og opphøye den sanselige opplevelsen av litteratur. For litteraturhusprosjektene som innebærer nybygg, vil moderne byggekunst på samme vis invitere til og danne rammer for litteraturopplevelser. Der villaen i Wannsee sjarmerte med rotete labyrintestetikk for 50 år siden, følger dagens litteraturhusmodeller en trend hvor publikum søker totalopplevelser, der både historiske mastodoner og nye signalbygg fungerer som definerende rammer. Vi vil ha det flott her i Norge, og litteraturhusene er intet unntak.

Et tankekors er at selv om overvekten av Europas litteraturhus holder til i staselige bygg med historisk tyngde, la Ernest Wichner vekt på kvalitetene i hans største scene; det blanke lerretet som ga litteraturen fritt spillerom. Jeg tolker det slik at litteraturmiljøet trives best i særegne og gjerne nostalgiske omgivelser, hvor arkitekturen setter stemningen for debatt og arrangement, mens litteraturen i seg selv med fordel kan oppleves uten arkitektoniske distraksjoner. Her finner jeg støtte hos arkitekturjournalist Olav Ødegården, som mener det er de menneskelige møtene og ikke bygningen som er det viktigste: «Lukka for litteraturhusa ligg i orda. Dei er meinte til kommunikasjon, og i litteraturhusa kan dei finne den menneskelege fellesskapen dei høyer til i.» (Ødegården 2013)

Et distansert blikk på debatten kom fra Fritt Ords leder, Erik Rudeng. Han så det kommunalstyrte biblioteket i kontrast til det selvstendige litteraturhuset, og påpekte at de har lignende funksjoner og oppgaver, men ulike prioriteringer. Her ser jeg et sentralt poeng for

folkebiblioteket, som de senere år har blitt tillagt funksjoner tiltenkt litteraturhus, i tillegg til tradisjonelle oppgaver: Utviklingen er ikke nødvendigvis *riktig* eller gunstig for bibliotek eller befolkning. Den nye bibliotekloven endrer forståelsen av folkebiblioteket først og fremst som formidler, til forskjell fra litteraturhusets kritiske tilnærming til litteratur. Regjeringen ønsker da også å styrke folkebiblioteket som arena for offentlig samtale i deres statsbudsjett for 2014. (Bræin 2013) Med den nye loven må biblioteket investere ytterligere tid og krefter på arrangementer, debatter og tilhørende kursing av ansatte. Dette kan føre til at folkebiblioteket sprer seg for tynt, og mister tyngden det har opparbeidet seg gjennom generasjoner. Jeg tolker bibliotekets tilsynelatende iver etter å innlemme nye oppgaver, som et grep for å holde sin posisjon i samfunnet, der ny teknologi og nye strømninger tidvis gir røde tall i besøksstatistikken. Videre ser jeg at den enkelte biblioteksjef må finne ut hvor grensen for ytringsfrihet går for en kommunalt ansatt, med tanke på debatter i biblioteket. (Øvrebø 2013)

Samfunnsdebattant Erling Fossen kunne ikke se nok kritisk masse i landet til å fylle tolv litteraturhus, og anbefalte investering i «litteraturhusbibliotek» i mindre byer. Fossen la vekt på begrensningene i kommunal økonomi, og fikk «litteraturhusbølgen» til å framstå som en voldsom trussel mot landets 742 folkebibliotek. Han har rett i at små byer ikke kan bære fullskala litteraturhus i Oslo-målestokk, men synes å ha oversett konseptets fleksibilitet og evne til å *skape* kritisk masse. Aslak Sira Myhre, lik Florian Höllerer i Tyskland, ser verdien i de lokale variasjonene, som gjør litteraturhusene interessante, viktige og bærekraftige. Sira Myhre er klar på at bibliotekene vil fungere som litteraturhus i 90% av norske kommuner, men at man ikke må undervurdere de få litteraturhusenes effekt for det nasjonale debattklimaet. (Hegtun 2013) Få norske byer kan romme litteraturhus, og da kan biblioteket fylle noe av rollen. Men det er litteraturhusene som vokser fram i de største byene, som i størst grad vil kunne berike litteraturen, forfattermiljøene, ytringsfriheten og den kritiske bevisstheten i landet.

Litteraturens framtid i Kulturbyen Trondheim

Sammenlignet med debatten i Oslo og Bergen rundt etableringen av deres respektive litteraturhus, har debatten om litteraturhuset i Trondheim gått rolig for seg. Guri Sørungård Botheim påpekte sågar at aktørene burde se til Bergen for å lære av deres feil og dermed unngå stridstema. (Otnes 2011) Ved antydning til konflikt har forfattere, bibliotekrepresentanter, politikere og styringsgruppe ønsket forsoning, samtidig som de tidvis har angrepet hverandre. Jeg ser dette som et sterkt argument for økt fokus på debattkultur i byen, da Trondheim med fordel kan heve debattertemperaturen og -kompetansen. Våren 2013 oppsto det konflikt mellom

Håkon Bleken og kunstmuseumsdirektør Pontus Kyander, hvor sistnevnte mente Bleken viste dårlig debattkutyme ved å gå i strupen på ham i flere innlegg i Adresseavisen. (Tobiassen 2013) Jeg ser likhetstrekk til litteraturhusdebatten, hvor debattantene har kalt hverandre elitistiske, feige og arrogante. Angrepene viser forbedringspotensiale: Kulturaktørene må på banen og tale sin sak i media, men samtidig være åpen for kritikk og kontrovers. Flere aktører deltok da Adresseavisen sommeren 2013 kjørte en artikkelserie om Kulturbyen Trondheim, etter at Anne B. Ragde i Sommeråpent på NRK sendte ut en brannfakkell om byens mangler. Samtidig ble Trondheim Årets kulturkommune og folkebiblioteket fikk Bragepris. Debatten utviklet seg raskt til en sammenligning av Trondheim og Bergen, hvor det kom fram at Bergen bruker dobbelt så mye på kultur, og har satset spesielt på kultur de senere år. Kulturminister Hadia Tajik (Ap) omtalte kultur som et grunnleggende behov med stor betydning for individ og samfunn, og ville gjøre bykonkurransen om til konstruktiv mobilisering av lokale ressurser. (Lian 2013f)

Kyander så mye potensial i byen, men for mye motvilje mot å foredle det. (Tobiassen 2013) Han la mye av ansvaret for kulturbyens utvikling hos Adresseavisen, og kritiserte avisa for kulturjournalistikk som ikke tar kulturen eller leserne på alvor. Kulturredaktør Stian Wallum kalte Trondheim Kulturby med et nødscrik, og skyldte på manglende politisk handlekraft. (Wallum 2013) Litteraturhuset ble her et symbol på at kommunen ikke tør å satse når engasjementet er der. Kulturpolitiske avgjørelser er avgjørende for Kulturbyen. Kultursaker påkaller ofte debatt i politiske fora, men media må ta ansvar for å offentliggjøre den. Adresseavisen gjorde et løft med kulturbyserien, men Ordføreren uteble fra debatten. Erling Moe (V) etterlyste politisk samarbeid for det første nye kommunale kulturbygget på 25 år, men ble møtt av byråkratisk distanse. Flere så en parallell til kommunens behandling av kunsthallen, hvor faglig initiativ og entusiasme druknet i møte med byråkrati. (Vik 2012)

Med Moe og Kjetil Utne (H) i spissen, synes en kulturbølge å ta form. Deres engasjement i litteraturhussaken og -debatten, tydeliggjorde den stagnerte kultursatsingen i kommunen. Kulturarenaplanen lover nye takter og midler, men innen kommunale rammer. Ordførerens defensive holdning i kulturdebatt og -prosjekt satte sinnene i kok, og ringvirkningen synes å være et samlet og styrket løft framover. Politikerne innså at de må ha litteraturhusentusiastene med seg for å gjennomføre planene, og erfaringene fra litteraturhusdebatten vil forhåpentlig åpne for flere initiativ fra kulturaktørene i byen. Jeg mener at kommunen må legge til rette for lokalt engasjement, og kulturaktører- og ledere må være tydeligere i offentligheten. Trondheim er en mangfoldig kulturby, og med dristigere kulturpolitikk, og synlige og tydelige kulturaktører vil Kulturbyen fortsette å gro. Gjennom å skjerpe hverandre, driver man kvaliteten framover. Dette gjelder byene og aktørene, litteraturhus og bibliotek.

Et litteraturhus kan inspirere til nye tanker, skape opplevelser og øke dannelsesnivået til publikum. Videre kan det følge et kulturelt mangfold i kjølvannet av en storsatsning som et litteraturhus. Kultur er del av infrastrukturen i byen, og krever investering. Her er det essensielt å se at litteraturhuset ikke kun er for forfattere, slik teater ikke først og fremst er for skuespillerne: Å støtte litteraturhuset er å støtte byen, befolkningen og samfunnet, i tillegg til litteraturen. Kreative byer med stor suksess vektlegger toleranse, talent og teknologi, har løpende dialog med et vell av kulturaktører, og lar det frie initiativ hos ildsjeler være drivende. (Skot-Hansen 2007) Trondheim kommune bør særlig underbygge horisontalt kultursamarbeid, da det er mange krefter i sving i byen. Med et godt kulturtilbud tiltrekker byen nye kreative krefter, som fører med seg kulturell, økonomisk og sosial såvel som symbolsk kapital.

Debatten om etablering av et litteraturhus i Trondheim synliggjør voksesmertene i framveksten av en ny type institusjon, og den potensielt turbulente omstillingen av en annen. Både bibliotek og litteraturhus er noe annet i dag enn da institusjonene ble etablert; verken de eller samfunnet står stille. Jeg mener den lokale debatten viser strømninger i samfunnet, hvor kultursatsingen i Norge, og litteraturens rolle og status er oppe til drøfting. Nye måter å tenke og dele tanker på Internett på, forsterker behovet for debatt i fellesskap. Samfunnsbevissthet er aktuelt i Norge, etter oppskakende hendelser som satte nasjonen i ulage 22. juli 2011. Stadig flere ser verdien i å dele meninger i kontrollerte former, hvor åpenhet og opplysning er sentrale verdier. Her ser jeg at Robert D. Putnams dystopi om passive samfunn kan snus til aktiv deltakerkultur, gjennom økt sosial kapital og samhold i lokalsamfunnet. Fritt Ords Erik Rudeng mener at «Norge har en av Europas best utdannede befolkninger, velstanden er utbredt og vi har fått en stadig sterkere kulturinteresse. Det er behov for spesialiserte arenaer som fremmer litteratur, språk og debatt i vårt samfunn.» (Fauskanger 2013) Fritt Ord så et behov i 2005, og Litteraturhuset i Oslo har synliggjort dette behovet ytterligere. Debatten rundt etableringen av flere litteraturhus viderefører og legitimerer Fritt Ords initiativ.

Den moderne og tidløse kvaliteten og effekten av skjønnlitteratur er essensiell i vårt samfunn, da den både peker på tidsånden og vårt grunnleggende behov for meningsbærende former for kommunikasjon: Kunst som samtalepartner kan gi kreativ motstand. Felles for litteratur og debatt er evnen til å bevege, engasjere, inspirere, oppdra og oppfordre til kritisk tenkning alene og i fellesskap. En verdi som vinner fram både i bibliotek og litteraturhus i ulike konstellasjoner. Et litteraturhus gir litteraturen et mektig løft i gunstig retning, da det lover en form for innholdet som svarer til behov og krav fra både litteratur og samfunn, og som jeg forespeiler å kunne lykkes og vare i kraft av sterkt lokalt engasjement. Dette engasjementet må vokse fram i dynamisk samspill mellom publikum, utøvere og politikere.

Litteraturliste

- Aabø, S. (2002) *Bibliotek i samfunnsøkonomisk perspektiv* Tilgjengelig fra: <http://www-bib.hive.no/tekster/ekstern/aaboe/kapittel2.html> (Hentet 18.11.13)
- Aabø, S. (2005) *The value of public libraries : a methodological discussion and empirical study applying the contingent valuation method* [Oslo]: Faculty of Arts, University of Oslo
- Adresseavisen (2011) 'Litteraturen trenger et hus' *Adresseavisen* 11.07 Del 1 s. 2
- Adresseavisen (2012a) 'Høring om litteraturhus' *Adresseavisen* 11.09 Del 2 s. 2
- Adresseavisen (2012b) 'Kaster nøkkelen til litteraturhus' *Adresseavisen* 22.11 Del 1 s. 2
- Aftenposten (2013) 'Statusrapport for litteraturhusene' *Aftenposten Morgen* 28.01 Del 2 s. 7
- Aglen, K. (2012) 'Kvifor akkurat Trondheim treng eit litteraturhus' *Adresseavisen* 30.05 Del 2 s. 14
- Alnes, K. (2001) 'Frodig biblioteklesning i skjermens tidsalder' i Audunson, R. Og Lund, N. W. *Det siviliserte informasjonssamfunn: folkebibliotekenes rolle ed inngangen til en digital tid* Bergen: Fagbokforlaget s. 10-24
- Alsheimer, L. (2004) *Bildningsresan: från ensidigt instrumentell utbildning til sammanhangsskapande bildning* Stockholm: Prisma
- Annaniassen, E., Vestheim, G. (1999) *Bok over land, Trekk ved Statens bibliotektilsyns historie* Tano Aschehoug
- Audunson, A., Lund, N. W. (2001) *Det Siviliserte informasjonssamfunn: folkebibliotekenes rolle ved inngangen til en digital tid* Bergen : Fagbokforlaget
- Audunson, R. (2011) *Krysspeilinger, Perspektiver på bibliotek- og informasjonsvitenskap* ABM-Media AS
- Audunson, R. A. (2011a) 'Frodig nordisk folkebibliotekforskning' *Bok og bibliotek* (Nr. 1 -2011) Tilgjengelig fra: http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=1505:frodig-nordisk-folkebibliotekforskning&catid=80:nr-1-2011&Itemid=121 (Hentet 18.11.13)
- Audunson, R. A. (2011b) *Om unødvendige og nødvendige reformer. Og om litteraturhus.* 06.05 Tilgjengelig fra: http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=1525:om-unodvendige-og-nodvendige-reformer-og-om-litteraturhus&catid=81:nr-2-2011 (Hentet 19.11.13)
- Audunson, R. A., Aabø, S.(2013) 'Biblioteket som motor i å skape lokalsamfunn med sammenhengskraft i en flerkulturell storbykontekst' i *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskap og kulturformidling*. Vol. 2. Tilgjengelig fra: <http://www.ntik.dk/2013/Nr1/Audunson.pdf> (Hentet 19.11.13)
- Audunson, R. A.(1991) 'Fremtiden i Norsk biblioteksdebatt' i R. Enmark *Biblioteken och framtiden* (122-170) Göteborg: Centrum for biblioteksforskning
- Becker, J. J. (2013) *Fifty Years in the Midst of Literature* Tilgjengelig fra: http://www.lcb.de/ueberuns/50-jahre-lcb/index_en.htm (Hentet 24.11.13)
- Benjamin, W. (1991) *Kunstverket i reproduksjonsalderen : essays om kultur, litteratur, politikk* Oslo: Gyldendal
- Bergh, G. (2006a) 'Norgesbiblioteket : nettverk for kunnskap og kultur' *Bibliotekreform 2014 Del ii* Oslo : ABM-utvikling
- Bergh, G. (2006b) 'Strategier og tiltak' *Bibliotekreform 2014 Del i* Oslo : ABM-utvikling
- Boasson, F. L., Furuseth, S. og Malvik, A. S. (2012) 'Litteraturhus som engasjerer' *Adresseavisen* 27.06 Del 2 s. 13

- Bok og bibliotek (2011) *Biblioteksjefer: litteraturhus tvinger fram fornyelse* 03.06 Tilgjengelig fra: http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=1538: biblioteksjefer-litteraturhus-tvinger-ram-fornyelse&catid=82:nr-3-2011&Itemid=121 (Hentet 18.11.13)
- Botheim, G. S. (2012) *Søknad om støtte til Litteraturhuset i Trondheim* 28.06 Tilgjengelig fra: <http://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag?offmoteid=3027145> (Hentet 18.11.13)
- Botheim, G. S. (2013) Intervju per e-post, 30.01
- Bourdieu, P. *Distinksjonen En sosiologisk kritikk av dømmekraften*, Pax Forlag A/S: Oslo 1995
- Brandtzæg, S. G. et al. (2012) 'Litteraturhus for alle' *Adresseavisen* 04.12 Del 2 s. 13
- Broch, T. M. (2012) 'Levende litteratur i Trondheim' *Adresseavisen* 20.10 Del 2 s. 27
- Bræin, N. (2013) *Mer til bibliotekutvikling i 2014* 08.11. Tilgjengelig fra: <http://www.nb.no/Hva-skjer/Aktuelt/Nyheter/Mer-til-bibliotekutvikling-i-2014> (Hentet 25.11.13)
- Bråthen, M. K. (2012) 'Fra fremtidens skraphaug' *Aftenposten* 19.10 Tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/meninger/Fra-fremtidens-skraphaug-7022592.html> (Hentet 19.11.13)
- Buskoven, N. K. (2006) *Undersøkelse om bibliotekbruk* Statistisk sentralbyrå
- Castells, M. (2010) *The rise of the network society : with a new preface* Chichester, West Sussex : Wiley-Blackwell
- Casson, L. (2002) *Libraries in the Ancient World* Yale University Press, s.3
- Cranfield, V. (2002) *Nordic Public Libraries* Danish National Library Authority
- Deichmanske hovedbibliotek Bjørvika* (2013) Tilgjengelig fra: <http://blogg.deichman.no/nyedeichman/om-biblioteket/> (Hentet 18.11.13)
- Duden* (2013) Tilgjengelig fra: <http://www.duden.de/rechtschreibung/Literaturhaus> (Hentet 18.11.13)
- Ellingsen, L. (2012) 'Jeg er redd flertallet har tatt livet av en drøm' *Adresseavisen* 21.11 Del 2 s. 2
- Emerek, L., Rasmussen, C. H., Skot-Hansen, D. (red.) (2006) *Folkebiblioteket som forvandringsrum, Perspektiver på folkebiblioteket i kultur- og medielandskapet* Danmarks Biblioteksforening og Danmarks Biblioteksskole
- Engeness et al. (2012) *Prosjektbeskrivelse Litteraturhuset i Trondheim* Tilgjengelig fra: <http://issuu.com/ragnhildrokstad/docs/litteraturhus-trondheim-brosjyre> (Hentet 18.11.13)
- Enlid, G. (2012) 'Gamle rådhus som nytt litteraturhus' *Adresseavisen* 20.12 Del 2 s. 15
- Fauskanger, K. (2013) 'Litteraturhuset er det nye kulturhuset' *Adresseavisen* 28.01 Del 2 s. 8
- Foros, E. G. et al. (2012) 'Litteraturhuset Trondheim fortjener' *Adresseavisen* 19.11 Del 2 s. 15
- Fossen, E. (2013) 'Slipp bibliotekene fri!' *Dagbladet* 07.02 Tilgjengelig fra: <http://www.dagbladet.no/2013/02/07/kultur/debatt/debattinnlegg/litteraturhus/bibliotek/25633739/> (Hentet 18.11.13)
- Fossen, C. (2012) 'NTNU støtter aktivt Litteraturhuset' 01.10 *Universitetsavisa* Tilgjengelig fra: <http://www.universitetsavisa.no/leserbrev/article14843.ece> (Hentet 20.11.13)
- Gilje, K. B. (2012) 'En samfunnskunde' *Aftenposten* 22.10 Tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/meninger/En-samfunnskunde-7024181.html> (Hentet 19.11.13)
- Gilstad, H. (2011) 'Litteraturhus i Trondheim' 27.05 *Adresseavisen* Tilgjengelig fra <http://www.adressa.no/meninger/article1638778.ece> (Hentet 06.11.13)
- Geertz, C. (1973) 'Thick Description: Toward an Interpretive Theory of Culture'. I *The Interpretation of Cultures: Selected Essays*. New York: Basic Books
- Grut, A. (2003) *'Folk kommer og gaar' Streiftog i Trondheim folkebiblioteks historie 1902-2002* Trondheim Folkebibliotek

- Gustavson, B. (1998) *Dannelse i vor tid: om dannelsens muligheter og vilkår i det moderne samfund* Århus: Klim
- Habermas, J. (1989) *The structural transformation of the public sphere : an inquiry into a category of bourgeois society* Cambridge: Polity
- Hansen, C. B. (2011) 'Vil ha avgift på bibliotek' *Dagbladet* 08.07 Tilgjengelig fra: <http://www.dagbladet.no/2011/07/08/kultur/frp/bibliotek/biblioteker/kulturpolitikk/17220486/> (Hentet 19.11.13)
- Hansen, H. (2012) 'Litteraturhuset rykker nærmere' *Adresseavisen* 07.12 Del 2 s. 2
- Heggun, H. (2013) 'Det er hipt å gå på møte' *A-Magasinet* 25.01 Side 23-27
- Helland, L. H., Gimse, G. A., Utne, K. (2013) 'Kulturelt mangfold eller monopol?' *Adresseavisen* 09.01 Del 2 s. 13
- Henry Ford Foundation (2013) Tilgjengelig fra: <http://www.fordfoundation.org/about-us/history> (Hentet 18.11.12)
- Hoel, O. J. (2012) 'Et historisk alternativ' *Adresseavisen* 28.11 Del 2 s. 3
- Hoem Hagen, A (2011) 'Studentersamfunn for voksne' *Adresseavisen* 07.07 Del 2 s. 3
- Horgar, I. T. (2012a) 'Vil bli bedre enn biblioteket på arrangement' *Adresseavisen* 24.11 Del 2 s. 3
- Horgar, I. T. (2012b) 'Gir ikke opp litteraturhus' *Adresseavisen* 22.11 Del 2 s. 2
- Horringmo, A. M. J. (2011) 'Kulturhus lønner seg ikke' 06.10 *Aftenposten* Tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/Kulturhus-lonner-seg-ikke-6633435.html> (Hentet 18.11.13)
- Hovde, K og Hoem Hagen A. (2011) 'Åpner for «urbant samfunnshus»' *Adresseavisen* 09.07 Del 2 s. 7
- Hovde, K. (2011a) 'Liv laga for litteraturhus i Trondheim' *Adresseavisen* 07.07 Del 2 s. 2
- Hovde, K. (2011b) 'Tidens litterære todagers' *Adresseavisen* 21.10 Del 2 s. 8
- Höllerer, F. (2007) 'A House (of Literature) for the Continent' *Culture Report Progress Europe* Stuttgart
- Huke, M. (2012) 'Litteraturhuset i Trondheim' *Facebook* 01.10 Tilgjengelig fra: <https://www.facebook.com/LitteraturhusetiTrondheim> (Hentet 10.10.13)
- Jensen, R. (2010) 'Trøndere arbeider videre med litteraturhus' *Bok og Bibliotek* 31.08 Tilgjengelig fra: http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=1390:trre-arbeider-videre-med-litteraturhus&catid=93&Itemid=34 (Hentet 06.11.13)
- Jochumsen, H., Rasmussen C. H. (2000) *Gør biblioteket en forskel?* Danmarks Biblioteksforenings Forlag
- Jochumsen, H., Rasmussen, C. H. (2005) *Folkebiblioteket under forandring – modernitet, felt og diskurs* Universitetet i Tromsø
- Kobek, B. (1999) *The Villa "Am Sandwerder 5"* Tilgjengelig fra: http://www.lcb.de/ueberuns/sandwerder/index_en.htm (Hentet 18.11.13)
- Korsvold, K., Aursland, T., Fauskanger, K. (2013) 'Statusrapport for litteraturhusene' *Aftenposten* 28.01 s. 7
- Kristiansen, K. (2011a) 'Mindre tid til bøker' *Adresseavisen* 18.10 Del 2 s. 5
- Kristiansen, K. (2011b) 'Nærmere et litteraturhus' *Adresseavisen* 08.12 Del 2 s. 2
- Kristiansen, K. (2013) 'Ny plan for kunst og kultur' *Adresseavisen* 06.03 Del 2 s. 5
- Kulturdepartementet (2013) *Lov om Norsk kulturråd (kulturrådsloven)* Tilgjengelig fra: <http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/regpubl/prop/2012-2013/prop-67-l-20122013/3.html?id=714961> (Hentet 18.11.13)
- Kulturdepartementet (2009) *St.meld. nr. 23 (2008-2009) Bibliotek Kunnskapsallmenning, møtestad og*

- kulturarena i ei digital tid* Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/nn/dep/kud/dokument/proposisjonar-og-meldingar/stortingsmeldingar/2008-2009/stmeld-nr-23-2008-2009-.html?id=555516> (Hentet 18.11.13)
- Kulturdepartementet (2012) *Statsbudsjettet 2013* 18.10 Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/nn/dokumentarkiv/Regjeringa-Stoltenberg-II/kud/Nyheter-og-pressemeldinger/Pressemeldinger/2012/det-beste-kulturbudsjettet-nokosinne-kul.html?id=701357> (Hentet 18.11.13)
- Kulturdepartementet (2013) *Endringer i lov om folkebibliotek* Tilgjengelig fra:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/kud/dok/regpubl/prop/2012-2013/prop-135-l-20122013/2.html?id=724288> (Hentet 18.11.13)
- Kulturdepartementet (2012) *Høringsnotat: Forslag til endringer i lov om folkebibliotek* Tilgjengelig fra:
http://www.regjeringen.no/pages/37376738/Horingsnotat_biblioteklov.pdf (Hentet 18.11.13)
- Kulturrådet (2013) *Innkjøpsordningene for litteratur* Tilgjengelig fra:
<http://kulturradet.no/innkjopsordningene> (Hentet 18.11.13)
- Kulås, G. (2013) *'Millionsøknad avvist' Klassekampen* 18.10 Del 1 s. 18
- Letnes, O. (2013) *'Litterære forsøksstasjoner' Bok og bibliotek* 16.09 Tilgjengelig fra:
http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=111761:litteraere-forsoksstasjoner&catid=103:aktuelt (Hentet 18.11.13)
- Letnes, O. (2012) *'Løsningen er opplevelsesbiblioteket' Bok og bibliotek* 01.11 Tilgjengelig fra:
http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=1701:losningen-er-opplevelsesbiblioteket&catid=1:aktuelt (Hentet 20.11.13)
- Letnes, O. (2008) *'Folkebibliotekets verdi' Bok og bibliotek* 23.11. Tilgjengelig fra:
http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=905:folkebibliotekets-verdi&catid=58 (Hentet 20.11.13)
- Letnes, O. (2011) *'Ny lov gjør biblioteket til litteraturhus' Bok og bibliotek* 22.11 Tilgjengelig fra:
http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=1703:ny-lov-gjor-biblioteket-til-litteraturhus&catid=111&Itemid=121 (Hentet 18.11.13)
- Lian, A. (2012a) *'Huitfeldtgården tilbake som favoritt' Adresseavisen* 16.11 Del 2 s. 3
- Lian, A. (2012b) *'Tror Trondheim kan bli hengende etter' Adresseavisen* 27.11 Del 2 s. 2
- Lian, A. (2012c) *'-Silkehanskene må av' Adresseavisen* 29.11 Del 2 s. 3
- Lian, A. (2013a) *'Tror fortsatt på åpning til høsten' Adresseavisen* 29.01 Del 2 s. 6
- Lian, A. (2013b) *'Prosjektet får hjelp av helsegründer' Adresseavisen* 16.02 Del 2 s. 3
- Lian, A. (2013c) *'Her kan det bli litteraturhus' Adresseavisen* 16.02 Del 2 s. 2
- Lian, A. (2013d) *'Litteraturhus ett skritt nærmere' Adresseavisen* 06.03 Del 2 s. 4
- Lian, A. (2013e) *'Nye penger til litteraturhus' Adresseavisen* 23.04 Del 2 s. 3
- Lian, A. (2013f) *'Ber byene dyrke særpreget' Adresseavisen* 01.06 Del 2 s. 3
- Lie, Ø. (2011a) *'Bibliotek i pengeskvis' Adresseavisen* 23.03 Del 2 s. 2
- Lie, Ø. (2011b) *'Litteraturen kan få eget hus' Adresseavisen* 25.02 Del 2 s. 2
- Lie, Ø. (2011c) *'Godt hus for litteratur' Adresseavisen* 26.02 Del 2 s. 4
- Lind, I. (2012) *'Tre argumenter for litteraturhus' Adresseavisen* 06.12 Del 2 s. 13
- Literaturhaus København (2013a) *Om Literaturhaus* Tilgjengelig fra:
<http://www.literaturhaus.dk/Huset.4.aspx> (Hentet: 24.11.13)

- Litteraturhaus København (2013b) *Åbningen af Litteraturhaus* Tilgjengelig fra: <http://www.litteraturhaus.dk/%C3%85bningen-af-LitteraturHaus.17.aspx> (Hentet 24.11.13)
- LiteraturHaus Berlin* (2013) Tilgjengelig fra: <http://www.literaturhaus-berlin.de/>
- LiteraturHaus Frankfurt* (2013) Tilgjengelig fra: <http://literaturhaus-frankfurt.de/for-our-english-speaking-guests/> (Hentet 20.11.13)
- Litteraturhuset i Oslo (2013a) *Om Litteraturhuset* Tilgjengelig fra: <http://www.litteraturhuset.no/huset/> (Hentet 18.11.13)
- Litteraturhuset i Oslo (2013b) *Trenger vi Litteraturhuset? Seminar om Litteraturhusets rolle* Tilgjengelig fra: <http://www.litteraturhuset.no/program/2013/10/litteraturhuset.html> (Hentet 18.11.13)
- Litteraturhuset i Oslo (2012) *Litteraturhuset rundet millionen* 21.03 Tilgjengelig fra: <http://www.litteraturhuset.no/nyheter/2012/enmillion.html> (Hentet 18.11.13)
- Lov om folkebibliotek [folkebibliotekloven]* (2013) Tilgjengelig fra: <http://www.lovdatabank.no/dokument/NL/lov/1985-12-20-108> (Hentet 18.11.13)
- Lundemo, T. (2003) 'Dårlig råd og dårlig plass' *Adresseavisen* 28.03 s. 13
- Lundemo, T. (2008) 'Vil ha litteraturhus i Trondheim' *Adresseavisen* 23.04 Tilgjengelig fra: <http://www.adressa.no/kultur/bok/article1069401.ece> (Hentet 06.11.13)
- Lundemo, T. (2012a) 'Tviler på at det er plass til begge' *Adresseavisen* 24.11 Del 2 s. 2
- Lundemo, T. (2012b) 'Biblioteket egner seg som litteraturhus' *Adresseavisen* 27.11 Del 2 s. 2
- Lundemo, T. (2012c) '-Ikke god nok modell' *Adresseavisen* 28.11 Del 2 s. 2
- Medienorge (2013) *Antall avdelinger og årsverk ved norske folkebibliotek* Tilgjengelig fra: <http://medienorge.uib.no/?cat=statistikk&medium=boker&queryID=391> (Hentet 21.11.13)
- Meisingset, K. (2012) 'La bibliotekene hvile i fred' *Aftenposten* 24.10 Tilgjengelig fra: <http://www.aftenposten.no/meninger/debatt/La-bibliotekene-hvile-i-fred-7026554.html> (Hentet 19.11.13)
- Meisingset, K. (2013) 'Vi har nok kultur nå' *NRK Ytring* 16.10 Tilgjengelig fra: <http://www.nrk.no/ytring/vi-har-nok-kultur-na-1.11300827> (Hentet 19.11.13)
- Moe, E. (2012) 'Rasende på Rita' 28.11 *Adresseavisen* Tilgjengelig fra: <http://www.adressa.no/kultur/article6736225.ece> (Hentet 06.11.13)
- Moen, S. B. (2012a) 'Blir byens varmestue' *Adresseavisen* 19.11 Del 2 s. 27
- Moen, S. B. (2012b) 'Syv om litteraturhuset' *Adresseavisen* 19.11. Del 2 s. 27
- Moritz, R. (2013) *Literature Houses in Germany* Tilgjengelig fra: <http://www.new-books-in-german.com/english/317/220/220/129002/design1.html> (Hentet 18.11.13)
- Myhre, A. S. (2007) *Eit mangfaldig hus* 28.09 Tilgjengelig fra: <http://www.litteraturhuset.no/nyheter/2007/leiar.html> (Hentet 18.11.13)
- Müller, O. B. (2011) 'Litteraturhus-boom' *Klassekampen* 04.03 s.22
- Neubauer, H. J. (2013) *At the Centre of Literature* Tilgjengelig fra: <http://www.halmanetwork.eu/en/houses/literary-colloquium-berlin.html> (Hentet 18.11.13)
- Norsk Forfattersentrum (2013) *Førfest for Litteraturhuset i Trondheim* Tilgjengelig fra: <http://www.forfattersentrum.no/pub/forfattersentrum/kalender/?aid=1364> (Hentet 18.11.13)
- Nygård, B. S. (2012) *Rapport fra Forprosjektet* Tilgjengelig fra: <http://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag?offmoteid=3027145> (Hentet 25.11.13)
- Nygård, B. S. (2013) Intervju per e-post, 03.01
- Næss, S. R. (2012) *Prosjektskisse Litteraturhuset i Oslo* Personlig korrespondanse 23.11
- Okstad, G. (2013) 'Øverst på pyramiden' *Adresseavisen* 06.03 Del 2 s. 16

- Oldenburg, R. (1989) *The great good place : cafés, coffee shops, community centers, beauty parlors, general stores, bars, hangouts, and how they get you through the day* New York: Paragon House
- Otnes, T. (2011) 'Lærer av sinte bergensere' *Under Dusken* Nr. 5 side 42
- Putnam, R. D. (2001) *Bowling alone : the collapse and revival of american community* New York: Simon & Schuster
- Rasmussen, C. H., Jochumsen, H., Skot-Hansen, D. (2011) *Biblioteket i byudviklingen, -oplevelse, kreativitet og innovation* Danmarks Biblioteksforening og Det Informationsvidenskabelige Akademi
- Rasmussen, C. H., Jochumsen, H., Skot-Hansen, D. (2012) 'Biblioteket i byen – byen i biblioteket' *Bok og bibliotek* (Nr.1 2012) 21.02 Tilgjengelig fra: http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=1634:biblioteket-i-byen-byen-i-biblioteket&catid=89:nr-1-2012&Itemid=121 (Hentet 18.11.13)
- Ribe, K., Nortun, H. og Samuelson, M. R. (2012) 'Litteraturhus' *Adresseavisen* 11.09 Del 2 s. 14
- Ricoleur, P. (2002) *En hermeneutisk brobygger: tekster* Århus: Klim
- Ringdal, N. J. (1985) *By, bok og borger. Deichmanske bibliotek gjennom 200 år* Oslo : Aschehoug
- Rædergård, E. (2013) *På historisk grunn* Tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/content/1117710108/Pa-historisk-grunn> (Hentet 18.11.13)
- Samuelson, M. R. og Ribe, K. (2012) 'Vet du hvor du finner oss?' *Adresseavisen* 01.06 Del 2 s. 19
- Skagen, F. (2012a) 'Velkommen, bokhus!' *Adresseavisen* 27.06 Del 2 s. 15
- Skagen, F. (2012b) 'Litteraturhus til besvær' *Adresseavisen* 04.12 Del 2 s. 12
- Skjøtskift, I. (2012) 'En uvanlig kulturdebatt' *Adresseavisen* 07.12 Tilgjengelig fra: <http://www.adressa.no/meninger/kommentarer/article6777245.ece#.UMSh9eMIsqw.email> (Hentet 25.11.13)
- Skot-Hansen (2007) *Byen som scene : kultur- og byplanlægning i oplevelsessamfundet* Frederiksberg: Bibliotekarforbundet
- Skotheim, L., Stavrum, S. M. N. (2013) 'Slaget om Litteraturhuset' *Bergens Tidende* 03.03 s. 23
- Smedsrud, M. S. (2012) 'Krever samarbeid med biblioteket' *Adresseavisen* 28.03 Del 2 s. 2
- Smidt, J. K. (2002) *Mellom elite og publikum, Litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek* Unipub forlag, Oslo
- Soltau, H. (2010) *Germany's 'literature houses' stress reading books over selling them* 27.06 Tilgjengelig fra: <http://www.dw.de/germanys-literature-houses-stress-reading-books-over-selling-them/a-5731835> (Hentet 18.11.13)
- Stortinget (2013) *Vedtak til lov om endringer i lov om folkebibliotek* Tilgjengelig fra: <http://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Vedtak/Beslutninger/Lovvedtak/2012-2013/vedtak-201213-127/> (Hentet 18.11.13)
- Søum, V. (2012a) 'To millioner til litteraturhus' *Adresseavisen* 22.03 Del 2 s. 3
- Søum, V. (2012b) 'Orgel og utsmykning' *Adresseavisen* 18.10 Del 2 s. 3
- Thomsen, T. B., Starup, M. (2006) *Kronik om LiteraturHaus* Tilgjengelig fra: <http://www.literaturhaus.dk/Presse.3.aspx> (Hentet 24.11.13)
- Tiller, H. (2012a) 'Ap vil utsette sak om litteraturhus' *Adresseavisen* 02.10 Del 2 s. 3
- Tiller, H. (2012b) 'Litteraturhus utredes mer' *Adresseavisen* 03.10 Del 2 s. 2
- Tjora, F. (2012a) 'Forskjellen på hus og møte' *Adresseavisen* 02.10 Del 2 s. 13
- Tjora, F. (2012b) 'NTNU må støtte Litteraturhus!' *Universitetsavisa* 28.09 Tilgjengelig fra: <http://www.universitetsavisa.no/leserbrev/article14817.ece> (Hentet 20.11.13)

- Tjora, A., Scambler, G. (2013) *Café Society* Basingstoke: Palgrave Macmillan
- Tjønn, B. J. (2012) 'Nordmenn i verdenstoppen' *Nrk.no* 24.03 Tilgjengelig fra: <http://www.nrk.no/kultur/litteratur/nordmenn-i-verdenstoppen-1.7053110> (Hentet 02.12.13)
- Trondheim Folkebibliotek (2013a) *Om biblioteket* Tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/content/1117704757/Om-biblioteket> (Hentet 18.11.13)
- Trondheim Folkebibliotek (2013b) *Biblioteket i tall* Tilgjengelig fra: <http://www.trondheim.kommune.no/content/1117707211/Biblioteket-i-tall> (Hentet 19.11.13)
- Trondheim kommune (2012a) *Saksframlegg: Etablering av litteraturhus i Trondheim* 25.09 Tilgjengelig fra: <http://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag?offmoteid=3027145> (Hentet 18.11.13)
- Trondheim kommune (2012b) *Etablering av litteraturhus i Trondheim* Tilgjengelig fra: <http://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag?offmoteid=3027145> (Hentet 18.11.13)
- Trondheim kommune (2012c) *Litteraturhus i Gamle Rådhus* Tilgjengelig fra: <http://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag?offmoteid=3027145> (Hentet 23.11.13)
- Trondheim kommune (2012d) *Saksprotokoll: Etablering av litteraturhus i Trondheim* 02.10 Tilgjengelig fra: <http://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag?offmoteid=3027145> (Hentet 23.11.13)
- Trondheim kommune (2012e) *Saksprotokoll: Etablering av litteraturhus i Trondheim* 20.11 Tilgjengelig fra: <http://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag?offmoteid=3027147> (Hentet 23.11.13)
- Trondheim kommune (2012f) *Saksprotokoll: Etablering av litteraturhus i Trondheim* 06.12 Tilgjengelig fra: <http://innsyn.trondheim.kommune.no/motedag?offmoteid=3016105> (Hentet 23.11.13)
- Utne, K. (2012) 'Et levende litteraturhus i Huitfeldtgården' *Adresseavisen* 29.10 Del 2 s. 15
- Vaagan, R. (2005) 'Bibliotekene og det flerkulturelle Norge: en delrapport i Biblioteksutredningen 2006' *ABM-skrift 2005* Oslo: ABM-utvikling
- Vestheim, G. (1992) *Folkebibliotek i forvandling* Oslo: Det Norske Samlaget
- Vestheim, G. (1997) *Fornuft, kultur og velferd : ein historisk-sosiologisk studie av norsk folkebibliotekpolitikk* Oslo: Samlaget
- Vik, L. (2012) 'Det er nå det gjelder' *Adresseavisen* 01.12 Del 2 s. 23
- Wallum, S. (2012) 'Lidenskapens pris' *Adresseavisen* 01.12 Del 2 s. 20
- Wallum, S. (2013) 'Kulturby med et nødscrik' *Adresseavisen* 01.06 Del 2 s. 24
- Frey, J. R. (1952) *Gruppe 47* Tilgjengelig fra: <http://www.jstor.org/stable/40091121> (Hentet 18.11.13)
- Weisser, A. (2012a) Litteraturhuset kan ende opp i biblioteket' *Adresseavisen* 25.09 Del 2 s. 4
- Weisser, A. (2012b) 'Rådmannen vil ha litteraturhus i biblioteket' *Adresseavisen* 26.09 Del 2 s. 6
- Weisser, A. (2012c) 'Et stille bibliotek er ikke et litteraturhus' *Adresseavisen* 27.09 Del 2 s. 2
- Weisser, A. (2012d) 'Biblioteket ble halvert' *Adresseavisen* 28.09 Del 2 s. 2
- Weisser, A. (2012e) '- I biblioteket kan vi lage litteraturhus for folk flest' *Adresseavisen* 01.10 Del 2 s. 8
- Wichner, E. (2013) Personlig intervju, 20.06
- Wormdahl, H. (2011) 'Kunsthall vs litteraturhus' *Byavisa* 31.05 Tilgjengelig fra: <http://byavisa.no/2011/05/31/kunsthall-vs-litteraturhus/> (Hentet 18.11.13)
- Ødegården, O. (2013) *Litteraturhusbølga slår over oss* Tilgjengelig fra: <http://www.arkitektnytt.no/litteraturhusbolgja-slar-over-oss> (Hentet 20.11.13)
- Øvrebø, O. A. (2013) 'Debattskaper eller harmonivokter?' *Bok og Bibliotek* 22.11 Tilgjengelig fra: http://www.bokogbibliotek.no/index.php?option=com_content&view=article&id=111771:debattskaper-eller-harmonivokter&catid=119&Itemid=121 (Hentet 29.11.13)

Vedlegg A - «Tre argumenter for litteraturhus»

kronikk av Idar Lind, forfatter, Adresseavisen 06.12.2012 Del 2 Side 13

Det er mange grunnar til å etablere eit sjølstendig litteraturhus i Trondheim.

Her er tre: 1) Gi publikum eit tilbod som er eit supplement til det eksisterande, ikkje ein konkurrent. 2) Styrke og utvikle det litterære miljøet i regionen. 3) Generere nye inntekter innafor kulturnæringa litteratur.

I debatten er det skapt inntrykk av at andre aktørar allereie fyller den rolla som er tiltenkt det planlagde litteraturhuset. Dette er ei grunnleggande misforståing på mange nivå. Kort oppsummert: Dei ulike aktørane er ikkje konkurrentar, fordi dei vender seg mot ulike publikumsgrupper og har ulike tenkemåtar når dei bygger opp programmet sitt.

Eg har vore aktiv innafor litteraturformidlinga i Trondheim i godt over 30 år, både på og bak scenen. Da forfattarmiljøet starta med litterær kro på 80-talet, var vi den einaste faste arrangøren av slike møte mellom publikum og forfattarar. I ein periode var folkebiblioteket medarrangør, men Trøndersk Forfattarlag og formidlingsinstitusjonen Norsk Forfattarsentrum hadde det meste av ansvaret. Vi opplevde at folk sto utafor og dundra på døra fordi vi ikkje kunne sleppe inn fleire i Rådhusalen, men også at forsamlinga var på åtte personar inkludert forfattargjesten og arrangørane.

Som den einaste aktøren i marknaden, prøvde vi å dekke heile feltet frå etablerte kanonar som Dag Solstad, Kjell Askildsen og Tove Nilsen, til relativt anonyme lokale forfattarar som Anne B. Ragde og Roy Jacobsen. Etter kvart kom bokhandlane, folkebiblioteket og Studentersamfundet inn med regelmessige litteraturarrangement. Eg har aldri hørt nokon i miljøet karakterisere dette som utidig konkurranse. Tvert om. Dess fleire som gjer litteraturen synlig, dess betre. Da forfattaren Kjersti Annesdatter Skomsvold var i Trondheim i november, var ho innom hos tre ulike arrangørar på tre dagar. Dette er ikkje konkurranse, det er samarbeid for å nå mange.

Verken forfattarmiljøet eller den publikumsretta aktiviteten er statisk. Nye hovud tenker nytt, noko som i 2003 resulterte i at Trondheim fekk sin eigen litteraturfestival, Æ Å. Eit par år tidligare starta tradisjonen med litterær hagefest ved Adrianstua. Her er programmet alltid farga av smaken og interessene til forfattaren som bur der akkurat da. Både festivalen og hagefesten er gode eksempel på at mangfaldet aukar når det er fleire sjølstendige aktørar innafor feltet litteraturformidling, fordi litteratur ikkje er eitt felt, det er mange. Ikkje alle er interesserte i såkalla ”smal” tyskspråklig litteratur. Somme av dei som ikkje er det, fekk likevel sjansen til å oppleve Herta Müller under Æ Å Trondheim litteraturfestival to år før ho fekk Nobelprisen.

Det største problemet gjennom alle åra med litteraturarrangement i Trondheim, har vore mangelen på ein fast tilhaldsstad. Mest stabil var perioden i no nedlagte Posepilten, men vi har

også gitt det faste klientellet på Kafé Larssen poesi og prosa ved sida av halvliteren, vi har brukt det upraktiske lokalet til bibliotekkafeen Gjest Baardsen, og Rådhusalen, Trondheim kunstmuseum, Rockheim, Bristol konditori, Verkstedhallen, Dokkhuset, Bar Moskus ... Lista er svært lang. At dei fleste arrangementa har vore vellykka, betyr likevel ikkje at bygningsmassen omkring lokalet er eigna som litteraturhus.

Det er umulig å rekne ut kor stor omsetning eg har generert som sjølstendig næringsdrivande gjennom heile mitt yrkesaktive liv. Eigne inntekter er henta frå produksjon av romanar, sakprosa, teaterstykke, filmmanus, songtekstar, foredrag og artiklar. Dette har generert omsetning hos profesjonelle aktørar som D.D.E. og ideelle aktørar som Korsvikaspillet, for å nemne to av mange som eg har samarbeidd med – i tillegg til forlagsbransjen, institusjonsteatra, konsertarrangørar, plateselskap og så vidare. Min tekstproduksjon har altså gitt arbeid til andre aktørar innafor kulturnæringane.

Ein sjekk hos Skatteetaten viser at dei profesjonelle skjønnlitterære forfattarane i Trondheim hadde ei skattbar inntekt i 2011 på godt over 10 millionar kroner og betalte nesten halvparten i skatt. I tillegg kjem dei reine sakprosaforfattarane som det er mange av, ikkje minst på grunn av NTNU. Litteraturen genererer også arbeidsplassar innafor bokhandel, bibliotek og andre stadar. Og altså: Dei av oss som arbeider med musikk, film og teater, er underleverandørar til filmproduksjonar, teatergrupper, historiske spel, pop- og rockeband, festivalar og anna, noko som også genererer svært mange millionar i omsetning.

Eg vil sjølsagt meine at dei immaterielle verdiane er den viktigaste sida ved det eg arbeider med, altså dei ikkje målbare effektane av litteratur, teater, film, songar, foredrag og så vidare. Når eg likevel tar ein sving innom marknadsøkonomien, er det fordi fleirtalet i kulturkomiteen i Trondheim meiner at det foreslåtte litteraturhuset vil koste for mykje. Dei ser ut til å ha stira seg blinde på ein utgiftspost, utan å sjå kva denne investeringa vil gi av inntekter.

Nei, eg meiner ikkje at skatteinntektene frå litteraturnæringa automatisk skal pløyast tilbake, men det bør vera innlysande at eit litteraturhus vil generere både kommersiell omsetning, statlige kulturmidlar og sponsorinntekter – og dermed skatteinntekter. Den private stiftinga Fritt Ord har allereie lova 2 millionar til oppstart i Huitfeldtgården. Desse pengane mistar vi om planane går i vasken.

Vedlegg B - «Litteraturhus for alle»

kronikk av Siv Gøril Brandtzæg, universitetslektor, Frode Lerum Boasson, stipendiat, Petter Aaslestad, professor, Britt Andersen, professor, Silje Warberg, stipendiat, Gerd Karin Omdal, stipendiat, Marte Engdal, førsteamanuensis, Brit Mæhlum, professor, Hans Erik Aarset, professor, Marius Warholm Haugen, universitetsbibliotekar, Adresseavisen

04.12.2012 Del 2 Side 13

Diskusjonen om litteraturhuset har den siste tiden blitt både tilspisset og unyansert. Når man krangler om samme midler, er det lett å få spisse albuer, men det gagnar alle best å stå sammen.

Vi har flere lokaler i Trondheim som hver på sin måte stimulerer ulike miljøer. Folkebiblioteket er bøkernes hus og har de siste årene utviklet et tydeligere engasjement som litteraturformidler. Det er bra: Trondheim trenger et velfungerende folkebibliotek. I tillegg til biblioteket representerer Studentersamfundet en naturlig møteplass for kultur- og samfunnsengasjerte studenter. Det har det gjort i en årrekke. Problemet er at ingen av disse «husene» klarer å samle et bredere publikum. Studentersamfundet trekker ikke folk utenfor studentmiljøet, som er byens desidert største, og folkebiblioteket får sjelden studenter og unge til sine arrangementer.

I tillegg til disse to institusjonene finnes det mange ulike interesseorganisasjoner som stimulerer til debatt og diskusjon. Disse står i dag uten egnede lokaler. Trondheim trenger en arena for fri meningsutveksling, et sted for å stimulere levende debatt og en uredd bruk av det frie ord på tvers av alle barrierer. Dette var også grunnlaget for å søke om et litteraturhus, noe som ble gjort av en samlet gruppe bestående av Folkebiblioteket, Forfattersentrum Midt-Norge, så vel som Trøndersk forfatterlag, Fylkesbiblioteket i Sør-Trøndelag, NTNU, Næringsforeningen og bokhandlerbransjen.

Det foreslåtte litteraturhuset i Huitfeldtgården er det beste stedet man har kommet fram til for å virkeliggjøre Styringsgruppens prosjekt. Dette er ikke uten grunn. I Huitfeldtgården kan vi samle og skape et litteraturhus for alle. Her kan vi skape et hus fra grunnen av, vi kan skape en arena som forener publikum og deltakere på tvers av alle miljøer, alle aldre. Dette viste oppmøtet på førfesten forrige lørdag til gagns og er bare et av flere hint om at Huitfeldtgården vil være et møtested for høyt og lavt, en arena for svært ulike grupper av mennesker.

Den syrlige kommentaren i Adresseavisen i forrige uke, om litteraturhusentusiastene som en «rødvinselite», er en påminnelse om gamle fordommer mot folk som ikke bare er engasjert i litteratur, men kultur og debatt i sin helhet.

Hva skal vi med et litteraturhus i Huitfeldtgården? For bare å antyde et svar kan det være verdt å minne om det åpenbare: litteratur er ikke bare skjønnlitteratur men også sakprosa, lærebøker, undervisningsmateriell, ja offentlige dokumenter overhodet. Tenk på hvor mange bøker som

utgis i Norge hvert år: biografier, historiske bøker, kokebøker, selvhjelpsbøker, politiske memoarer.

Litteratur er politikk, samfunnsliv, debatt og levd liv. Dette er et poeng som byens politikere og særlig Arbeiderpartiet må ta til etterretning i sin iver etter å spare penger. Litteratur er noe alle forholder seg til, og et litteraturhus vil på ingen måte bli et samlingssted bare for dem som liker lyrikk eller ønsker å høre om nye romanutgivelser. Med den entusiasmen eierne av Huitfeldtgården og andre støttespillere har vist, dreier det seg heller ikke om enorme summer. Det som trengs er en garanti, slik at støttespillerne kaster seg på og realiserer prosjektet. Slik sett burde litteraturhuset i Huitfeldtgården være en svært god kommunal investering.

Førfesten i Huitfeldtgården forrige lørdag viste hvordan dette huset kan være den arenaen vi ønsker oss. Da leste Erlend Loe om rumpemelk fra Afrika til hundretalls fnisende barn og voksne. Bår Stenvik holdt et strålende foredrag om skittens kulturelle og politiske historie. Anne B. Ragde snakket engasjert om krim og betydningen av litteraturhus. Nærmere fem hundre mennesker var innom og litteraturhuset sydet av aktivitet. «Rødvinseliten» (hvem nå enn det skulle være) var ingensteds å se.

Trondheim profilerer seg som en universitetsby i sterk vekst med hensyn til både studenttall og prestisjetunge forskningsmiljø. Det drives viktig forskningsformidling både på Vitenskapsmuseet, på Dokkhuset, og dyktige studentforeninger har jevnlig arrangementer rundt om i byen. Men forskere og studenter er, i stor grad, hjemløse nomader som skifter sted – og derfor mister publikum – hver gang de arrangerer seminarer og opplesninger på byens kafeer. Forskere og studenter ønsker å formidle mer til byens borgere. Et litteraturhus vil gi muligheten til å gjøre nettopp dette. Et litteraturhus vil gjøre forskning mer demokratisk, og det vil stimulere akademikere til å formidle det de driver med på en populærvitenskapelig og forståelig måte.

La det ikke være noen tvil: Litteraturhuset vil ha fullbooket kalender fra første åpningsdag! Like viktig: litteraturhuset vil være et supplement, snarere enn en konkurranse til folkebiblioteket og andre kulturelle institusjoner i byen. Mangfoldig kulturell aktivitet genererer mer aktivitet.

Trondheim har bruk for et aktivt folkebibliotek, et levende studentmiljø, et dynamisk og stimulerende forsker- og forfattermiljø. Vi trenger engasjerende debatter. Står vi sammen er litteraturhuset stedet vi kan møtes.

Vedlegg C - «-I biblioteket kan vi lage litteraturhus for folk flest»

kulturartikkel av Agnethe Weisser, 01.10.2012 Adresseavisen Del 2 Side 8

Kultureliten og forfatterne får kanskje ikke det litteraturhuset de drømmer om.

-Men for det store publikum vil en lokalisering i biblioteket gi et bedre tilbud, tror biblioteksjef Berit Skillingsaas Nygård.

Hun peker på at det hver dag kommer rundt 2500 besøkende til hovedbiblioteket i Kongens gate.

-Dette er mennesker i alle aldre og av ulik etnisk opprinnelse. Det lesende publikummet er allerede på biblioteket, sier Nygård.

Hun satt selv i styringsgruppen for litteraturhuset inntil behovet for kommunal støtte på halvannen million kroner og fylkeskommunal støtte på én million kroner ble klart.

-Da gikk både jeg og representanten for fylkesbiblioteket ut av gruppen. Vi ville ha kommet i en vanskelig dobbeltrolle.

Nettopp økonomien er en årsak til at hun etter hvert landet på bibliotekalternativet.

-Huitfeldtgården er et flott sted for et litteraturhus. Men vi må ta hensyn til den kommunale økonomien. Det vi er redde for, er at et litteraturhus i Huitfeldtgården skal føre til at det blir mindre på oss alle. Pengene kommer fra den samme kassen.

Hun synes det er en spennende tanke at Gamle Rådhus igjen skal huse viktige samfunnsdebatter.

-Her holdt jo bystyret til frem til rundt 1930. Gamle Rådhus har vært en debattarena i 300 år.

Riktignok vil ikke litteraturhuset alene kunne disponere hele Gamle Rådhus. I deler av huset er det snakk om sambruk med biblioteket.

-Men det har hele tiden vært snakk om et samarbeid mellom oss og litteraturhuset om programmering. I biblioteket kan vi drive litteraturformidling på flere arenaer, sier Nygård.

-Flere forfattere har nevnt behovet for å treffe kjente i restauranten eller diskutere samfunnsspørsmål over en øl. Biblioteket er kanskje mindre egnet som «hjem» for forfatterne?

-Bibliotekkafeen Gjest Baardsen har nok en mer folkelig profil enn To og rom og kjøkken. Men han som driver bibliotekkafeen, har skjenkebevilling for hele huset. Så det vil være fullt mulig å ta seg et glass vin under arrangementene. Den store fordelen med et litteraturhus i biblioteket er at terskelen blir lavere. Folk som kommer til oss for å lese aviser eller låne ferielitteratur, vil kunne stikke innom en debatt eller en litteraturopplesning. De samme menneskene ville kanskje oppleve Huitfeldtgården som høykulturell og litt skummel.

Vedlegg D - «Trondheim folkebibliotek er litteraturhuset i Trondheim»

leserinlegg av Ingeborg Rygh Hjorten, leder Norsk Bibliotekforening, Thrine Merethe Broch, leder Norsk Bibliotekforening avd. Sør-Tr.lag, Adresseavisen 17.11.2012 Del 2 S 27

I skrivende stund er Trondheim folkebibliotek det eneste litteraturhuset vi har i Trondheim, og det skal vi være stolte av. Som Norsk Bibliotekforening avd. Sør-Trøndelag skrev i et leserinlegg nylig, er Trondheim folkebibliotek det mest besøkte kulturelle tilbudet i Trondheim, foran både Trondheim kino og Lerkendal stadion.

Norsk Bibliotekforening er en interesseorganisasjon for bibliotek og bibliotekbrukere. Vi har i snart 100 år arbeidet for at samfunnet skal ha dette tilbudet. Vi vil minne om at biblioteket er et lovpålagt tilbud i alle norske kommuner, og er en samfunnsgarantist som sikrer alle lik tilgang til litteratur, kultur og informasjon. En kommune som viser vilje til å satse på biblioteket sitt satser samtidig på kultur og kunnskap, og et inkluderende og deltagende samfunn.

Lov om folkebibliotek er under revidering nå, og det ligger an til at bibliotekene får en sterkere forpliktelse til å drive aktiv formidling, og at folkebibliotekene skal være en møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Med dette vil formidlingsaspektet bli styrket i bibliotekene.

Dette vil igjen forsterke kravet til kommunen om å opprettholde biblioteket som litteraturhus. Byrådet i Bergen har på bakgrunn av dette foreslått i sitt budsjettforslag en økning på 1,5 mill. for å styrke bibliotekets rolle som litteraturformidlere. Vi håper politikere i Trondheim lar seg inspirere av Bergen og satser på en av våre viktigste samfunnsinstitusjoner som betyr mye for så mange.

Litteraturhuset i Oslo ble etablert i 2007 og vil fram til 2014 motta årlig driftsstøtte fra Fritt Ord på 12 millioner kroner. Fritt Ord har gitt klare signaler om at en slik støtte ikke kan påregnes til andre litteraturhus. Et frittstående litteraturhus i Trondheim vil derfor være avhengig av andre inntekter, og har nå søkt Trondheim kommune om 1,5 million i støtte. Kirke-, idrett- og friluftskomiteen gjorde i sitt møte 2. oktober et enstemmig vedtak om å utrede full overtagelse av Gamle rådhus, Trondheim folkebiblioteks formidlingsarena, til Litteraturhuset i Trondheim. Trondheim folkebibliotek kan da risikere å måtte gi avkall på sine formidlingslokaler til fordel for et litteraturhus.

Slik Norsk Bibliotekforening ser det, kan ikke en etablering av et litteraturhus gå på bekostning av kommunens lovpålagte bibliotektilbud. Dette vil være konsekvensen dersom biblioteket må avstå sine formidlingslokaler. Et sambruk av lokalene i Gamle rådhus vil kunne gi Trondheims innbyggere et godt samlet tilbud. Alternativt kan Trondheim folkebibliotek bestå slik det gjør i dag, og rustes opp for å kunne gi et enda bedre tilbud innenfor litterære arrangement og offentlige debatter.

Vedlegg E – Intervju med Guri Sørungård Botheim

Avdelingsleiar Norsk Forfattersentrum Midt-Norge

Hovedspørsmål

1) Hvordan ser du for deg at et litteraturhus i Trondheim kan berike deg og ditt miljø?

Vi treng eit litteraturhus i Trondheim fordi vi manglar veileigna lokale for litterære arrangement og ein formell og uformell samlingstad på kveldstid. Midt-Norge har mange forfattarar og eit stort, litteraturinteressert publikum. Vi trur at eit litteraturhus vil føre saman og inspirere dei litterære miljøa. Dersom Trondheim skal bemerke seg som litteraturby og kulturby, så treng vi eit litteraturhus.

Dette er viktig for oss:

- At Litteraturhuset med stor sannsynlegheit vil bidra til ei synleggjering og auka bruk av norske skjønnlitterære forfattarar til honorerte oppdrag. Dette er i samsvar med målet til Norsk Forfattersentrum.
- At vi får eit godt kontorlokale med eit langsiktig leigeforhold.
- At vi blir ein del av eit større miljø med felles interesser, det vil vera inspirerende.
- At vi får eit fast lokale å leggje arrangementa våre til. Det vil både vera svært praktisk og vi trur at det vil vera bra for publikumsopplutninga vår. Det blir mykje enklare å få programmet vårt til å framstå som eit kontinuerleg og gjennomtenkt tilbod.
- At vi får ein møteplass for litteraturinteresserte.

2) Hvilke verdier tar du med deg inn i etableringen og driften av et litteraturhus?

Det er verdier som går på kunstnarisk utfolding og det frie ordet. Og at forfattarar skal ha lønn for oppdrag.

3) Hvordan mener du ressurser fra ditt miljø kan skape ny verdi i samspill med de andre aktørene i prosjektet?

Vi ynskjer at litteraturhuset blir ein stad der publikum kan bli kjent med forfattarar, alt frå debutantar til dei aller mest kjente. Vi ynskjer at administrasjonen skal stå for ei sjølvstendig og offensiv programleggjing basert på kvalitative kriterium der forfattarar bli invitert på bakgrunn av litterær kvalitet, evne til formidling og aktuelle tematikkar. Vi ynskjer at huset skal romme alle litterære sjangrar. Det er viktig at ein f.eks. ikkje gløymer lyrikk eller barnelitteratur. Forfattarar skal ha moglegheit til å møte publikum uavhengig av allereie foreliggjande salstal.

Det vi tilbyr eller arbeider med vil vera det same som før, men i Litteraturhuset vil Forfattersentrum og forfattarane ha større moglegheit til å synleggjera aktiviteten vår. Litteraturhuset i Trondheim vil kunne bli ein stor oppdragsgjevar for norske forfattarar.

4) Hvilken rolle tror du litteraturhuset vil spille for Trondheims innbyggere og besøkende?

Med eit litteraturhus i Trondheim blir byen ein betre stad å bu. Litteraturhuset kan gjeva studentar ei sterkare tilknytning til Trondheim, og ein vil kunne finne ein sterkare identitet her. Vi trur at Litteraturhuset kan bidra til at fleire studentar ”tek i bruk” byen og får lyst til å busetja seg her. Litteraturhuset vil gjera byen meir attraktiv for tilflyttarar, spesielt forfattarar, litteraturinteresserte og kulturinteresserte generelt. Å ha eit Litteraturhus set store krav til kompetansen hjå dei tilsette. Litteraturhuset vil føre til ei kompetanseheving i Trondheim innan litteraturformidling, som er positivt for offentlege institusjonar i området og ikkje minst for byen sin sjølvfølelse. Forhåpentlegvis blir Litteraturhuset noko som Trøndelag kan vera stolte over. Vi håpar at folk i heile Trøndelag vil kunne ha ein ”eigarskapsfølelse” til Litteraturhuset.

Litteraturhuset vil representere eit fysisk lokale og ein motiverande faktor for mange institusjonar til å kunne synleggjera aktiviteten sin. Det er nærliggjande å tenkje på alle forskarane på NTNU som skriv mykje spennande faglitteratur som kan synast fram for publikum utanfor akademia – når forholda ligg til rette for det.

5) Hvilke utfordringer er størst i opprettelsen av litteraturhus i Trondheim?

Den største utfordringa er å få plass økonomien.

6) Hvilke kvaliteter anser du som essensielle for et litteraturhus?

Det er viktig at huset har ei triveleg atmosfære. Her har kafeen ein viktig funksjon. For å bli ein fast samlingsstad må huset vera opent på kveldstid. Kafeen må vera open slik at ein kan gå dit og eta middag etter jobb. Kafeen må ikkje vera for dyr.

Det må vera eit intimt og godt lokale for litteraturformidling, som er fleksibelt, slik at det kan passe til arrangement med både 20 personar og 100 personar. Det kan løysast ved å variere mellom bord-oppsett og sal-oppsett. Lokalet bør kunne passe både til dagarrangement og kveldsarrangement. Altså at ein kan sleppe inn ljøs gjennom vindauge på dagtid, men ev. kunne blende ved behov.

Det må vera eit lokale der ein kan ha det stille under arrangement. Ein kan ikkje bli forstyrra av lydar frå f.eks. ein kafeen, andre arrangement i same hus/nabohuset, trafikk utanfor, ljøsrøyr eller annan teknikk som susar. Teknikken må halde høg standard. Godt lydanlegg, god akustikk.

Det er òg viktig med kontorlokale og leigetakarar som gjev liv til huset også utanom arrangement.

7) Hvilke kvaliteter anser du som essensielle for et folkebibliotek?

Utlån av bøker og informasjon om bøker.

8) Hvilke tanker gjør du deg angående litteraturhusets rolle i forhold til folkebiblioteket?

Litteraturhusa har ei anna rolle enn folkebiblioteka. I Trondheim bør det vera rom for baa delane. Litteraturhuset er ikkje ein konkurrent til folkebiblioteket. Det beror på ei mistforståing å påstå det. Litteraturhuset og biblioteka vil kunne utfylle kvarandre.

Vi har formulert noko om dette i søknaden vår til fylket. Poenget er at Litteraturhuset i Trondheim vil kunne samarbeide med folkebibliotek i heile landsdelen. Det blir for snevert å henge seg opp i ein slags påstått konkurransesituasjon som folkebiblioteket i Trondheim har prøvd å få i stand.

Utdrag frå søknaden:

I utkast til ny lov om folkebibliotek, som er ute på høring, forsterkes folkebibliotekenes aktive rolle som formidler:

Folkebibliotekene skal ha til oppgave å fremme opplysning, utdanning og annen kulturell virksomhet, gjennom *aktiv formidling* og ved å stille bøker og *andre medier* gratis til disposisjon for alle som bor i landet. (Endringer i kursiv.)

For å oppfylle disse målene vil mange folkebibliotek ønske å lage flere litterære arrangement enn tidligere. Dette krever ny kompetanse (søknadsskriving, planlegging, faglig innhold, gjennomføring osv.). For bibliotek med få ansatte vil det bli ekstra viktig å ha sterke samarbeidspartnere som gjør det enklere å kunne gjennomføre arrangement. Litteraturhuset i Trondheim vil kunne bli en slik samarbeidspartner, sammen med fylkesbiblioteket og Norsk Forfattersentrum. Å samarbeide med Litteraturhuset i Trondheim vil gjøre det billigere og mer gjennomførbart for bibliotek å få forfattere på besøk.

Litteraturhuset i Oslo samarbeider ikke med bibliotekene i byen sin, noe som har blitt kritisert

av enkelte. Samtidig viser det seg at Litteraturhusets og bibliotekenes utadrettede virksomhet (sammen med forlag, Norsk Forfattersentrum og mange andre aktører) alt i alt har ført til både flere arrangement og til flere publikummere per arrangement. Det som kunne se ut til å bli en ”konkurransesituasjon” har blitt til et samlet løft til alles beste. I Trondheim har vi også tro på denne effekten. Samtidig legger vi i Trondheim til rette for et nærere samarbeid mellom folkebiblioteket og litteraturhuset – for å lage et svært relevant og synlig litterært tilbud.

Tilleggsspørsmål

-Hvorfor er det viktig at Litteraturhuset har sitt eget hus?

Det gjer konseptet meir synleg og kommuniserbart. Det store problemet vårt har vore mangelen på lokale, difor stod lokale høgt på ynskelista. Om vi ikkje hadde vore så heldige å få presentert Huitfeldtgården som aktuelt lokale, ville vi vurdert ulike formar for samlokalisering. Men det har ikkje vore like gode alternativ korkje praktisk eller økonomisk.

-Har du tanker rundt motstanden forprosjektet har møtt?

Nye konsept møter ofte motstand. Det er ikkje så mange i Trondheim som kjenner litteraturhuskonseptet frå før. Det var òg uheldig at det gjekk partipolitikk i saka, det gjorde at politikarar hadde bestemt seg av heilt andre grunnar enn søknaden og sjølve prosjektet. Andre har brukt saka til andre (for meg delvis uforståelege) agendaer og det har vore uheldig for oss.

-Tror du økonomisk støtte fra ulike hold (f.eks. kommune, næringsliv, privatpersoner, utleieinntekter) kan påvirke Litteraturhusets rolle som selvstendig aktør?

Det kan det. Men det er viktig at ein står kunstnarisk og kritisk fritt – det har som regel sponsorar respekt for. Dette er eit viktig punkt ved inngåing av avtaler.

-Hvordan ser du litteraturhuset i Trondheim i forhold til tradisjonen med Literaturhaus i Tyskland?

Litteraturhuset i Trondheim bør inngå i denne historiske tradisjonen og hente inspirasjon frå den.

Vedlegg F – Intervju med Berit Skillingsaas Nygård

Biblioteksjef ved Trondheim Folkebibliotek

Hovedspørsmål

Jeg har her definert dine spørsmål om ”et litteraturhus” = Huitfeldtgården.

1) Hvordan ser du for deg at et litteraturhus i Trondheim kan berike deg og ditt miljø?

Med ”ditt miljø” velger jeg å tolke dette som Trondheim folkebibliotek. Alle typer litterære arrangement og litterær aktivitet vil berike biblioteket. Et litteraturhus med sine ulike arrangementer vil gi byens befolkning flere litterære opplevelser og som igjen fører til økt utlån hos oss. En ”konkurrent” vil kanskje også gjøre våre arrangement bedre, ved at vi kan dele og lære av hverandre hvordan de ulike arrangementene blir best mulig.

2) Hvilke verdier tar du med deg inn i etableringen og driften av et litteraturhus?

Bibliotekets mål om tilbud for alle, denne verdien ville jeg tatt med meg inn i etableringen av et litteraturhus. Dessverre viser det seg at Litteraturhuset i Oslo ikke har klart å bli allemannseie.

3) Hvordan mener du ressurser fra ditt miljø kan skape ny verdi i samspill med de andre aktørene i prosjektet?

Trondheim folkebibliotek har 60 ansatte med meget høy kompetanse på litteratur, denne kompetansen vil ikke kunne utnyttes i samme grad når litteraturhuset blir etablert utenfor bibliotekets lokaler.

Nærhet til bøkene er også et annet pre for å etablere et litteraturhus i eller i nærheten av biblioteket.

4) Hvilken rolle tror du litteraturhuset vil spille for Trondheims innbyggere og besøkende?

En ny arena hvor litteraturen kan møte menneskene er veldig positivt. Et litteraturhus vil gi en større bredde i tilbudene.

5) Hvilke utfordringer er størst i opprettelsen av litteraturhus i Trondheim?

Økonomi og muligens vil det bli en utfordring med å få nok publikum.

6) Hvilke kvaliteter anser du som essensielle for et litteraturhus?

Litteraturhuset i Oslo er fullt ut privat finansiert og er dermed et fritt og uavhengig litteraturhus. Ønskes et litteraturhus som har denne rollen, kan offentlige midler brukes i en oppstart, men den daglige driften må finansieres på andre måter.

Ellers vil høy kvalitet på arrangementene også være essensielt.

7) Hvilke kvaliteter anser du som essensielle for et folkebibliotek?

Bibliotekene er en sentral institusjon i norsk kultur- og samfunnsliv og har spilt en viktig rolle i utviklingen av Norge som kultur- og kunnskapsnasjon.

Biblioteket vil derfor også i framtida ha to grunnpilarer:

- Tilgang til skjønnlitteratur, musikk og film for alle.
- Tilgang til informasjon og kunnskap for alle

Det fysiske biblioteket er en attraktiv møteplass. Biblioteket er et overdekket fellesrom, et ”torg med tak” hvor man eksponeres for samfunnet, en moderne ”melkerampe” hvor man får vite hva som skjer, der man holder kontakt med ulike nettverk. Biblioteket er en del av den offentlige sfære for debatt og utveksling av ideer, og en arena hvor man kan leve ut felles interesser og felles engasjement og hvor en kan bryne og utveksle tanker og ideer med de som er ulike en selv. Biblioteket som møteplass har gjennom tidene klart å fylle en viktig samfunnsrolle som en arena for bygging av tillit mellom mennesker. Biblioteket er grunnmuren i et demokratisk

samfunn og en viktig sosialt utjevne faktor når det gjelder bl.a. ulikhetene i sosial, kulturell og digital kapital. I tillegg vil rollen som kunnskapsveileder, i en verden med stadig enklere tilgang til informasjon, bli viktigere.

8) Hvilke tanker gjør du deg angående litteraturhusets rolle i forhold til folkebiblioteket?

Bibliotekenes rolle i forhold til formidling har endret seg de senere årene, først med Stortingsmelding 23 (2008-2009) og nå med forslag til ny formålsparagraf, som er oppsiktsvekkende konkret. Så ulike litterære arrangement, bokbad og debatter vil bli en stadig større del av bibliotekets tilbud framover.

Litteraturhuset i Trondheim har i sin utredning om Huitfeldtgården også avsatt noe areal (31 m²) til forfatterne, og vil derfor få en litt annen rolle enn den folkebiblioteket har med det å etablere et fellesskap for forfatterne. Biblioteket huser i dag kun fribyforfattere.

Tilleggsspørsmål

-Hvorfor er det viktig at Litteraturhuset har sitt eget hus?

Dersom et litteraturhus skal være fritt og uavhengig er dette lettere dersom de har et eget hus (se pkt. 6 om andre kriterier for et slikt alternativ)

-Har du tanker rundt motstanden forprosjektet har møtt?

Jeg tror det er viktig å fastslå at tanken om å etablert et litteraturhus er et ønske fra de fleste som har vært engasjert i saken, men det har vært ulike synspunkt på hvordan en litteraturhus bør etableres i Trondheim.

Forprosjektet hadde kun et forslag til løsning, og møtte derfor motstand.

Likevel er det selvfølgelig ulike årsaker til at dette ene forslaget har møtt motstand:

- Ulike forventninger/forståelse av prosjektet i styringsgruppa og blant de bevilgende myndigheter.
- Kanskje ligger årsaken til at styringsgruppa kun la fram et forslag at enkelte politikere har uttalt seg slik at styringsgruppa/prosjektleder fikk klar forståelse av at det politisk var ”enkelt” med store kommunale/fylkeskommunale bidrag til et eget hus. Disse politikerne hadde ikke forankret sine uttalelser i et flertall av byens kommunepolitikere.
- Rådmannen ville legge fram et alternativt forslag (samlokalisering med biblioteket) som kanskje burde blitt presentert styringsgruppa i forkant av høringsmøtet i Huitfeldtgården i september.
- Bibliotekets nye rolle, som mange politikere er svært opptatt av, gjør også saken vanskelig. Denne problemstillingen ble ikke godt nok belyst i kommunens saksframlegg, men kom tydelig fram i fylkeskommunens framlegg.

-Tror du økonomisk støtte fra ulike hold (f.eks. kommune, næringsliv, privatpersoner, utleieinntekter) kan påvirke Litteraturhusets rolle som selvstendig aktør?

Ja, det tror jeg. En stor økonomisk bidragsyter vil kunne sette begrensninger.

-Hvordan ser du litteraturhuset i Trondheim i forhold til tradisjonen med Litteraturhaus i Tyskland?

I Tyskland ble de første litteraturhusene dannet, så vidt meg bekjent, som en motkultur. I dag har alle de store byene i Tyskland sine litteraturhus, innholdet er noe ulikt fra sted til sted. Men fellesnevneren er nok litterære arrangement og kurs/konferanser for forfattere. Litteraturhusets frie posisjon går både på at de har egne lokaler, men også at det er finansiert fra ulike kilder.

Sammendrag

Våren 2013 er tolv litteraturhusprosjekt etablert eller under utvikling i Norge. Litteraturhustradisjonen stammer fra Tyskland, og konseptet er utbredt i Europa. Norges første litteraturhus åpnet i Oslo i 2007. I Trondheim initierte forfattermiljøet et litteraturhusprosjekt i 2008, og prosjektet engasjerte bibliotekmiljø, politikere, journalister, næringsdrivende og lokalmiljø. Engasjementet skapte en uvanlig lang og fyldig kulturdebatt i Adresseavisen, grunnet uenighet mellom de involverte aktørene.

Denne oppgaven belyser hvorfor konflikt oppsto i debatten om etablering av Litteraturhuset i Trondheim, og ser nærmere på litteraturhusprosjektet og hvilke verdier samarbeidspartnerne i prosjektet bidrar med, jf. Pierre Bourdieus teori om ulike typer kapital.

Oppgaven inneholder nærlesning av Styringsgruppa for Forprosjektet Litteraturhuset i Trondheims Prosjektbeskrivelse, en historisk oversikt over litteraturhus og folkebibliotek, detaljert gjennomgang av litteraturhusdebatten slik den framstår i Adresseavisen mellom 2008-2013, nærlesning av debattinnlegg for og mot etablering av et litteraturhus og intervju med berørte parter.

Hovedfunnene i oppgaven er at konflikten vokste fram i hovedsak på grunn av kommunens kulturpolitikk og bibliotekmiljøets forsvar av egne interesser i møte med en ny litteraturarena. Høyre og Venstre ville støtte litteraturhusprosjektet økonomisk, og bidra til et kulturelt løft i byen. Arbeiderpartiet og Fremskrittspartiet fremmet arealeffektive kompromissløsninger. Bibliotekloven av 2013 forsterker folkebibliotekenes ansvar for aktiv kulturformidling og debatt, to av litteraturhusets kjernepunkter. Loven skaper gråsoner mellom bibliotek og litteraturhus, og berører en nasjonal debatt om folkebibliotekets utvikling og framtid i Norge. Den lokale og nasjonale debatten om litteraturhus viser strømninger i norsk kultur, hvor interessen for samfunnsbevissthet og -debatt er økende.